

ئىسلام

په يامىكى پوخت سه بارهت به ئاينى ئىسلام بهو شيوه يه له قورئان وسونه تدا هاتووه

كتيبيكى گرنگه پيناسه يه كى پوختى ئاينى ئىسلامى له خو گرتووه و پروونكر دنه وهى گرنگترين بنچينه و رينمايى
وجوانيه كانى ئاينى ئىسلامى تيدايه له قورئان وسونه تدا، وئهم كتيبه بو مسولمانان ويو نامسولمانان
دهگونجيت به زمانه كانيان له هه موو كات وشوئنيك سه ره راي جياوازي حال و بارودوخ.

(چاپنيك كه هه موو به لگه كانى قورئان وسونهت له خو ده گريت)

شركاء التنفيذ:

المحتوى الإسلامي

رواد الترجمة

جمعية الربوة

دار الإسلام

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع
الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

 Telephone: +966114454900

 ceo@rabwah.sa

 P.O.BOX: 29465

 RIYADH: 11557

 www.islamhouse.com

1- ئىسلام پەيامى خودايە بۇ ھەموو خەلقى، كۆتا پەيامى خودايە بۇ مروفايەتى ھەتا قىيامەت بەرپا دەبىت:

ئىسلام پەيامى خودايە بۇ ھەموو خەلقى، خىواي گەورە دەفەرموئىت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (سبأ: 28)

واتە: {ئوئىمە تۆمان نەناردووۋە بۇ ھەموو ئادەمى بە مۇدەدەر و ترسىئەنەر نەبىت بەلام زۆربەى ئادەمى ھەق نانسى و نايانن} {سبأ: 28}

وخىواي گەورە دەفەرموئىت:

﴿قُلْ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا...﴾ (الأعراف: 158)

واتە: { پىيان بلى: ئەى خەلكىنە بەراستى من پىغەمبەرى خودام بۇ ئىو ھەمووتان (بۇ ھەموو خەلقى بە بى جىواوزى رەگەز و رەنگىان)} {الأعراف: 158}.

وخىواي گەورە دەفەرموئىت:

﴿يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَّكُمْ وَإِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ (النساء: 170)

واتە: {ئەى خەلكىنە بىگومان پىغەمبەر ھىتاوبەتى بۆتان راستى و رەوا لە لاين پەرورەدگار تانەو ھەواتە ئىو ھەش باو ېھىن چاكتەر بۆتان و ئەگەر باو ېر نەھىن ئەوا بىگومان ھەرىچى لە ئاسمانە كان و زەویدا ھەبە مولكى خودايە خودا ھەمىشە زانا و دانا و (كاردروستە)} {النساء: 170}.

ئىسلام پەيامى خودايە بۇ ھەتھەتايە، و كۆتا پەيامى پەرورەدگارە، خىواي گەورە دەفەرموئىت:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ (الأحزاب: 40)

واتە: {موھەممەد -صلى الله عليه وسلم- باوكى ھىچ يەككىك لە پىاوە كانتان نىبە (نەزەبىدى كورى حارىس ونە ھىچ كەسىكى تر) بەلكو ئەو نىردراوى خودا و كۆتھەمىنى پىغەمبەرانە و خودا بەھەموو شتىك زانايە} {الأحزاب: 40}.

2- وئىسلام ئابىنىكى تايبەت نىبە بە رەگەزىك يان گەلىك بەلكو ئابىنى خودايە بۇ ھەموو خەلقى:

وئىسلام ئابىنىكى تايبەت نىبە بە رەگەزىك يان گەلىك بەلكو ئابىنى خودايە بۇ ھەموو خەلقى و بەھەم فرمان كە لە قورئانى پىرۇزدا ھاتوو، خىواي گەورە دەفەرموئىت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: 21]

واته: {ئەي خەلکینە پەرورەدگارتان بەرستەن کە ئێوەو ئەوانەي پێش ئێوەشی دروست کردوو بە لێکو بەو بەرستەنە خۆتان بپارێزن} [البقرة: 21]

وخوای گەوره دەفەر مویت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [النساء: 1]

واته: {ئەي خەلکینە خۆتان بپارێزن لە (سزای) پەرورەدگارتان (لە خودا بترسن و تەقوادار بن) ئەوەی کە دروستی کردوون لە یەک کەسەوه (کە ئادەمه) و هەر لە ئەویش هاسەرە کە ی دروست کردوو و بپلأوی کردوو تەوه لەو دووانە بپاوانی زۆر هەر وهه ئا فرەتان} [النساء: 1]

لە ئێن عومەر وهه -رەزای خوایان لێبیت- کە پێغەمبەری خودا -صلی اللہ علیہ وسلم- روژی فەتەح و ڕزگار کردنی مەککە، و تاری بۆ خەلکی دا، و فەر مووی:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْبَ عَنْكُمْ عِبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاطَمَهَا بِأَبَائِهَا فَالْنَّاسُ رَجُلَانِ: بَرٌّ تَقِيٌّ كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيْنٌ عَلَى اللَّهِ وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ قَالَ اللَّهُ:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: 13]

واته: «ئەي خەلکینە خودا نەزانینە کانی (نەفامیە کانی) جاھیلیەت و شانازی کردن بە باو بپارنەوه لەسەر لابردن (بەھۆی مسوڵمان بوونتانەوه)، خەلکی دوو جین: چاکە کاریکی تەقوادار کە پێزدارە لای خوای گەوره، و تاوانکاریکی دۆراو کە بپێزێ لای خوای گەوره، و خەلکی نەوهی ئادەمن و خوای گەوره ئادەمی لە خۆل دروستکرد، خوای گەوره دەفەر مویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» [الحجرات: 13]

واته: {ئەي خەلکینە بێگومان ئێمە دروستمان کردوون لە نێر و مێیە ک و کردومان بە چەند گەل و ھۆزیکەوه تا یە کتری بناسن، بە راستی بەرێزترینتان لای خودا ئەو کەسە یە کە زیاتر لە خودا دەترسیت، بێگومان خودا زانا و ناگادارە} «[رواه الترمذي: 3270]. لە فرمانە کانی قورئان و سونە تدا هیچ فەرمان و شەریعەت و یاسایە ک ی تاییبەت ناییبیت کە تاییبەت بێت بە گە لیک یان ھۆزیک ی دياربکراو بەھۆی ئەوهی لە ڕەگەزیک یان گە لیک یان ھۆزیک ی دياربکراون.

3- ئیسلام پەيامی خودایە کە تەواوکاری پەيامی پێغەمبەران و نێردراوانی پێشووه -عليهم الصلاة والسلام- بۆ ئومەتە کانیان.

ئىسلام پەيامی خودایە کە تەواوکاری پەيامی پێغەمبەرانى پێشووه -عليهم الصلاة والسلام- بۆ ئومەتە کانیان، خوای گەوره دەفەر مویت:

﴿ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالذِّكْرِ مَنْ بَعْدَهُ ۚ وَآوَحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَأَلْيَاسَاطَ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ ۚ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زُورًا ﴾ [النساء: 163]

واته: {به راستی نایبم و وحیمان (سروشمان) بؤ ناردیت ههروهه کو چؤن وه حیمان نارد بؤ نوح وبؤ پیغهمبه رهه کانی باش ئه وه وه وحیمان نارد بؤ ئیبراهیم وئیسماعیل وئیسحاق وئیعقوب وئیه وهه کانی یه یعقوب وبؤ عیسا وئیبوب و یونس وهارون وسوله ییمان وزه بوریشمان به خشی به داود} [النساء: 163]

ئهم نایبه که خودا وهه کو وهی (سروش) بؤ پیغهمبه رهه موحه مهده - صلی الله علیه وسلم- ناردوویه تی؛ هه مان نایبه که خودا بؤ پیغهمبه رانی پیشوو ناردوویه تی، وخودا وهه سیهت وئامؤزگاری کردووه به وهی که دهستی پیوه بگرن وفه رمانه کانی جیبه جی بکه ن وخویان له نه هی لیئکراوه کان بباریزن، خوی گه وره دهفه رمویت:

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۗ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴾ [الشورى: 13]

واته: {ئهو نایبهی بؤ داناون که فه رمانی داوه به نوح وئیه وهش نیگمان کردووه بؤ تۆ وئیه وهش که فه رمانان داوه به ئیبراهیم وموسا وعیسا که له سه ره نایبه بن به ریک وراستی وجیاوازی تپدا مه که ن زؤر قورس وگرانه به لای هاویه شدانه رانه وهه وهی ئه وانی بؤ بانگ ده که یهت خودا هه ره که سیکی بویت هه ئیده بئیزیت بؤ (موسلمان بوون) لای خوی وریئمونوی وهیدایه تی هه ره که سیک ده کات بؤ لای خودا بگه ریئیه وه} [الشورى: 13].

ئهم کتیبه که خودا وهه کو وهی (سروش) بؤ پیغهمبه رهه موحه مهده - صلی الله علیه وسلم- ناردی؛ به راستدانانی کتیبه کانی خودایه له پیشوودا وهه کو ته ورات وئینجیل پیش ئه وهی دهستکاری بکرین و بگؤردرین، خوی گه وره دهفه رمویت:

﴿ وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴾ [فاطر: 31]

واته: {وئیه وهی له قورئاندا نیگمان کردووه بؤ تۆ هه ره ئه وه راسته و به راستدانه ری کتیبه کانی پیش خویه تی بیگومان خودا به بنده کانی ناگدار و بیبنایه} [فاطر: 31].

4- پیغهمبه ران - علیهم السلام- یه ک ناینیان هه یه، وشه ریعه ته کانیان جیاوازه.

پیغهمبه ران - علیهم السلام- یه ک ناینیان هه یه به لام شه ریعه ته کانیان جیاوازه، خوی گه وره دهفه رمویت:

﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ ۗ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ۗ وَلَكِنْ لَيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۗ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴾ [المائدة: 48]

واته: {وئەم قورئانەمان ناردە خواریوە بۆ تۆ بە هەق و راستی و کتیبەکانی پێش خۆی بە راست دەزانیت و پشتیوانیان لێدەکات (پێش دەست تێخستی و گۆرینیان لەلایەن جولەکە و گاوریەکانەوه) و چاودێریانە کەواته حوکم و بیریاری بە لەناو نامەدارەکاندا بەوهی خودا ناردووێتیه خواریوە، و شوپێن هەوا و ئاوەزوی ئەوان مەکەوه لانەدەیت لەو حوکم و بیریاری هەق و راستی کە بۆت هاتووێ داما ناونە بۆ هەر ئوممەتێک لە ئێوه شەریعت و ڕێگەیه کی پوون و ئەگەر خودا بیویستایه ئێوهی ئەکرد بەیه ک ئوممەت و کۆمەڵ بەلام (نەیکردوون) بۆ ئەوهی تاقیتان بکاتەوه لەو شەریعت و یاسایانەهی کە پێی بەخشیوون کەواته پێشبرکێ بکەن بۆ ئەو شتانهی کە چاکن گەڕانەوه تان هەر بۆ لای خودایه بە گشتی ئەمجا هەوائتان پێدەدا سەبارەت بەوهی کە لە ژبانی دونیادا تێیدا جیاواز و ناکۆک بوون} [المائدة: 48]

و پیغەمبەر -صلي الله عليه وسلم- دەفەرمویت: «أنا أولى الناس بعيسى ابن مريم في الدنيا والآخرة والأنبیاء إخوانهم شتى ودينهم واحد» واته: «من نزيكترين كەسم له عيسای كوری مەریەم لە نیوان هەموو مەزقەكاندا لە دنیا و دواڕۆژدا، و پیغەمبەران بران لە بیروباوەردا (بەك عەقیدە و بیروباوەریان هەیه) بەلام داکی جیاوازیان هەیه (شەریعتەکانیان جیاوازه) و لەگەڵ ئەمەشدا هەموویان هەمان ئاینیان هەیه» [رواه البخاري : 3443].

5- ئاینی ئیسلام بانگەشه دەکات هەروەکو بانگەشە پیغەمبەران پێشوو: نوح و ئیبراهیم و موسا و سولهیمان و داود و عیسا -عليهم السلام- بە ئیمان و باوەر هێنان بەوهی کە پەروەردگار (الله) یه و ئەو زاتە خوێنقینەرە -الخالق- و ڕۆزیدەرەوه -الرزاق- و ژیان دەبەخشیت -المحي- و زیندووێکان دەمریت -الممیت- و هەموو شتێک مولکی ئەوه -مالك الملك- و هەموو کاروباری بوونەوهەرەکان ئەو بەرپۆی دەبات و ئەو زاتە مەزنە زۆر بەسۆزە -بەرەئفەته: الرؤف- و میهرەبانە -الرحيم-.

ئاینی ئیسلام بانگەشه دەکات هەروەکو بانگەشە پیغەمبەران پێشوو: نوح و ئیبراهیم و موسا و سولهیمان و داود و عیسا -عليهم السلام- بە ئیمان و باوەر هێنان بەوهی کە پەروەردگار (الله) یه و ئەو زاتە خوێنقینەرە -الخالق- و ڕۆزیدەرەوه -الرزاق- و ژیان دەبەخشیت -المحي- و زیندووێکان دەمریت -الممیت- و هەموو شتێک مولکی ئەوه -مالك الملك- و هەموو کاروباری بوونەوهەرەکان ئەو بەرپۆی دەبات و ئەو زاتە مەزنە بەرەئفەته -الرؤف- و میهرەبانە -الرحيم-، خۆی گەوره دەفەرمویت:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنْتُمْ تُفَكِّرُونَ} [فاطر: 3]

واته: {ئەهێ خەلکی ئەهێ یادی بکەنەوه لە فەزلی خودا بە سەرتانەوه ئایا بێجگە لە خودا دروستکاریکی -خوێنقینەرکی- تر هەیه کە ڕۆزیتان بدات لە ئاسمان و زەویدا هیچ پەرس تراویکی راست و هەق نییه بێجگە لە خودا دەی چۆن و ا روو وەر دەگێرن (لەیه ک خودا بەرستی)} [فاطر: 3]

و خۆی گەوره دەفەرمویت:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمْنَ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ ﴿٣١﴾ [يونس: 31]

واته: { بلی: } نایا کئی رزق و روزیتان دہدات له ناسمان (به باران) وله زہویہوہ (به رووہک) یان کئی خاوهئی (دروستکهری) گوئی وچاوانه وکئی زیندوو له مردوو دہردهہینتیت و مردوو له زیندوو دہردهہینتیت ہرہوہا کئی کارہکان ہلہدہسورینتیت بیگومان یہکسہر دہلین خودا کہواته پیدان بلی: دہی بو خوتان ناپاریزن (له سزای خودا؟) [یونس: 31].

وخوای گہورہ دہفرموتیت:

﴿أَمْنَ يَبْدُوهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَيْلَهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿٦٤﴾ [النمل: 64]

واته: { نایا زاتیک که له سہرہتاوہ بوونہوہر بہدیدهہینتیت پاشان (دوای مردنی) جارئکی تر دروستی دہکاتہوہ وزاتیک کہ له ناسمان وزہویہوہ رزق و روزیتان دہدات نایا ہیچ پهرستراوئکی تر ہہیہ له گہل خودا (نہخیر نیبہ) (ئہی موحمہمد - صلی اللہ علیہ وسلم-) بلی بہلگہتان بہینن نہگہر ئیوہ راست دہکهن} [النمل: 64].

وہہموو پیغہمہربان - علیہم السلام- نیردراون بو بانگہوازی کردن بو پهرستی خودا بہ تہنہا بہ بی بریاردانی ہیچ شہریک وھاوبہشیک له پهرستنیدا، خوای گہورہ دہفرموتیت:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَأَجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ﴾ ﴿٣٦﴾ [النحل: 36]

واته: {سوئند بہ خودا له ناو ہہموو گہل وٹومہتیکدا پیغہمہربانمان ناردووہ (کہ فرمان دہکهن بہ خہلکی) بہوہی تہنہا خودا بہرستن و دووریکہونہوہ له (پهرستی) ہہرہرستراوئکی تر ئینجا خودا ہہندئکی لهو (ٹومہتانہ) رینمونی کرد وہہندیکیشیان (لہبہر خرابیان) گومرایی بہخہی گرتن دہی بہ زہویدا بگہرین و تہماشا بکہن سہرہنجامی بیباوہران چوں بوو} [النحل: 36]

وخوای گہورہ دہفرموتیت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ ﴿٢١﴾ [الأنبياء: 25]

واته: {وئئمہ نہمان ناردووہ پیش تو ہیچ پیغہمہربانک مہگہر وھیمان (نیگامان) بو ناردووہ (بہوہی کہ) بیگومان جگہ له من ہیچ پهرستراوئکی ہہق وراست نیبہ کہواته تہنہا من بہرستن} [الأنبياء: 25]

خوای گہورہ سہبارت بہ نوح - علیہ السلام- له قورئانی پیروزدا دہفرموتیت: کہ نوح - علیہ السلام- ہہرموویہتی:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ ﴿٥٩﴾ [الأعراف: 59]

واته: {ئەى گە لە کەم تەنھا خودا بپەرستن ئىيوە هېچ پەرستراوئىکتان نىيە جگە لە خودا؛ بە راستى من دەترسم (دووچارى) ئىيوە بىت سزاي رۆژىكى گەورە (کە رۆژى دوایىه)} {الأعراف: 59}

وخوای گەورە سەبارەت بە ئىبراهیم -علیه السلام- لە قورئانى پیرۆزدا دەفەر مویت: کە ئىبراهیم -علیه السلام- فەر مویه تی:

{وإِبراهيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾} {العنكبوت: 16}

واته: {ئەى موخەمەد -صلی اللہ علیہ وسلم- باسى ئىبراهیم بکە) کاتىک بە گە لە کەى ووت خودا بپەرستن ویلێ بترسن ئەووە چاکترە بۆ ئىيوە ئە گەر ئىيوە بزائن} {العنكبوت: 16}

وخوای گەورە سەبارەت بە سالح -علیه السلام- لە قورئانى پیرۆزدا دەفەر مویت: کە سالح -علیه السلام- فەر مویه تی:

{وإِلَى تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٦٣﴾} {الأعراف: 73}

واته: {ئەى گە لە کەم خودا بە تەنھا بپەرستن جگە لە ئەو هېچ پەرستراوئىكى تر تان نىيە بىگومان موخیزە بە کى رپوونتان لە پەرورەدگار تانەووە بۆ هاتوووە ئەمە و شترى خودایە (وہ کو ریزلینانیک بۆ ئەم و شترە ئەم ناوہى پیندراوہ -ناقە اللہ-) کە موخیزە بە کە بۆ ئىيوە جا لى بگەرین با بخواوە وبلەوهریت لە زەوى خودا ونازارى مەدەن و دەستى بۆ مەبەن بە خراپە (ئە گەر و ابکەن) تووشى سزایە کى سەخت و بە نازار دەبن} {الأعراف: 73}

وخوای گەورە سەبارەت بە شوخەيب -علیه السلام- لە قورئانى پیرۆزدا دەفەر مویت: کە شوخەيب -علیه السلام- فەر مویه تی:

{وإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾} {الأعراف: 85}

واته: {ئەى گە لە کەم بە تەنھا خودا بپەرستن هېچ پەرستراوئىکتان نىيە بىجگە لە ئەو؛ بىگومان لە لایەن پەرورەدگار تانەووە بە لگە و موخیزە بە کى رپوون و ناشرکراتان بۆ هاتوووە کە واتە لە بىوانە و کىشانە تان دا رىک و راست بن و لە شتومە کى خەلکى کەم مە کەنەووە (بە دزى) و لە زەويدا خراپە کارى مە نینتەووە (مە کەن) لە پاش چاکردنى ئەوہى باسکرا چاکترە بۆ تان ئە گەر ئىيوە ئىماندارن} {الأعراف: 85}.

ویە کە مجار کە خودا قسەى لە گەل موسا کرد -علیه السلام-، خودا -سبحانه و تعالی- یى فەر موی:

{وَأَنَا أَخْتَرُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٤١﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤٢﴾} {طه: 13-14}

من تۆم هە ئىزاردووہ (بۆ پىغەمبەراییه) کە واتە گوئى بگرە بۆ ئەوہى نىگا بۆت دە کریت (وہ حىەى بۆت دە نىزد ریت) (13) بە راستى هەر من خوام هېچ پەرستراوئىكى هەق و راست نىيە جگە لە من کە واتە من بپەرستە بە چاکى نوێژ ئەنجام بەدە بۆ ئەوہى یادى من بکەیتەووە (14)} {طه: 13-14}

وخوای گه‌وره سه‌بارت به موسا -علیه السلام- له قورئانی پیروژدا ده‌فهرموت: که موسا -علیه السلام- په‌نای به خودا گرت و فهرمووی:

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِّنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ [غافر: 27]

واته: [وموسا -علیه السلام- ووتی: به‌راستی من په‌نا ده‌گرم به په‌روه‌ردگاری خوم و په‌روه‌ردگاری ئیو شه له‌هه‌موو خو به‌زلزانی که باوهری به‌روژی لئیرسینه‌وه نییه] [غافر: 27]

خوای گه‌وره سه‌بارت به مه‌سیح (عیسا) -علیه السلام- له قورئانی پیروژدا ده‌فهرموت: که عیسا -علیه السلام- فهرمووی:

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَدًا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ [آل عمران: 51]

واته: [به‌راستی خوا په‌روه‌ردگاری من و ئیو هیه ده‌ی بیپه‌رستن نه‌میه ریگی راست] [آل عمران: 51]

وه‌روه‌ها خودا سه‌بارت به مه‌سیح (عیسا) -علیه السلام- له قورئانی پیروژدا ده‌فهرموت: که عیسا -علیه السلام- فهرمووی:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۗ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَائِيلَ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَهُ النَّارُ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [المائدة: 72]

واته: [ته‌ی به‌نو ئیسرائیل تنه‌ها خوا به‌رستن که په‌روه‌ردگاری من و ئیو شه به‌راستی هه‌رکه‌سیک هاو به‌ش بؤ خودا دابنیت ته‌وه بنگومان خودا به‌هه‌شتی لئ حه‌رام کردووه، وجیگا وشوینی ناگر ده‌بیت وه بؤ ته‌وه سته‌مکارانه هیچ یارمه‌تیده‌ریک نییه] [المائدة: 72].

ته‌نانه‌ت له ته‌ورات و ئینجیلیشدا دوو پات‌کردنه‌وه هاتووه له‌سه‌ر په‌رستی خودا به‌ته‌نها وه بی بریاردانی هیچ شه‌ریک و هاو به‌شیک له په‌رستنیدا، له (سیفری دووهم) دا هاتووه که موسا -علیه السلام- ده‌فهرموت: (اسمع یا اسرائیل الرب الهنا رب واحد) واته: (گوئیگرن ته‌ی نه‌وه‌کانی ئیسرائیل، -الله- خودا په‌روه‌ردگارمانه، یه‌ک په‌روه‌ردگار هیه). و دوو پات‌کردنه‌وه هاتووه له‌سه‌ر ته‌وحید -یه‌ک خودا په‌رستی- له (ئینجیلی مرقس) دا، که مه‌سیح (عیسا) -علیه السلام- ده‌فهرموت: (إن أول الوصايا هي: اسمع يا إسرائيل الرب الهنا رب واحد) واته: (یه‌که‌م وه‌سیه‌ت -ناموژگاری- بریتیه له: گوئیگرن ته‌ی نه‌وه‌کانی ئیسرائیل، -الله- خودا په‌روه‌ردگارمانه، یه‌ک په‌روه‌ردگار -خودا- هیه).

وخوای گه‌وره ته‌وه‌ی روونکردووه ته‌وه که هه‌موو پیغه‌مبه‌ران ئی‌دران بؤ جتیه‌جیکردنی ته‌م ته‌رکه‌مه‌زنه که بریتیه له بانگه‌وازی کردن بؤ ته‌وحید (یه‌ک خودا په‌رستی)، خوای گه‌وره ده‌فهرموت:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الصَّلُوتَ ۚ فَمِنْهُمْ مَّنْ هَدَىٰ اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ۚ فسيروا في الأرض فانظروا كيف كان عقبة المكذابين﴾ [النحل: 36]

واته: {سوئند به خودا له ناو هه موو گهل وئوممه تیکدا پئغه مبه ریکمان نارووه (که فه رمان ده کهن به خه لکی) به وهی ته نها خودا به رستن و دوورکه ونه وه له (په رستن) هه ره رستراویکی تر، بویه خودا هه ندیکی له (ئوممه تانه) رینمونی کرد (هیدایه تی دان) وهه ندیکیشیان (له بهر خرابیان) گومرایی به خهی گرتن} [النحل: 36]

وهه روه ها خوای گه وره ده فه رموئیت:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَئِثْنُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَذَا أَوْ أَكْتَرَهُ مِنْ عِلْمِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [الأحقاف: 4]

واته: {بئی: یتیم بلین ئەو شتانهی ئیوه ده یان به رستن جگه له خودا پیشانم بدن له زه ویدا چیان دروست کردووه یان له (دروست کردنی) ئاسمانه کاندایه شداریان کردووه، دهی به پراویکم بۆ به پین له پیش ئەم (قورئانه هاتبیت) یان زانیاریه که له به پیشووان به جی ما بئیت ئە گهر ئیوه راستگۆن} [الأحقاف: 4]

شیخ سه عدی - ره حمه تی خوای لیبیت - ده لئیت: (خوای گه وره ده زانئیت که مشتومری موشریکه کان سه باره ت به شیرک بریاردانیان هیچ به لنگه به کی له سه ر نییه، به لکو ته نها پشت ده به ستن به گومانی درق ورا و بوچوون وئه قل و تیگه یشتنی بوچهل، وئه وهی که نیشانهی بوچه لی ئەم به لنگه نیه ئە گهر سه یری حال و زانستیان بکه یت و سه یری حالی ئەوانه بکه یت که ته مه نیان به سه ربرد له په رستن - مه به سه ت په رستنئ ئه و په رستراوانه یه جگه له خوای گه وره - ئایا هیچ سوودیکی پئگه یاندن له دونیا و قیامه تدا ؟) [تیسیر الکریم المنان: 779].

6- خودا - سبحانه و تعالی - خولقینه ره - الخالق - ه، و ته نها ئه و زاته مه زنه شایه نی په رستنه به بی بریاردانی هیچ شه ریک و هاوبه شیک له په رستنیدا.

خودا - سبحانه و تعالی - خولقینه ره - الخالق - ه، و ته نها ئه و زاته مه زنه شایه نی په رستنه به بی بریاردانی هیچ شه ریک و هاوبه شیک له په رستنیدا، خوای گه وره ده فه رموئیت:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: 21-22]

واته: {ئهی خه لکینه په روه ر دگارتان به رستن که ئیوه و ئەوانه ی پیش ئیوه شی دروست کردووه به لکو به و په رستنه خۆتان بپارتین (21) ئەو (خودایه ی) که زه وی بۆ راخستوون و ئاسمانی بۆ کردوون به کۆشک (ئاسمانی بۆ گپراون به گومه زی) و ئاوی (بارانی) له ئاسمانه وه هینا وه ته خواره وه ئەمجا ده ری هینا وه به و ئاوه هه موو جوړه میوه و به رو بو میک بۆ روژی ئیوه که واته هاوتا و شه ریک بۆ خودا په یدامه کهن، له کاتیگدا ئیوه خۆتان ده زانن (بی هاوتا به - بی شه ریکه -) [22] [البقرة: 21-22]

ئه و زاته ی که ئیمه ی خولقاندووه و نه وه کانی پیش ئیمه شی خولقاندووه و زه وی وه کو راخه ر بۆمان داخستووه که به سه ریدا ریکه یین وله ئاسمانه وه ئا و بارانی بۆمان دابه زاندووه بۆ ئه وه ی به رو بو می جوړا و جوړ وه کو رزق و روژی به ک بۆ ئیمه ده رچئیت؛ ته نها ئه و زاته مه زنه شایسته ی په رستنه - سبحانه و تعالی -، خوای گه وره ده فه رموئیت:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ أَذْكَرَ لَوْ نَعَمَتَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَائِلٌ تُوَفَّكَونَ﴾ {فاطر: 3}

واته: {نهی خه لکنینه بیریکه نه وه له فه زلی خودا به سه رتانه وه ئایا بیجگه له خودا دروستکاریکی -خولقینه ریزی- تر هه یه که رزیتان بدات له ئاسمان وزه ویدا هیچ په رستراویکی راست وهه ق نییه بیجگه له خودا دهی چون وا پرو وهرده گیزن (له یه ک خودا په رستی)} {فاطر: 3}

ئه وه زاتهی که خولقینه ر ودروستکاره و رزق وروزی ددهات ته نها ئه وه شایستهی په رسته نه، خوی گه وه دهفه رموتیت:

﴿ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ {الأنعام: 102}

واته: {هه ره ئه وه خودایه یه که په روه ردگاری ئیوه یه هیچ په رستراویکی راست وهه ق نییه جگه له ئه وه زاته که دروستکهری هه موو شتیکه که واته ته نها ئه وه به رستن وئه وه خودایه توانا ودهسه لاتی به سه ره هه موو شتیکی هه یه وپارزهری هه موو شتیکیه} {الأنعام: 102}.

هه موو ئه وانیه ده به رسترتین جگه له خوی گه وه شایستهی په رستن نین، چونکه خاوه نی ته نها هیندهی گه ردیله یه کیش نین ودهسه لاتیان نییه به سه ریدا نه له ئاسمانه کان ونه له زه ویدا، وله هیچ شتیکی شه ریک وهاوبه شی خودا نین یارمه تی وپشتیوانی خودا نین چونکه خودا پیویستی به هیچ یه کیکی له بوونه وه ره کان نییه، ئیتر چون داوا وپارانه وه نزا له یه کیکی تر ده که ن جگه له خودا یان چون بانگه شه ی ئه وه ده که ن که خودا هاوبه ش و شه ریکی هه یه، خوی گه وه دهفه رموتیت:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْقَالَ ذَرَّةً فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُمْ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ﴾ {سبأ: 22}

واته: { بلی هاوار بکه ن له وانیه که بیجگه له خودا به په رستراواتان ده زانین هیندهی هه ره وردیله یه کیان به دهست نییه نه له ئاسمانه کان ونه له زه ویدا وه ئه وه په رستراوانه هاوبه شی (خودا) نه بوون نه له دروستکردنی ئاسمانه کان ونه له دروستکردنی زه ویدا وهیج یه که له وان یارمه تیده ری خودا نه بوون} {سبأ: 22}

وخودا -سبحانه و تعالی- ئه وه زاته یه که بوونه وه ره کانی دروستکردوه له نه بوونه وه و بوونی ئه م بوونه وه ره انه به لگه ن له سه ر بوونی خودا وپه روه ردگاریتی و(ئولووه یه تی) خودا، خوی گه وه دهفه رموتیت:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْتَكِرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاجْتِافَ أَلْسِنَتِكُمْ وَاللُّوْطِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَتَاعُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِعَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَلْبَتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾}

{ وله نیشانه کانی ئەو (خودایه) که ئیوهی له خاک دروستکردوو له پاش (ماوهیهک) کتویر ئیوه ئادهمین وبلایووینوتهوه بهسەر زهویدا (20) وله ئایهت و نیشانه کانی ئەو (نیشانه کانی خوا) که بۆی دروست کردوون له (په گهزی) خوێتان هاوسه رانیکی بۆ ئەوهی ئارام بگرن له لایاندا و خۆشه و بیستی و به زهیی خستوته ئیوانتان به یاستی له وهدا به لگه و نیشانهی زۆر ههیه بۆ کهسانیک که بیرده که نه وه (21) وله نیشانه کانی (دهسه لاتی) ئەو دروستکردنی ئاسمانه کان وزهوی و جیاوازی زمان و په گهز و په ننگتانه به یاستی له وهدا (ئه وهی باسکرا) به لگه ی زۆر ههیه بۆ زانایان (22) وله ئایهت و نیشانه کانی ئەو (ئایهته کانی خوا)، خه وتنتان به شهو و پڕۆژدا وهه و ئلدانتان (له رۆژدا) بۆ سوود وهرگرتن له فەزل و به خشی (پۆزی) خوا به یاستی له وهدا به لگه و نیشانهی زۆر ههیه بۆ کۆمه ئیک بیستی (23) له نیشانه کانی (خوایه) که هه وره بروسکه تان نیشان دهدات بۆ ترسان و ئومید بوون (ترسان له هه وره بروسکه و ئومید بوون به باران بارین) له ئاسمانه وه باران ده بارینیت که زهوی دوا ی مردنی به هۆی ئەو بارانه وه ده بو ئینیتته وه به یاستی له وهدا (که باسکرا) چهند به لگه و نیشانه ههیه بۆ ئەوانه ی ژیریان به کارده هین (24) وله نیشانه کانی ئەوه که ئاسمان و زهوی به فرمانی ئەو وه ستاون پاشان کاتیک (له پۆزی دوا ییدا) له زهویه وه بانگتان ده کهن به کسه ر ئیوه (له گۆره کانتان) دینه ده ره وه (25) ئەوهی له ئاسمانه کان و زهویدا یه تنه نا مو ئکی خوایه هه موویان هه ر بۆ ئەو (خوایه) گه ردن که چن (ملکه چن) (26) ئەو (خوا) زانیکه به ده یه ئانی ده ست پیکردوو له پاشان (دوا مردنی بوونه وهر) دووباره دروستی ده کاته وه ئەم (دروستکردنه وهی دووه م) لای خوا ئاسان تره ... (27) {الروم: 20 - 27}.

ونه مرود ئینکاری ده کرد له هه بوونی خودا، به لام ئیبراهیم - علیه السلام - یی فرموو؛ هه ره وه کو خوی گه وره سه یاره ت به م باسه ی ئیبراهیم - علیه السلام - له قورئانی پیرۆزدا ده فرمویت: که ئیبراهیم - علیه السلام - فرموویه تی:

{أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ قَدْ كَفَرْنَا بِكَ إِنَّا كَانُوا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿٢٥٨﴾}

واته: {ئیبراهیم ووتی: بئێگومان خوا خۆر له رۆژهه لاته وه هه لده هینیت (ئه گه ر ده توانیت) تو له رۆژئاوا وه هه ئبینه ئینجا ده م کوت بوو ئەو بباهه ره (نه مرود) وخوا رینمونی گه لی سه مه کاران ناکات} {البقرة: 258}

وههروهه ئیبراهیم -علیه السلام- به لنگه‌ی ئه‌وه‌ی هینایه‌وه له سه‌ر قه‌ومه‌که‌ی که خودا ئه‌وی هیدایه‌ت داوه و خوراکێ پێبه‌خشیوه و تینووێه‌تی له سه‌ر لاده‌بات و ئه‌گه‌ر نه‌خۆش بکه‌وێت شیفای ده‌دات و ئه‌و زاته ئه‌و ده‌مرئیت و دیسانه‌وه زیندووێ ده‌کاته‌وه؛ هه‌روه‌کو خوای گه‌وره سه‌باره‌ت به‌م به‌لنگه هینانه‌وه‌ی ئیبراهیم -علیه السلام- له قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رموێت: که ئیبراهیم -علیه السلام- فه‌رمووێه‌تی:

﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٨﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٧٩﴾ وَالَّذِي يُمَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨٠﴾ [الشعراء: 78-81]

{ئه‌و منی دروستکردوه و پاشان هه‌ر ئه‌ویش رینموونیم ده‌کات (78) وهه‌ر ئه‌و زاته خوراک و ئاوم پێده‌به‌خشیت (79) و زاتیکه که من ده‌مرئیت و پاشان زیندووێ ده‌کاته‌وه (81)} [الشعراء: 78-81]

و خوای گه‌وره سه‌باره‌ت به‌ گه‌فتوگۆی موسا -علیه السلام- له گه‌ل فیرعه‌ون له قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رموێت: که موسا -علیه السلام- به‌لنگه‌ی هینایه‌وه له سه‌ر فیرعه‌ون و پتی فه‌رموو: که په‌روه‌ردگاری ئه‌و زاته‌یه که:

﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ [طه: 50]

واته: {موسا} فه‌رموو: په‌روه‌ردگاری ئیمه ئه‌و زاته‌یه که هه‌موو شتیکی به‌شێوه‌یه‌کی رینکوپیک و جوان دروستکردوه و پاشان رینمونیشی کردوه (بو‌کاری خۆی) [طه: 50].

و خوای گه‌وره هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدان بو‌ مرؤف فه‌راهه‌می کردوه و ده‌وره‌پشتی مرؤف هه‌موو نیعمه‌تی خوای گه‌وره‌یه؛ ئه‌مانه هه‌موو بو‌ ئه‌وه‌یه مرؤف خودای له بیر بێت و بیه‌په‌رسیت و کوفر و بیباوه‌ر نه‌بیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت:

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَهْرًا وَبَاطِنًا وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنبِئٍ﴾ [لقمان: 20]

واته: {ئایا نه‌تانیدیوه که به‌راستی خودا ئه‌وه‌ی له ئاسمانه‌کان و له‌زه‌ویدان بو‌ ئیوه‌ی فه‌راهه‌م کردوه و نیعمه‌ته‌کانی رشتوو به‌ سه‌رتاندا چ دیار و ئاشکرا و چ په‌نه‌ان و نادیاره هه‌ندیک له ئاده‌می گه‌فتوگۆ و ده‌مه‌قانی ده‌که‌ن له باره‌ی خوداوه به‌پێ هه‌چ زانیاریه‌ک یان رینمونییه‌ک یان کتیبیکی پوون و ئاشکرا} [لقمان: 20]

هه‌روه‌کو چۆن خوای گه‌وره هه‌موو شتیکی فه‌راهه‌م کردوه بو‌ ئاده‌میزاد له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا به‌هه‌مان شێوه بیستن و بینین و دل و بیرکردنه‌وه و تێگه‌یشتنی پێبه‌خشیوه بو‌ ئه‌وه‌ی ئه‌و زانسته‌ فی‌ر بېت که سوودی پێده‌گه‌یه‌نیت و له په‌روه‌ردگاری نزیک ده‌کاته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِّنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [النحل: 78]

واته: {خودا ئیوه‌ی له سکی دایکتان ده‌ره‌یناوه که هه‌چتان نه‌ده‌زانی و خودا گوێ و چاو و دنی پێدان بو‌ ئه‌وه‌ی سوپاسی بکه‌ن} [النحل: 78].

خوای گهوره - سبحانه و تعالی - هه موو ئەم بوونه و هه رانه و مروڤیشتی دروستکردوو و هه موو ئەو ئەندام و توانا بپوستانه ی پێ به خشیوو و بۆ په رستنی خودا و نیشته جیبوون له سه ر زوی و ئاوهدانکردنه وه ی و هه روه ها هه موو ئەوانه ی له ئاسمانه کان و زه ویدا یه بۆ مروڤ فه راهه می کردوو.

و خوای گهوره ئەم بوونه و هه ر مه زانه ی دروستکردوو که به لگه ن له سه ر په روه ردگاریتی خودا و هه روه ها به لگه ن بۆ ئەوه ی که ته نها خودا شایه نی په رستنه به هه ق و هه موو په رستراویکی تر جگه له خوای گهوره پوچه ل و ناهه قه په رستنی، خوای گهوره - سبحانه و تعالی - ده فه رمویت:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأُمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ (يونس: 31)

واته: { بلی: نایا کێ رزق و روژیتان دهدات له ئاسمان (به باران) وله زه ویه وه (به رووه ک) یان کێ خاوه نی (دروستکاری) گوێ و چاوانه و ئێ زیندوو له مردوو دهرده هینیت و مردوو له زیندوو دهرده هینیت هه روه ها کێ کاره کان هه لده سوژینیت بپگومان یه کسه ر ده ئێن خودا که واته پێیان بلی: ده ی بۆ خۆتان نا پارێژن (له سزای خودا؟)} (يونس: 31)

و خوای گهوره - سبحانه و تعالی - ده فه رمویت:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَئِنَّنِي بِكَتَابٍ مِّنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَنزُرَهُ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (الأحقاف: 4)

واته: { بلی: پێم بلێن ئەو شتانه ی ئێوه ده یان په رستن جگه له خودا پێشانم بدن له زه ویدا چێیان دروست کردوو یان له (دروست کردنی) ئاسمانه کاندایه شداریان کردوو، ده ی په راوێکم بۆ به یێن له پێش ئەم (قورئانه هاتبیت) یان زانیاریه ک که له پێشووان به جێ ما بێت ئە گه ر ئێوه راستگۆن } (الأحقاف: 4)

و خوای گهوره ده فه رمویت:

﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَقَلَىٰ فِي الْأَرْضِ رَواسٍ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ﴾ هَذَا خَلَقَ اللَّهُ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿﴾ (لقمان: 10-11)

واته: { (خوا) ئاسمانه کانی دروستکردوو به ئێ هێچ کۆله که وه ستوونیک که ئێوه بپێین و له زه ویدا چه نندان شاخی له نگه ر داکوتاوی داناوه بۆ ئەوه ی نه تانله رزینیت و نه جوتیت له ژیرتاندا له هه موو جوړه زیندوه رێکی تێدا بلاوکردۆته وه وله ئاسمانه وه بارانمان باراندوو به هۆی ئەو (بارانه وه) له زه ویدا هه موو جوړه رووه کێکی به که لک و جوانمان رواندوو (10) ئەمه ی (باسکرا) دروستکراوی خوا به ده ی نیشانم بدن ئەو (بت و په رستراوانه) ی جگه له خودا چێیان دروستکردوو (هێچیان دروست نه کردوو) به لکو سته مکاران له گو مپای به کی ئاشکرادان (11)} (لقمان: 10-11)

و خوای گهوره - سبحانه و تعالی - ده فه رمویت:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيِّرُونَ ﴿٣٧﴾ {الطور: 35-37}

{ نایا ئەوان (بۆ خولقیڤنەریک) له خۆیانەوه دروست بوون یان خۆیان (خولقیڤنەر) ودروستکەری خۆیان؟ (35) ئەی نایا ئەوان ئاسمانەکان وزهویان دروست کردوو (نەخێر وانیه) بەئکو دنیای نین وگومانیان ههیه (36) ئەی نایا گەنجینهکانی پەروردگاری تۆ لای ئەوانه؟ یان نایا هەر ئەوان دەسهلاتدار وزانن؟ (37)} {الطور: 35} [37]

شیخ سه‌عدی -رحمه‌تی‌ خ‌وای‌ لیبیت- ده‌ئیت: (ئەم‌ بە‌ئگه‌ هینانه‌وه‌یه‌ له‌سه‌ریان‌ ه‌یچ‌ بژاردیه‌کیان‌ بۆ‌ جینا‌هینیت‌ جگه‌ له‌ ملکه‌چ‌ بوون‌ بۆ‌ هه‌ق‌ یان‌ ئەوه‌تا‌ ده‌بی‌ت‌ لای‌ده‌ن‌ له‌وه‌ی‌ که‌ داوا‌کراوه‌ له‌ لایه‌ن‌ ئەقل‌ و‌ناینه‌وه‌) [تفسیر‌ ابن‌ سع‌دی: 816].

7- الله خولقیڤنەری هه‌موو شتی‌که‌ که‌ له‌ گه‌ردوون و‌ئاسمانه‌کاندا هه‌یه‌ له‌ و‌شتانه‌ی‌ ده‌یان‌بینین‌ وله‌ و‌شتانه‌ش‌ که‌ نایان‌ بینین‌، هه‌موو شتی‌که‌ جگه‌ له‌ (الله) دروست‌کراوه‌ و‌مه‌خلوقه‌، و‌خ‌وای‌ گه‌وره‌ ئاسمانه‌کان‌ وزه‌وی‌ له‌ شه‌ش‌ رۆژدا‌ دروست‌کرد.

(الله) خولقیڤنەری هه‌موو شتی‌که‌ که‌ له‌ گه‌ردوون و‌ئاسمانه‌کاندا هه‌یه‌ له‌ و‌شتانه‌ی‌ ده‌یان‌بینین‌ وله‌ و‌شتانه‌ش‌ که‌ نایان‌ بینین‌، هه‌موو شتی‌که‌ جگه‌ له‌ (الله) دروست‌کراوه‌ و‌مه‌خلوقه‌، و‌خ‌وای‌ گه‌وره‌ ئاسمانه‌کان‌ وزه‌وی‌ له‌ شه‌ش‌ رۆژدا‌ دروست‌کرد، خ‌وای‌ گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَّحْدُ الْقَهْرُ﴾ ﴿١٦﴾ {الرعد: 16}

واته: { بلی: کێ پەروردگاری ئاسمانه‌کان و‌زه‌ویه‌ بلی‌ خوا‌ ئینجا‌ بلی‌ ده‌ی‌ ئیوه‌ بێجگه‌ له‌ ئەو (خ‌وای‌ گه‌وره‌) پ‌شتیوانانیکتان‌ هه‌لبژاردوو (بۆ‌ خ‌وتان) که‌ خ‌اوه‌نی‌ ه‌یچ‌ سوود‌ و‌ زیانیک‌ نین‌ بۆ‌ خ‌وشیان‌ بلی‌ نایا‌ کو‌تر‌ و‌ چ‌او‌ ساغ‌ یه‌ کسانن‌؟ یان‌ نایا‌ تاریکیه‌کان‌ و‌ رووناکی‌ وه‌ک‌ یه‌ک‌ وان‌؟ نەخێر‌ ئەوانه‌ چ‌ه‌ند‌ هاوبه‌شیکیان‌ بۆ‌ خوا‌ داناوه‌؟ (گوایه‌) وه‌ک‌ دروست‌کراوانی‌ خ‌وایان‌ دروست‌ کردبیت‌؟ ئەوسا‌ دروست‌ کراوه‌که‌یان‌ لێ‌ شیواوه‌!! بلی‌ خوا‌ دروست‌کەری‌ هه‌موو شتی‌که‌ و‌ هه‌ر‌ ئەویشه‌ تاک‌ و‌ ته‌نها‌ و‌ زاله‌ به‌سه‌ر‌ هه‌موو شتی‌که‌دا‌} {الرعد: 16}

و‌خ‌وای‌ گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿...وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ﴿٨﴾ {النحل: 8}

واته: {خ‌ودا‌ شتی‌ و‌ دروست‌ ده‌کات‌ که‌ (ئ‌یستا) ئ‌یوه‌ نایزانن‌} {النحل: 8}.

خ‌وای‌ گه‌وره‌ ئاسمانه‌کان‌ وزه‌وی‌ له‌ شه‌ش‌ رۆژدا‌ دروست‌کردوو، خ‌وای‌ گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (الحديد: 4)

واته: {خوا} فهو زاته به كه ئاسمانه كان وزهوى دروست كردوه له شهش رۆژدا پاشان بهرزويوه بو سهه
عهرش (باوهرمان پښه تي بهو شپوهى شپاوى خوا بښت، وه چوڼيه تيه كهى نازانين، ته نهها خوا خوځى ده زانښت)
ده زانښت جى ده چيته ناوى زهوى وچى لى ډيټه دهروه وچى له ئاسمانه وه ډيټه خوار وچى بو سهرده كه وښت و له
ههر كوځى بن خوا له گه لټانه (به زانبارى و ئاگادارى) و خوا بينايه به ههر كرده وه يه ك كه ده يكه نه} {الحديد: 4}

وخواى گه وره ده فهرمويټ:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ﴾ (ق: 38)

واته: {سوښد به خوا بڼگومان دروستمان كردوه ئاسمانه كان وزهوى و ههرچى له نيوانياندايه، له شهش رۆژدا
و هيچ ماندوو بوونيكمان تووش نه بوو} {ق: 38}.

8- وخودا - سبحانه وتعالى - هيچ شهريك وهاوبه شپيكي نيبه نه له مولكيدا، نه له خولقاندندا، ونه له بهرنيوه بردندا، ونه له په رستندا.

وخودا - سبحانه وتعالى - هيچ شهريك وهاوبه شپيكي نيبه نه له مولكيدا، نه له خولقاندندا، ونه له بهرنيوه بردندا،
ونه له په رستندا، خواى گه وره ده فهرمويټ:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَئِنَّنِي بِكِتَابٍ مِّنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (الأحقاف: 4)

واته: {بلئى: پښم بلين فهو شتانهى ئپوه ده يان په رستن جگه له خودا پيشانم بدن له زهويدا چيان دروست
كردوه يان له (دروست كردنى) ئاسمانه كاندا به شداريان كردوه، دهى په راپوښكم بو به پښن له پيش هم (قورئانه
هاتبښت) يان زانباريه كه له په شپووان به جى ما بښت ته گهر ئپوه راسنگون} {الأحقاف: 4}

شيخ سه عدى - په حمه تي خواى لښښت - ده لښت: {قُلْ} واته: بلئى به ئه وانهى هاوبه شيان بو خوا داناوه به
په رستنې بته كان له كاتيكدا نه سووډيان هه يه و نه زيان و نه مردن و نه ژيان، و نه زيندوو كرده وه، پښان بلئى -
روونى بكهروه بو يان ده سته وسانى په رستراوه كانيان كه بڼگومان ئه وانه شايستهى هيچ جوړنك له به نديايه تي كرن
نين: {أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ} واته: {پښم نيشان بدن له زهويدا چيان
دروست كردوه يان له دروست كردنى ئاسمانه كاندا به شداريان كردوه}، ئايا هيچ شتيكيان له ناو ئاسمانه كان و
زهويدا دروست كردوه؟ ئايا كڼوه كانيان دروست كردوه؟ ئايا ده ريبان به رڼخستوه؟ ئايا ئازه له كانيان بلاوه
پيكردوه؟ ئايا دارودره خته كانيان سهوز كردوه؟ ئايا يارمه تي ده رڼكيان هه يه له دروست كردن شخ له وانه؟ نه خيتر
هيچ شتيك له وانه نيبه، به وهى كه خو يان داني پښاده نښن، ئه مه بڼجگه له باسكردنى دانپښدانانى ئه واني تر، و ئه مه
به لنگه يه كى ئه قلى په كلا كه ره وه يه له سهه ئه وهى بڼگومان به نديايه تي كرن بو جگه له خودا شتيكي بووجه.

پاشان باسى نه بوونى به لنگه ي ده قى - نه قلى - كردوه وفهرمويه تي: {أَتُنُونِي بِكِتَابٍ مِّنْ قَبْلِ هَذَا} واته: {دهى
په راپوښكم بو به نښن له پيش هم قورئانه هاتبښت}، كښيكيك بانگه شه بكت بو هاوبه شدانان، {أَوْ أَثَرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ}

واته: {پان زانیارییه ک به جیمابیت له پیغهمبه رانه وه فه رمان به وه بکات}. بیگومان نه وهی زانراوه نه وان دهسته وسانن که له به کیک له پیغهمبه رانه وه به لگه یه ک به پین له سه ر هاوبه شدانانان، به لکو دنیابین هه موو پیغهمبه ران بانگه شه یان کردوو ه بۆ لای یه ک خوا په رستی په روه ردگار یان و زیگریان کردوو له هاوبه شدانان، نه مه ش مه زترین میراته له وانوه به جیمابیت له زانست و زانیاری. [تفسیر ابن سعدي: 779].

و (الله) - سبحانه و تعالی - مو لکی هه موو شتی ک ته نها بۆ نه و زاته یه - مالک الملک - ه و هیج هاوبه ش و شه ریک یکی نیبه له مو لک و خوا وه ندراتییدا، خوا ی گه وه ده فه رمو یت:

{قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمَلِكَ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمَلِكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ} [آل عمران: 26]

واته: { بلی نه ی خودای خاوه ن ده سه لات؛ ده سه لات ده ده یت به هه رکه سه یت که به ته ویت و ده سه لات ده سه یت نه وه له هه رکه سه یت که به ته ویت و به پیزی ده که یت نه وهی به ته ویت و به پیزی ده که یت نه وه که سه ی به ته ویت ته نها به ده ستی تۆیه هه موو چا که یه ک به پاستی تۆ به سه ر هه موو شتی کدا به توانا یت } [آل عمران: 26] و خوا ی گه وه نه وه رو ونده کاته وه که هه موو مو لک و ده سه لات ی ک ته نها بۆ نه و زاته مه زنه یه له روژی قیامه تدا، هه ره وه کو - سبحانه و تعالی - ده فه رمو یت:

{يَوْمَ هُمْ بَرْزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ} [غافر: 16]

واته: {روژێک که هه موو (له گو ره کان یان دینه ده ره وه) ئاشکرا ده بن ه یج شتیکیان له خودا په نهان نا بیت (خوا ده فه رمو یت) نه مرۆ پادشایه تی و ده سه لات بۆ کتیبه (وه لام نادریتته وه)، (خوی وه لام ده داته وه و ده فه رمو یت): هه ر بۆ خوا ی تا ک و ته نه یه که به سه ر هه موو شتی کدا زاله } [غافر: 16].

و خودا - سبحانه و تعالی - ه یج شه ریک و هاوبه شتیکی نیبه نه له مو لکیدا، نه له خو لقان دندا، وه له به رپوه بردندا، وه نه له په رستندا، خوا ی گه وه ده فه رمو یت:

{وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ مِن الدَّلِيلِ وَكَبِّرُهُ كَبِيرًا} [الإسراء: 111]

واته: {و بلی هه موو سو پاس و ستایش هه ر بۆ خوا یه زاتی ک که ه یج منایکی بۆ خو ی بر یار نه دا وه و ه یج هاوبه شتیکی نه بو وه له مو لک و پادشایه تی دا ه یج دۆست و یارمه تیده ریکی نه بو وه له به ر بێ ده سه لاتی (که واته) خوا زۆر به گه وه ر دا بئی } [الإسراء: 111].

و خوا ی گه وه ده فه رمو یت:

{الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ} [التقدير: 2]

واته: {ئەو زاتەى كە دەسەلاتى بەسەر ئاسمانەكان وزهويدا هەيه وهه موو مولكى ئەون وهىچ مندالى بۆ خۆى بربار نەداوه وكەس شەرىك وهاوبەشى نىبە له فەرمانزەواپى وحوكم ومولكدا وهه موو شتىكى دروستكردووه وئەندازى بۆ ديارى كردووه (به چاكى له هه موو روويه كه وه)}{الفرقان:2}

خوای گهوره پادشا (المالك) ه وهه موو شتىك مولكى ئەوه -سبحانه وتعالى- وئەو خولقنەره (الخالق) ه، وهه موو شتىك جگه له زاتى مەزنى خۆى بوونه وەرە وخولقنەراوه، وهه خۆى كاروبارى بوونه وەرەكان به پىنوه دەبات وبۆبە ئەو زاتەى كە ئەم وهسف ومولك ودهسەلاتەى بىت تەنها ئەو شایەنى پەرسنه، وبەرسنى شتىك يان به كىكى تر له گەل ئەو زاتە يان بەرسنى شتىك يان به كىكى تر جگه له ئەو زاتە؛ نىشانەى لاوازى ئەقلە وههروهه شىرك وهاوبەش دانە بۆ خودا كە ئەمىش هۆكارى خراببوونى دەرەنجامى بوونه وەرە له دونيا وئاخىرەتدا، خوای گهوره دهفرموت:

{وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرًا تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾} [البقرة: 135]

واته: {جوووله كه وگاوره كان) به (موسلمانەكان) وتوتان: ببن به جووله كه يان به گاوپ بۆ ئەوهى بىنه سه رىگای راست بلى: بەلكو پەيرەوپی ئاینى پاکی ئیبراهیم دەكەین كه له هاوبەش برباردهران (موشرىكان) نەبووه}{البقرة:135}

وخوای گهوره دهفرموت:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٣٥﴾} [النساء: 125]

واته: {ئایا كئ ئایبى چاكتر و جوانتره (وكئ دیندارتره) له كه سىك كه رووى خۆى به كلا كردبیتته وه بۆ خوا له هەمان كاتدا ئەو كه سه چاكه كار بىت و شوپى ئاینى ئیبراهیم كه وتبىت به راستى و پاکی (كه به وىستى خۆى له به تالی وگومراپى لای داوه بۆ لای راستى) و خوا ئیبراهیمی هەلبژارد به دۆست و خۆشه وىستى خۆى}{النساء:125}

وخوای گهوره -سبحانه وتعالى- ئەوهى روونكردووه ته وه كه ههركه سىك شوپى ئاینىك بكه ویت جگه له ئاینى ئیبراهیمی خەلیل -عليه السلام-؛ ئەوا ئەو كه سه خۆى گیل ونه فامكردووه ودۆراوه، خوای گهوره دهفرموت:

{وَمَنْ يَرْعُبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٥﴾} [البقرة: 130]

واته: {كئ روو وەرەد گپرت له ئایبى ئیبراهیم -عليه السلام-؛ مه گەر كه سىك كه خۆى گیل ونه فام كردبیت؟ سویند بىت بىگومان ئیبراهیممان هەلبژارد له دونیادا وبىگومان ئەو له پوژى دوایدا له چاكه كارانه }{البقرة:130}.

9- و (الله) -سبحانه و تعالی- کهسی لئ نه بووه وله کهس نه بووه، به لئکو له سهره تاوه ههر بوونی مه بووه، وهیچ شتیک هاوشیوهی ئه و زاته مه زنه نییه.

و (الله) -سبحانه و تعالی- کهسی لئ نه بووه وله کهس نه بووه، به لئکو له سهره تاوه ههر بوونی هه بووه، وهیچ شتیک هاوشیوهی ئه و زاته مه زنه نییه، خوای گه و ره ده فهرموتیت:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ [الإخلاص: 1-4]

{بلی: ههر ئه و (الله) یه -خودایه- تاکه و بی هاوتایه (1) ئه و خودایه ی بی نیاز و جبی نیاز و ئومیدی -باوه درارانه- (2) کهسی لئ نه بووه وله کهس نه بووه (3) وهه رگیز هیچ کهس هاوشیوه و هاوتای ئه و نییه (4)} [الإخلاص: 1-4].

و خوای گه و ره ده فهرموتیت:

﴿رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾ [مریم: 65]

واته: {په ره و رددگاری ئاسمانه کان و زه و ی وهه رچی له نیوانیاندا یه که واته بیه رسته و زور خوگر به له په رستنیدا ئایا گومان ت هیه له وهی که سیک هاوتا و هاوناوی ئه و بیت!} [مریم: 65]

و خوای گه و ره -سبحانه و تعالی- ده فهرموتیت:

﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری: 11]

واته: {خودا} به دیه تهرنی ئاسمانه کان و زه و یه، بۆی به دیه تیانو له هاوسه ران له خودی خو تان هه ره و ها له ئازه لیشدا جووتی (دروستکردوه) له جووت بووندا ژماره تان زور ده کات هیچ شتیک وه کو خودا نییه (نه له زات و نه له سیفات و نه له کرداریدا) و ئه و زاته بیسه ر و بییایه { [الشوری: 11].

10- خوای گه و ره تیکه لی هیچ شتیک نابیت و به رجه سته نابیت له هیچ یه کیک له بوونه و هره کانیدا، به لئکو زاتیک له بوونه و هره کانه له سهره و ی بوونه و هره کانه له سهره و ی عه رشی مه زن، چونکه ئه و خودایه و جگه له ئه و هه مووی دروستکارون، و جگه له ئه و زاته هه موو شتیک ئه گه ری له ناوچوون و نه مانی هه یه، و هه موو شتیک مولکی خودایه بۆیه تیکه ل و به رجه سته نابیت له هیچ یه کیک له بوونه و هره کان و دروستکاره کانیدا، و هه ره و ها هیچ یه کیک له بوونه و هره کان و دروستکاره کان به رجه سته و تیکه لی زاتی مه زنی ئه و نابن، و خودا -سبحانه و تعالی- له هه موو شتیک و که سیک گه و ره تر و مه زنتره، خوای گه و ره ئینکاری کردوه له سه ر ئه وانه ی که بانگه شه ی ئه و ده که دن که خودا تیکه ل و به رجه سته بووه له لاشه ی مه سیح (عیسا) -علیه السلام-، که ده فهرموتیت:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾﴾ [المائدة: 17]

واته: {سوئند بیت بیباور بوون (کافر بوون) ئەوانەى کە ووتیان بیگومان خودا مەسیحی کوری مەریەمە لە کاتیکیدا مەسیح (کاتیک پەوانە کرا) ووتی ئەى نەو ئەه کانی ئیسرائیل تەنها خودا بپەرستن کە پەرورەدگاری من وئێوەشیش بەراستی هەرکەسێک هاوبەش بو خودا دا بنیت ئەوا بیگومان خودا بەهەشتی لى حەرام کردوو، وچینگا وشوینی ئاگری دۆزەخ دەبیت و بو ئەو سته مکارانه هیچ یارمەتیدەریک نییه} [المائدة: 17]

وخوای گەوره دەفەرمویت:

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوْا فَجَهَّ اللَّهُ وَجْهَهُ إِنَّ اللَّهَ وَسِعَ عِلْمَهُ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قٰنِیْنٌ ﴿١١٦﴾ بَدِيعَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضٰی أَمْرًا فَإِنَّمَا یَقُولُ لَهُ كُنْ فَیَكُوْنُ ﴿١١٧﴾﴾ [البقرة: 115-117]

{رۆژھەلات و رۆژئاوا هەر بۆ خوا یە کەواتە پووبکەنە هەرلایەک (لە نوێژ کردندا بە فەرمانی خودا) ئەو هەر وگەیه و رووتان لە خودا کردوو بەگومان خوا (بەزەبی و میهرەبانی) فراوانە و زانایە (115) گاوێ و جوولە کە و بت پەرستەکان) وتیان: خوا مندالی بۆ خوێ داناو ئەو (خوا) پاک و بەدووور لەو؛ بەئکو هەرچی هەیه لە ئاسمانەکان و زەویدا مولکی ئەو هەموو فەرمانبەردار و ملکەچی ئەون (116) (خوا) بەدیهینەری ئاسمانەکان و زەویە و کاتیک کە ویستی شتی بکات هەر ئەو ئەندەى پێ دەویت کە پێی بلیت: ببە، ئیتر دەبیت [117] [البقرة: 115-117]

وخوای گەوره دەفەرمویت:

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ السَّمٰوٰتُ بِتَفَطْرٰنٍ مِنْهُ وَنَسْفٰتُ الْأَرْضِ وَتَحْزُرُ الْجِبَالُ هٰذَا ﴿٩٠﴾ أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا یَتَّبِعِیْ لِلرَّحْمٰنِ أَنْ یَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِنْ كُلُّ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتٰی الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ أَحْصٰتْهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ ءَاتِیْهِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾﴾ [مریم: 88-95]

{سوئند بە خوا بەراستی شتیکی زۆر نابەجێ و سەیر دەلێن (89) نزیکە ئاسمانەکان لەت لەت و پارە پارە ببن لەبەر ئەو (قسە یە) و (نزیکە) زەویش شەق بەریت و بقلبشی و (نزیکە) چیاکان بە یە کجار بروختن (90) لەبەر ئەوەی (بیباوران) مندال دەدەنە پال خوا میهرەبان (91) بۆ خوا میهرەبان شیاو نییە کە مندالی هەبیت (92) هەموو ئەوانەى لە ئاسمانەکان و زەویدا بە بەندەى دینە لای خوا میهرەبان (هیچ کەسێک لەوانە نییە بەندەى خوا میهرەبان نەبیت) (93) سوئند بە خوا بەراستی هەموو بانی سەرژمێری کردوو بە ژماردن (94) هەر هەموو بانی بە تاک و تەنها دینەو بە لای (خوا) لە رۆژی قیامەتدا (95) [مریم: 88-95]

وههروهها خوای گەوره دەفەرمویت:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: 255]

واته: {الله} نهو خودايه به که هیچ بهرستراویک هق وراست نبیه که شایه نی بهرستن بیت جگه له نهو، همهیشه زیندووه وتهدبیرکان وراگری (بوونه وهره کانه)، و ونهوز نایگریت وناخه ویت، هه ریج له ئاسمانه کان وزه ویدایه مولکی نهوه، کن هه یه لهو روزه دا بتوانیت تکا وشه فاعهت له لای نهو بکات مه گهر به ریگان پیدان وئیزی نهو زانه مه زنه نه بیت، ناگاداره به نهوه ی له پیشه وهی (ئاده می) یه و (نهوه ی له دنیا له بهره ستیاندایه) و نهوه ی له پاشه وهی تی (له رۆژی دوا بی بۆیان ئاماده کراوه)، وکس ناگی نبیه له هیچ شتیک له زانین وزانباری نهو (خودا) یه مه گهر به وهی که خو ی بیه ویت (بیهه خشیت پیمان)، کورسیه که ی * خودا هه موو ئاسمانه کان وزه و ی گرتوته وه، وباریزگاری کردنی ئاسمانه کان وزه و ی بۆ خودا ئاسانه و (گران نبیه) و ههر نهو بلنده پله ویا به ی مه زن وگه وره به. { * کورسی: دروستکراویکی مه زنی خودایه و عهرش له کورسی گه وره تره، و کورسی نهو شوئینه یه خودا پیته کانی - له سه ری یان له نیوی داده نیت- } [البقرة: 255]

نه گهر نه مه مه زنی وپله ویا به ی خودا بیت و نهو شتانه ی که دروستی کردوون هینده مه زن بن، ئایا چۆن تیکه لی هیچ یه کیک له شته کان یان بوونه وهره کان ده بیت؟ یان چۆن ده بانکات به مندالی خو ی؟ یان چۆن که سی تر له گه ل زانی مه زنی خویدا ده کات به خودا و بهرستراو؟

11- (الله) - سبحانه و تعالی- به ره ئه فته و میهره بانه به رامبه ر به بنده کانی بویه پیغه مبه رانی ناردووه و کتیبه ئاسمانیه کانی دابه زاندووه.

(الله) - سبحانه و تعالی- به ره ئه فته و میهره بانه به رامبه ر به بنده کانی بویه پیغه مبه رانی ناردووه و کتیبه ئاسمانیه کانی دابه زاندووه؛ بۆ نهوه ی له تاریکایی کوفر و شیرک و تاوانه وه ده ریان بکات به ره و نور و پووشنایی و هیدایهت و بهرستنی خودا به بی هیچ شه ریک و ها و بهش بریار دانیک، خوی گه وره ده فه رمو یت:

﴿هُوَ الَّذِي يُزِيلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [الحديد: 9]

واته: {خو ا نهو زاته یه ده نیتریت بۆ بهنده ی خو ی (که موحه مه ده - صلی الله علیه و سلم-) به لگه و ئایه تانیک ی روون و ئاشکرا تا له تاریکستانی (گومرایی و بیباوه ری) ده رتان به یتیت بۆ ناو روونایی (ئیمان و ئیسلام) و به راستی خو ا به رامبه ر ئیوه به سو ز و میهره بان} [الحديد: 9].

و خوی گه وره ده فه رمو یت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبياء: 107]

{واته: {و تۆمان ته نها بۆ نهوه ناردووه که ره حمهت بیت بۆ جیهانیان} [الأنبياء: 107].

و خودا فرمان به پیغمبره که ی ده کات که به بنده کانی بلیت: ئەو زاتە لیخۆشبوو - الغفور - و میهره بانە - الرحیم - ۵، خوای گهوره ده فرمویت:

﴿نَبِيَّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الحجر: 49]

واته: {هه و آل بده به بنده کانم که به راستی هه من لیبوره و میهره بانم} [الحجر: 49].

وله ره ئه فهت و میهره بانی خودا به رامه به به بنده کانی ئەوه یه که ناخۆشی و زیانیان له سه ره لاده بات و خیر و باران داده به زینیت بۆ سه ره بنده کانی، خوای گهوره ده فرمویت:

﴿إِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بَصْرًا فَلَا تَكْشِفْ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [يونس: 107]

واته: {وئه گه ره خوا به تۆ بگه یه نیت زینیت هه لاده ریک نییه بۆ ئەو (زینانه) بێجگه له خوا و ئە گه ره خیر و خۆشیه کی بویت بۆت ئەوا هه هه ریکه ریک نییه بۆ چاکه ی خوا به هه ره مهن دی ده کات ئەو که سه ی خۆی به یویت له بنده کانی و هه ره ئەو لیبوره و به به زه یه یه} [یونس: 107].

12- خودا (الله) به ره ره دگاریکی میهره بانه (الرحیم) ه، و ته نه ا زاتی مه زنی خۆی لیپرسینه وه له بنده کان ده کات له رۆژی قیامه تدا کاتیک زیندوو یان ده کاته وه له گۆره کانیان، بۆیه هه ره که سه یک پاداشت ده درتیه وه به پیتی کرده وه که ی خیر یان شه ر بیت، ئەوه ی ئیماندار بیت و کرده وه ی چاک ئە نه جامدات ئەوا نیعمه ت و ئاسووده یی به رده وای بۆ هه یه، و ئەوه ی کافر و ییبا وه ر بیت و کرده وه ی خراب ئە نه جامدات ئەوا سزایه کی مه زنی بۆ هه یه له قیامه تدا.

خودا (الله) به ره ره دگاریکی میهره بانه (الرحیم) ه، و ته نه ا زاتی مه زنی خۆی لیپرسینه وه له بنده کان ده کات له رۆژی قیامه تدا کاتیک زیندوو یان ده کاته وه له گۆره کانیان، بۆیه هه ره که سه یک پاداشت ده درتیه وه به پیتی کرده وه که ی خیر یان شه ر بیت، ئەوه ی ئیماندار بیت و کرده وه ی چاک ئە نه جامدات ئەوا نیعمه ت و ئاسووده یی به رده وای بۆ هه یه، و ئەوه ی کافر و ییبا وه ر بیت و کرده وه ی خراب ئە نه جامدات ئەوا سزایه کی مه زنی بۆ هه یه له قیامه تدا، ئەوه ی دادپه ره ری و دانایی و په حمه تی خوایی ته وا ده سه لمینیت بۆ بوونه وه ره کان ئەوه یه ئەم ژیا نه ی دروست کرده وه بۆ ئەوه ی شوینی کرده وه کردن بیت و شوینی تریش بۆ پاداشتی چاکه و لیپرسینه وه و سزا دانا وه؛ بۆ ئەوه ی چاکه کار پاداشتی چاکه ی وه ر بگرتیه وه، و سه تمکار و ده ستریزکار سزای سه تم و ده ستریزیه که ی وه ر بگرتیت؛ چونکه په نگه هه ندیک که سه زیندوو بوونه وه به دوور بزانه، بۆیه خوای گه وه ره بنگه ی زۆری باس کرده وه سه باره ت به وه ی زیندوو بوونه وه له پاش مردن راستی و هه قیقه ته و هه چی گومانیک تینا نییه، خوای گهوره ده فرمویت:

﴿وَمِن آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ إِنَّ الْأَرْضَ لَ لِمَحِي الْمَوْتِ إِنَّهُ هُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فصلت: 39]

واته: {له نیشانه کانی (دهسه لاتی) خواجه که زهوی ده بینیت وشک و ماته کهچی کاتیک بارانمان باراند به سه ریدای (به رواندنی پرووهک) ده که و پته جو له وده بووژیتته وه (به رز ده بیتته وه) بیگومان نه وهی (زهوی وشک) ده بوژیتته وه زیندوو که ره وهی مردوو ه کانیسه به راستی نه و (خوا) به سهر هه موو شتیکدا به توانایه} {فصلت: 39}

وخوای گه وره ده فهرموتیت:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَعَجْرٍ مُّخَلَّقَةٍ لِّيُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَقَّأُ وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأُنْتَبَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥٥﴾﴾ {الحج: 5}

واته: {نهی خه لکینه نه گهر ئیوه له گومانان ده ربارهی زیندوو بوونه وه نهوسا (بزائن) به راستی ئیمه ئیوه مان دروست کردوه له خاک (خوئل) پاشان (نه وه کان) له دلویه ئاو یک -نوتفه یک- (دروست دهن) دواتر (ده بیتته) پارچه خوئیکی مه بو دواى نه وه (ده بیتته) پارچه گوشتیک شکل و شتیوه کیشراو و شکل و شتیوه نه کیشراو بو نه وهی روونی بکه بنه وه بو ئیوه وه له منالندان ده بیلتینه وه (رایده گرین) نه و (کوربه له بهی) بمانه ویت (له بار نه چیت) تا کاتیکی دیاریکراو پاشان (له سکی دایکتان) ده رتان ده هیئین به ساوایی پاشان گه وره دهن هه تا ده گه نه ته وای هیژ و توانانان وه (له م تمه نه ندا) هه ندیکتان ده میتیرت وه هه ندیکتان ده گه یه نرینه نه و به پری پیری، ب سوودترین ته من بو نه وهی نه زانیت و له پیری نه میتیت هه چی که ده یزانی وه زهوی ده بیی (له زستاندا) خاموشه ووشک و ب گیاهه جا کاتیک بارانمان به سه ردا باراند زهوی (پرووه کی لی ده رویت و) ده جوئیت زهوی هه ل دهدات (به رز ده بیت) و (زهوی) ده روئی له هه موو جو ره (گیا و گوئیکی) جوان} {الحج: 5}

خوای گه وره له م نایه ته دا سی به لگه ی نه قلی باسکردوه که به لگه ن له سه ر دووباره زیندوو بوونه وهی بوونه وره کان له روژی قیامه تدا، نه وانیش بریتین له:

1- خوای گه وره مروئی له خوئل و خاک دروست کردوه، و کاتیک مروئف ده میت وده بیت به خوئل نه و خودایه ی که سه رها له خوئل دروستی کرد؛ خودا تواناداره له و خوئله ی که تپیدا لاشه ی مروئف رزیووه ونه ماوه دووباره دروست وزیندوو بکاته وه.

2- نه و زانه ی که مروئی له دلویه ئاو یکه وه (مه نیه که وه) دروست کردوه؛ تواناداره سه باره ت به وهی که مروئف دروست وزیندوو بکاته وه له پاش مردنی.

3- نه و زانه ی که زهوی زیندوو ده کاته وه له پاش باران، تواناداره له سه ر نه وهی که بوونه وره کان زیندوو بکاته وه له پاش مردنیان، و له م نایه ته دا به لگه یه کی مه زن هه یه له سه ر ئیعیجاز و مه زنی قورئانی پیروز نه م نایه ته - که زوریش درئز نیه - سی به لگه ی نه قلی سه رنجراکیشیان تپدایه سه باره ت به مه سه له یه کی زور مه زن.

وخوای گه وره ده فهرموتیت:

﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِ لِلْكِتَابِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّاعِلِينَ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿٥٦﴾﴾ {الانبیاء:

[104]

واته: {ببهینه‌وه بیرین} ئەو پوژە‌ی که ئاسمانه‌کان ده‌پێچینه‌وه وه‌ک پێچانه‌وه (لولکردنی) تۆماری کتیب وپه‌رتوکتیک وه‌ک به‌که‌مجار چۆن دروستمان کرد (به‌ رووت و قووتی)، پاش مردنیش ئەو (دروستکردنه) دووباره ده‌که‌ینه‌وه ئەوه به‌ئێنیکه (جێبه‌جێ کردنی) له‌سه‌ر ئێمه‌یه بێگومان ئێمه (ئەو به‌ئێنه) به‌دییده‌هێنین! {الأنبياء: 104}.

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُعِ الْعِظَمَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾﴾ [یس: 78-79]

{ وه‌ نموونه‌مان بۆ دینیته‌وه و به‌دییه‌تانی خۆ‌ی له‌ بیر چووه‌ته‌وه (ئەو بێباوه‌ر) ده‌ئیت کێ ئێسکه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه له‌ کاتیکدا که‌ رزیون (78) بلێ ئەو زاته‌ زیندوو‌یان ده‌کاته‌وه که‌ له‌ یه‌که‌مجاره‌وه به‌دییه‌تاون و ئەو به‌ هه‌موو دروستکراونک زانا و ئاگاداره (79) } [یس: 78-79].

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿وَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا ﴿٧٧﴾ رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّيْنَاهَا ﴿٧٨﴾ وَأَعْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٧٩﴾ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَلْنَا ﴿٨٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَهَا ﴿٨١﴾ وَالْجِبَالَ أَرْسَلْنَا ﴿٨٢﴾﴾ [النازعات: 27-32]

{ وئاسمانی له‌ بان سه‌رتان وه‌ کو بینایه‌ک به‌رز کردوو و پێک خستوو (28) وشه‌وه‌که‌ی تاریک کرد (به‌ تاریکی داپۆشی) و پوژە‌که‌ی رووناک کرده‌وه (29) له‌ پاشان زه‌وی راخست (30) ئاو وله‌وه‌رگی لی ده‌ره‌تینا (31) و شاخه‌کانی پته‌و دامه‌زراند (32) } [النازعات: 27-32]

خوای گه‌وره‌ روونی کردوو‌ته‌وه که‌ دروستکردنی مرۆفه‌کان گرانتر نییه‌ له‌ دروستکردنی ئاسمانه‌کان وزه‌وی و ئەوه‌ی تێیاندا‌یه، ئەو زاته‌ی که‌ ئاسمانه‌کان وزه‌وی دروستکردوو به‌ دنیاییه‌وه توانا و ده‌سه‌لاتی هه‌یه له‌وه‌ی که‌ مرۆف جارێکی تر دروست بکاته‌وه.

13- خودا (الله) -سبحانه وتعالی- ئاده‌می دروستکردن له‌ خۆل (قور: گل) و نه‌وه‌کانی له‌ پاش خۆ‌ی زۆر ده‌بن، بۆیه هه‌موو خه‌لکی بنچینه‌یان وه‌کو یه‌که‌، وه‌یچ ره‌گه‌زێک فه‌زلی به‌ سه‌ر ره‌گه‌زێکی تره‌وه نییه‌ وه‌یچ گه‌لێک فه‌زلی به‌ سه‌ر گه‌لێکی تره‌وه نییه‌؛ مه‌گه‌ر به‌ پێی پله‌ی ئیمان و ته‌قواداری وله‌ خودا ترسی نه‌بیت.

خودا (الله) -سبحانه وتعالی- ئاده‌می دروستکردن له‌ خۆل (قور: گل) و نه‌وه‌کانی له‌ پاش خۆ‌ی زۆر ده‌بن، بۆیه هه‌موو خه‌لکی بنچینه‌یان وه‌کو یه‌که‌، وه‌یچ ره‌گه‌زێک فه‌زلی به‌ سه‌ر ره‌گه‌زێکی تره‌وه نییه‌ وه‌یچ گه‌لێک فه‌زلی به‌ سه‌ر گه‌لێکی تره‌وه نییه‌؛ مه‌گه‌ر به‌ پێی پله‌ی ئیمان و ته‌قواداری وله‌ خودا ترسی نه‌بیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: 13]

واته: {نهی خه لکینه بیگومان نئمه دروستمان کردوون له نبر ومئیهک وکردومانن به چه ند گهل وهؤزیکه وه تا به کتری بناسن، به راستی به یریزترینان لای خودا نه وه که سه یه که زیاتر له خودا ده ترسیت، بیگومان خودا زانا وئاگاداره} [الحجرات: 13]

وخوای گه وره ده فهرمویت:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَرْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعْمَرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقِضُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ [فاطر: 11]

واته: {خوا (باوکی) ئیوهی له خاک دروستکردوه له پاشان (نه وه کانی دروستکرد) له دلۆبه ئاویک (نوتفه یه ک) ئینجا (خوا) کردوونی به چه ند جووت (نبر و م) وهیچ مئینه یه ک (ئافره تیک) دوو گیان نابیت وسکه که ی دانانیت (منائی نابیت) مه گهر به ئاگاداری خوا نه بیت وهیچ ته مه ن دریز کرانیک ته مه نی دریز ناکریت وله ته مه نی که م ناکریت مه گهر له کتیبیکدا (له لوح المحفوظ) دا نوسراوه به راستی نه م کاره بو خوا ئاسانه} [فاطر: 11].

وخوای گه وره ده فهرمویت:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِيَتَّكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَن يُتَوَفَّىٰ مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجْلًا مُّسَمًّىٰ وَلِعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [غافر: 67]

واته: {نه وه خوایه که ئیوهی له خاک دروستکردوه له پاشان له دلۆپیک ئاوا پاشان له پارچه خوینیک له پاشان به مندالی (ساوایی) ده تانه ئینته دهر (له سکی دایک) له پاشان تا ده گه نه تینی هیز ولابیتان له پاشان تا پیر دهن وهه ندیکتان پیش پیریون دهر ئیند رین هه تا ده گه نه نه وه کانه ی که بو تان دباریکراوه وبو نه وه ی بیریکه نه وه} [غافر: 67].

وخوای گه وره نه وه روونده کاته وه که مه سیحی (عیسای) -علیه السلام- به فه رمانیکی گه ردوونی دروست وخه لقی کرد هه روه کو چۆن ئاده می له خوۆل دروستکرد به فه رمانیکی گه ردوونی، خوای گه وره ده فهرمویت:

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [آل عمران: 59]

واته: {به راستی وئنه ی (دروست بوونی) عیسا لای خوا وه ک وئنه ی ئاده م وایه که دروستی کرد له گل له پاشان پئی ووت ببه، نه ویش بوو (به مروف)} [آل عمران: 59].

وپیشتەر له برگه ی ژماره (2) باسکرا که پیغه مبه ر-صلی الله علیه وسلم- روونی کرده وه که خه لکی وه کو یه کن وهیچ که سئیک فه زلی به سه ر که سئیک تره وه نئیه مه گهر به پئی بله ی ته قواداری وئیمان وله خودا ترسانه وه نه بیت.

14- هه‌موو مندائیک له‌سه‌ر فیت‌هت* له دایک ده‌بیت. * (فیت‌هت: ئه‌و س‌روشته‌یه که خ‌وای گه‌وره مروّفی له‌سه‌ر دروست‌کردووه، بریتیه له شته قبو‌ل‌کراوه‌کان و پا‌که‌کان لای مروّف له‌و کاته‌وه‌ی له دایک ده‌بیت، له گ‌رن‌گ‌ترینیان: با‌وه‌ری‌بوون به‌وه‌ی که یه‌ک په‌روه‌رد‌گار که (الله)‌یه -س‌بحانه‌ و‌تعالی- و ته‌نها ئه‌و شایه‌نی په‌رسته‌ن)

هه‌موو مندائیک له‌سه‌ر فیت‌هت له‌دایک ده‌بیت، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الروم: 30]

واته: {که‌واته‌ رووی خ‌ۆت رێک ب‌که‌ره ئاینی ئیسلام و پا‌ک و راست بو‌ خوا (شو‌پن ئاینی) یه‌ک‌خ‌وا‌په‌رستی ب‌که‌وه، ئه‌و ئاینه‌ی که خ‌وای گه‌وره (له‌سه‌ر‌تا‌وه) فیت‌ه‌تی پا‌کی مروّفی له‌سه‌ر دروست‌کردووه ئاین و دروست‌کراوه‌کانی خوا به‌هیچ جو‌ریک گو‌رانی بو‌ نییه‌ ئه‌و (ئاینه‌ی با‌س‌ک‌را) هه‌ر ئه‌وه ئاینی رێک و راسته‌ به‌لام زو‌ریه‌ی ئاده‌می نازانن} [الروم: 30]

و‌حه‌نیفیه‌ت* ئاینی ئی‌براهیمی خه‌لیل بو‌وه -علیه‌ السلام-، * (حه‌نیفیه‌ت: و‌اتا په‌رستی خودا (الله) به‌ ته‌نها به‌ د‌لس‌ۆزیه‌وه‌ به‌ ب‌ن بریار‌دانی ه‌یچ شه‌ریک و ها‌وبه‌ش‌یک، و‌خ‌ۆ دو‌ور‌کرد‌نه‌وه‌ و به‌ری‌ئ‌بوون و بی‌با‌وه‌ر بوون: به‌ په‌رستی بته‌کان و به‌ په‌رستی په‌رست‌را‌وه‌ ناهه‌قه‌کانی تر له‌ گه‌ل خ‌وای گه‌وره‌دا)، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [النحل: 123]

واته: {پاشان ن‌یگمان بو‌ کردیت (وه‌حیمان بو‌ ناردیت) که په‌یره‌وی ئاینی ئی‌براهیم ب‌که‌ چون‌که پا‌ک و راست بو‌ به‌هیچ جو‌ریک له‌ ها‌وبه‌ش‌دانه‌ران (مو‌ش‌ریکان) نه‌بو‌} [النحل: 123]

و‌ی‌ن‌ه‌مه‌به‌ری خودا -صلی‌ الله‌ علیه‌ و‌سلم- ده‌فه‌رمو‌یت: «م‌ا م‌ن م‌ولودٍ اِلاَّ یولدُ عَلَی الفِطْرَةِ ف‌اب‌واهُ ی‌ه‌ودَ اِی‌ه‌ اَوْ ی‌نِصْرَ اِی‌ه‌ اَوْ ی‌م‌ج‌سَ اِی‌ه‌ ک‌م‌ا تُن‌ت‌ج‌ الب‌ه‌ی‌م‌ةُ ب‌ه‌ی‌م‌ةُ ج‌م‌ع‌اء ه‌ل تُح‌س‌ونَ ف‌ی‌ه‌ا م‌ن ج‌ذ‌ع‌اء» واته: «هه‌موو مندائیک له‌سه‌ر فیت‌ه‌ت له‌دایک ده‌بیت، با‌وک و دایکی ده‌یکه‌ن به‌ جو‌له‌که‌ یان نه‌سرانی یان مه‌ج‌وسی، هه‌ر و‌ه‌کو چ‌ۆن ن‌اژ ه‌ل‌یک ب‌ی‌چ‌وو‌یه‌کی ده‌بیت که سه‌لامه‌ته‌ نایا ه‌یچ که‌مو‌کو‌رتیه‌کی هه‌یه، پاشان تو‌وشی که‌مو‌کو‌رتی ده‌بیت و م‌کو گ‌ۆج بوون». * (فیت‌ه‌ت: ئه‌و س‌روشته‌یه که خ‌وای گه‌وره مروّفی له‌سه‌ر دروست‌کردووه، بریتیه له شته قبو‌ل‌کراوه‌کان و پا‌که‌کان لای مروّف له‌و کاته‌وه‌ی له دایک ده‌بیت، له گ‌رن‌گ‌ترینیان: با‌وه‌ری‌بوون به‌ یه‌ک په‌روه‌رد‌گار که (الله)‌یه -س‌بحانه‌ و‌تعالی- و ته‌نها ئه‌و شایه‌نی په‌رسته‌ن) پاشان ئه‌بو ه‌وره‌یره -ره‌زای خ‌وای لب‌ییت- ده‌ل‌یت: ئه‌م ئایه‌ بخ‌وین‌ه‌وه‌ ئه‌ گه‌ر و‌یستتان:

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الروم: 30]

واته: {که‌واته‌ رووی خ‌ۆت رێک ب‌که‌ره ئاینی ئیسلام و پا‌ک و راست بو‌ خوا (شو‌پن ئاینی) یه‌ک‌خ‌وا‌په‌رستی ب‌که‌وه، ئه‌و ئاینه‌ی که خ‌وای گه‌وره (له‌سه‌ر‌تا‌وه) فیت‌ه‌تی پا‌کی مروّفی له‌سه‌ر دروست‌کردووه ئاین و دروست‌کراوه‌کانی خوا

به هیچ جور نیک گویانی بوی نیه نهو (ناینه‌ی باسکرا) هه ره نهو ئاینی رنیک وراسته به لام زوریه‌ی ناده‌ی نازانن]{[الروم:30]}

[صحيح البخاري: 4775]، وپیغه مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرموت: «أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أَعْلَمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ تَحَلُّهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَعْتُ عِبَادِي حُنْفَاءَ كَلَّهْمُ وَأَنْتَهُمْ أَتَّهَمُ الشَّيَاطِينَ فَاجْتَالْتَهُمْ عَنْ دِيْنِهِمْ وَحَرَمْتُمْ عَلَيْهِمْ مَا أَحَلَّكَ لَهُمْ وَأَمَرْتَهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِمَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا» واته: «په‌روه‌ردگارم فه‌رمانی پیکرم نه‌وه‌تان فیر بکه‌م که نایزانن، وله وشتانه‌ی که له نه‌م‌پرو فیری کردم: هه‌ر سامانیک به به‌نده‌که‌مم به‌خشیووه بوی حه‌لاله، من به‌نده‌کانم له‌سه‌ر فیره‌ت دروستکردوووه (له‌سه‌ر ته‌نهایه‌ک خوا په‌رستن دروستکردوووه)، وشه‌یتانه‌کان بویان هاتن له ناینه‌که‌یان دووریان خستنه‌وه، وته‌و شتانه‌ی له‌سه‌ریان حه‌رامکرد که من بویانم حه‌لال کردبوو، وفه‌رمانی پنیان کرد که هاوبه‌ش وشه‌ریک بوی من بریار بدن له کاتیکدا من هیچ به‌لنگه‌یه‌کم سه‌باره‌تی دانه‌به‌زاندوووه (سه‌باره‌ت به‌م هاوبه‌ش بریاردانه‌ دانه‌به‌زاندوووه)» [رواه مسلم: 2865].

15- هیچ مرؤفیک به‌گوناهاری وتاوانباری له‌دایک نایبیت ونایبته میرانگری تاوان وگوناھی هیچ مرؤفیکی تر ناکه‌ویته‌ نه‌ستوی نه‌و (نه‌گه‌ر خوی هوکار نه‌بوو بیت بوی نه‌وه‌ی نه‌و که‌سه نه‌و تاوانه نه‌نجامدات):

هیچ مرؤفیک به‌گوناهاری وتاوانباری له‌دایک نایبیت ونایبته میرانگری تاوان وگوناھی هیچ مرؤفیکی تر ناکه‌ویته‌ نه‌ستوی نه‌و (نه‌گه‌ر خوی هوکار نه‌بوو بیت بوی نه‌وه‌ی نه‌و که‌سه نه‌و تاوانه نه‌نجامدات)، وخوا‌ی گه‌وره باسی نه‌وه ده‌کات بوی نیه‌م کاتیک ناده‌م -علیه‌السلام- وهاوسه‌ره‌که‌ی له‌داره‌که‌یان خوارد وسه‌ریچی فه‌رمانی خودایان کرد؛ له‌پاشاندا ته‌وبه‌یان کرد وداوای لیخوشبوونیان له‌خوا‌ی گه‌وره کرد، بویه‌خوا‌ی گه‌وره نیله‌می وتنی هه‌ندیک وشه‌ی جوانی پی به‌خشین، بویه‌ووتیان وخوا‌ی گه‌وره ته‌وبه‌که‌ی لیپان قبولکرد، خوا‌ی گه‌وره ده‌فهرموت:

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَعَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾﴾ [البقرة: 35-38]

{وه‌ووتمان: نه‌ی ناده‌م خوت وهاوسه‌ره‌که‌ت نیشه‌تجی بن له‌م به‌هسته‌دا وه له‌ه‌موو خواردمه‌نیه‌کی تیر بخون له‌هه‌ر شوینیک که‌هه‌ز ده‌کن وه‌نزیکی نه‌م دره‌خته مه‌که‌ون تا له‌سته‌مکاران نه‌ژم‌پدرین -تا نه‌بنه‌سته‌مکار- (35) نه‌مجا شه‌یتان هه‌لیخه‌له‌تاندن له‌به‌هسته‌دا وله‌وخوشگوزه‌رانیه‌ی که‌تیبدا بوون ده‌ریبه‌راندن وووتمان: (به‌ناده‌م وحه‌وا وشه‌یتان) بچنه‌خواره‌وه (بوی سه‌ره‌وه‌ی) هه‌ندیکتان ده‌بن به‌دوئمی هه‌ندیکی ترتان وبوتان هه‌یه‌جیگیرین له‌سه‌ر زه‌وی وچیز له‌ناره‌زووه‌کانی (دونیا) وه‌ریگرن هه‌تا ماوه‌یه‌ک (36) نه‌مجا ناده‌م چه‌ند ووته‌یه‌کی (پارانه‌وه‌ی) له‌په‌روه‌ردگاریه‌وه وه‌رگرت (نه‌ویش) لی‌گیرا کرد به‌راستی هه‌ر نه‌و ته‌وبه‌گیراکی

میهره‌بانه (37) ووتمان: هه‌موو بچنه خواروه له به‌هه‌شت ئه‌مجا ئه‌گهر له منه‌وه رینمونه‌کتان بۆ هات ئه‌وه که‌سه‌ی دواى رینموونى من بکه‌وئیت نه‌ ترسیان له‌سه‌ره و نه‌ خه‌م ده‌خون (38){[البقرة: 35-38]}

وکاتیک ئاده‌م -عليه السلام- ته‌وه‌ی کرد ئه‌وا چیت‌ر گونا‌هه‌ که له‌سه‌ر نامیزدئیت، وله پاشاندا نه‌وه‌کانى ئاده‌م نابن به‌ میرانگری ئه‌و گونا‌هه له‌ کاتیکدا ئه‌و گونا‌هه به‌هۆی ته‌وبه‌وه خودا لى خۆش بوو، وبنجینه ته‌وه‌یه که‌ مروّف تاوانى که‌سێکى تر له‌ ئه‌ستۆ ناگرئیت (ئه‌گهر ئه‌و هۆکار نه‌بوو بیت بۆ ته‌وه‌ی که‌سێکى تر تاوانێکى دياربکراو ئه‌نجامدات)، خواى گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿قُلْ أَعْيَرَ اللَّهُ أَبْعَى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾{[الأنعام: 164]}

واته: {و هه‌رکه‌سێک هه‌ر تاوانه و خراپه و گونا‌هێک بکات ته‌نها له‌سه‌ر خۆبه‌نى وهیچ که‌سێکى گونا‌ه‌کار گونا‌هی که‌سێکى تر هه‌ئناگرئیت پاشان گه‌رانه‌وه‌تان هه‌ر بۆ لای په‌روه‌ردگار تانه ئه‌مجا هه‌واتان پێده‌دا به‌وه‌ی که‌ ئێوه تێیدا جیاواز بوون}{[الأنعام: 164]}.

وخواى گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿مَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾{[الإسراء: 15]}

واته: {هه‌رکه‌س رینمونی و هیدایه‌تی وه‌رگر تبت ئه‌وا بئگومان رینمونی و هیدایه‌ته‌که‌ی (سوود و فزانجه‌که‌ی) هه‌ر بۆ خۆی ده‌بیت و هه‌رکه‌سه‌یش گومرا بووبیت ئه‌وا بئگومان (زیان و سزا که‌ی) هه‌ر بۆ خۆی ده‌بیت وهیچ که‌سێکى گونا‌ه‌کار گونا‌هی هه‌یچ که‌سێکى تر هه‌ئناگرئیت ئێمه هه‌رگیز سزای (به‌نده‌کان) ناده‌ین هه‌تا پێغه‌مبه‌ر نه‌نێرن (بۆیان){[الإسراء: 15]}

وخواى گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جَمَلِهَا لَا يُحْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾{[فاطر: 18]}

واته: {هه‌یچ گونا‌ه‌بارێک گونا‌هی که‌سێکى تر هه‌ئناگرئیت و ئه‌گه‌ر بارگرانی (گونا‌ه‌بارێک) بانگی که‌سێکى تر بکات بۆ هه‌ئناگرئى (باره گونا‌هه‌ که‌ی) هه‌یچ له‌و (باره گونا‌هه) هه‌ئناگرئیت هه‌رچه‌نده (داوا لێکراوه‌که) خزمیشی بیت به‌راستی تۆ ته‌نها ئه‌وانه بێدار ده‌که‌یته‌وه که به‌ په‌نهانی له‌په‌روه‌ردگاریان ده‌ترسن و نوێژه‌کانیان به‌ رێکى جێبه‌جێ ده‌که‌ن و هه‌رکه‌سه‌یک خۆی پاک رابکرت (له‌ تاوان) ئه‌وا به‌راستی (سوودى) خۆ پاک راکرتنه‌که‌ی هه‌ر بۆ خۆیه‌تی وگه‌رانه‌وه‌ش ته‌نها بۆ لای خودایه‌{[فاطر: 18]}.

16- ومه بهست وئامانج له دروستکردنی خه لکی: بۆ په رستی خودایه به تهنها به بی بریاردانی هیچ شهریک وهاوبه شیک له په رستنیدا:

ومه بهست وئامانج له دروستکردنی بوونه وهره کان بریتیه له: په رستی خودا -الله- به تهنها و به بی بریاردانی هیچ شهریک وهاوبه شیک له په رستنیدا، خوی گهوره دهفه رموت:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاریات: 56]

واته: {ومن جنۆکه وئاده میزاد تهنها بۆ ئه وه دروست کردوو که به ندایه تی من بکه ن -من به رستن-} [الذاریات: 56].

17- ئاینی ئیسلام ریزی له مروّف گرتوو (به پیاوان وئافره تانه وه)، وهه موو مافیکی به مروّف داوه وکردوو یه تی به به رپرسیار له سه ر بژارده کانی وکرده وه کانی وهه ئسوکه وته کانی ولپرسینه وه و به پرساریه تی خستوو ته ئه ستۆ سه باره ت به هه رکرده وه یه ک که زیان له خوی یان به خه لکی بگه یه نیت.

ئاینی ئیسلام ریزی له مروّف گرتوو -پیاو یان ئافه رت بیت-، خوی گهوره مروّفی دروست و خه لقی کردوو بۆ ئه وه ی ببیت به جینشین له سه ر زه ویدا، خوی گهوره دهفه رموت:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنِّي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيفَةً...﴾ [البقرة: 30]

واته: {بیران بینه ره وه} کاتیک که په ره وردگاری تو به فریشته کانی ووت: به راستی من جینشینیک دروست ده که له سه ر زه وی {البقرة: 30}.

ئهم ریزلینانه هه موو نه وه ی ئاده میک -هه موو مروّفیک- ده گرته وه، خوی گهوره دهفه رموت:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَابِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ [الإسراء: 70]

واته: {سویند به خوا بیگومان ریزمان له نه وه ی ئاده م گرت وله ووشکانی وله ده ریادا هه ئمان گرتن (به سواری بو سه فه ر کردن) و روژی پاک وخواوئیمان پیداون و فه زئمان داون به سه ر زوریک له وانیه که دروستمان کردون به فه زئیک گه وه} [الإسراء: 70]

و خوی گهوره دهفه رموت:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ﴾ [التین: 4]

واته: {سویند به خودا به راستی مروّفمان له جوانترین شیوه دا دروستکرد} [التین: 4].

وخوای گهوره نه هی له مروّف کردووہ کہ خوٰی بکات به شوینکه وتووہ کی زهلیل وسهرشور بۆ په رستراویک یان یه کیک خه لکی شوینی بکهویت یان یه کیک که گوپرا به لی بکریت جگه له خوای گهوره، خوای گهوره ده فهرمویت:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾﴾ [البقرة: 165-166]

واته: {وکهسانی واهیه له خه لکی که هاوبه شی زور بۆ خودا بهیدا ده کهن خویشیان دهوین وهک خو شه بوستی ئیمانداران بۆ خودا، به لام ئەوانه ی بروایان هیناوه زور زیاتر خوایان خو ش دهویت ئە گهر بیین ئەوانه ی سته میان کردوه (به هاوبه ش بهیدا کردن بۆ خودا) کاتیک که چاویان ده کهویت به سزای خودا ده زانن که هه ری دهسلات ههیه هه مووی بۆ خودایه و بیگومان سزای خودا زور سهخته} [البقرة: 165 166].

وخوای گهوره حالی شوینکه وتووای و ئەوانه ی خه لکی شوینیان ده کهن (که له سه ر شتی بوچ و به تالین) به به تال و بوچه ل و دوپراو باسده کات له روژی قیامه تدا، وده فهرمویت:

﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهَدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرٌ لَّيْلٍ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ نَجْعَلُ لَهُ تَأْنِدًا وَأَسْرًا ﴿٣٣﴾ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَلَ فِي آعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٤﴾﴾ [سبأ: 32-33]

{ خو به گهوره زانه کان ده لێن به ئەوانه ی ژێر دهسته ولاواز کرابوون ئایا ئیمه رێگیمان کردن له رێنمونی دوا ی ئەوه ی بو تان هات (نه خیر وایه) به لکو خو تان تاوانبار بوون (32) ژێر دهسته و چه وساوه کان ده لێن به وانه ی خو به گهوره زان بوون (نه خیر وایه) به لکو بیلانی (ئیه) به شه و به رۆژ (چه واشه ی کردین) کاتیک فه رمانتان پێ ده کردین بۆ ئەوه ی پێ باوه ر بین به خودا وهاوبه ش وشه ریکی بۆ دا بنێین هه موویان په شیمانی ده شار نه وه کاتیک که سزای دۆزه خ ده بین و زنجیر و ته وقمان کرده گه ردنی ببواوه ران ئایا تو له یان لێ ده سیندریت جگه له سزای ئەوه ی ده یان کرد (33) {سبأ: 32 - 33}.

وله نیشانه کانی دادپهروه ری خودا - سبحانه وتعالی - ئەوهیه که بانگخواز و پێشه وا گو مر اکه ره کان تاوانی خو یان هه لده گرن و تاوانی ئەوانه ش هه لده گرن که گو مر ایان کردوون به نه زانینه وه له روژی قیامه تدا، خوای گهوره ده فهرمویت:

﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾﴾ [النحل: 25]

واته: {بۆ ئەوه ی باری گونا ه ی خو یان به ته واوی هه لبگرن له روژی دوایدا له گه ل هه ندیک له باری گونا ه ی ئەوانه ی که ئەمان گو مر ایان ده کردن به پێ زانیاری بیدارین زور به ده ئەوه ی که هه لپه ده گرن (وله ئەسته ی ده گرن)} [النحل: 25].

و ئایبی ئیسلام هه مو مافیکی به خشوو ه به مرو فه کان و بو یانی زامن کردوو ه له دنیا و قیامه تدا، وله مه زنترین مافه کان که ئایبی ئیسلام به خشوو یه تی وزامنی کردوو ه بریتیه له: مافی خودا له سه ر به نده کان، و مافی به نده کان

لهسهر خودافغن مُعَاذِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَنَا رَدِيفُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ» قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ ثُمَّ قَالَ مُثْلَهُ ثَلَاثًا: «هَلْ تُدْرِي مَا حَقَّقَ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ» قُلْتُ: لَا قَالَ: «حَقَّقَ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْذُوبَهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا» ثُمَّ سَارَ سَاعَةً فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ» قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ قَالَ: «هَلْ تُدْرِي مَا حَقَّقَ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ: أَنْ لَا يُعَذَّبَهُمْ» وَاتَه: «له موعازه وه - رهزای خوی لبیت - ده لیت: له پستی پیغهمبهروه بووم - صلی الله علیه وسلم - له سهر پستی نازه لیک بوون، پیغهمبه - صلی الله علیه وسلم - فهرمووی: «ئه هی موعاز»، ئه ویش ووتی: «من لیرهم له خزمه تendam ئه ی پیغهمبه ری خودا»، سیجار هه ردوو لا ئهم قسانه یان دووباره کرده وه وپاشان پیغهمبه - صلی الله علیه وسلم - فهرمووی: «ئایا ده زانی مافی خودا له سهر بنده کان چییه؟»، ئه ویش (موعاز) ووتی: «نه خیر»، صلی الله علیه وسلم - فهرمووی: «مافی خودا له سهر بنده کان ئه وه یه که بیپه رستن وهیچ هاو هل وشه ریک یکی بو بریار نه دهن له په رستنیدا»، پاش ماوه یه ک فهرمووی: «ئه هی موعاز»، ووتم: «من لیرهم له خزمه تendam ئه ی پیغهمبه ری خودا»، فهرمووی: «ئایا ده زانی مافی بنده کان له سهر خودا ئه وه یه ئه گهر ئه وه یان ئه نجامدا (ئه گهر خودا بیپه رستن به بریاردانی هیچ شه ریک وه اوبه شیک): سزایان نه دات». [صحیح البخاری: 6840]،

وئاینی ئیسلام پاراستنی ئاینی هه ق ونه وه وسامان ونه فس وناوبانگی (شه ره فی) مرو فی زامن کردو وه - صلی الله علیه وسلم - ده فهرمویت: «فَإِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاصَكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا» وَاتَه: «خودا خوینتان ومانتان (سامانتان) وناوبانگتانی (شه ره ف ونامووستانی) له سهر یه کتر حه رام کردو وه وه کو حه رامی ئهم روژه وئهم مانگه وئهم شاره تان». [صحیح البخاری: 6501]،

وپیغهمبه - صلی الله علیه وسلم - ئهم په یمانه مه زنه ی ئاشکرا کرد له حه جی مائئا واییدا که زیاتر له سه د هه زار له هاو هلان ئاماده ی بوون وئهم و اتایانه ی دووباره کرده وه و دووپاتی له سهر کرده وه له روژی قوربانیدا له حه جی مائئا وای.

وئاینی ئیسلام مرو فی کردو وه به بهر په سیار به رامبه ر هه موو هه لپژارده کانی و کرده وه کانی وه ئسوکه وته کانی، خوی گه وه ده فهرمویت:

﴿وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْمَمْتَهُ ظَنِّيرُهُ فِي عُنُقِهِ وَخُجِرَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا﴾ [الإسراء: 13]

واته: { وهه موو مرو فی ک (له روژی دواییدا) کرده وه ی خویمان کردو وه ته گه ر دنیه وه (چاکه یان خرابه بیت) وله روژی دواییدا بو ی ده رده هین نامه به ک که به کراوه ی (وهه موو کرده وه کانی تیدا نووسرا وه) [الإسراء: 13]

هه ر کرده وه یه ک خیر یان شه ر بیت خوی گه وه وایلیده کات به گه ر دنی خودی که سه که وه بیت، بو یه هیچ که سیک لپه رسینه وه ی لپنا کریت سه باره ت به کرده وه ی یه ک یکی تر، ویه ک یکی تر لپه رسینه وه ی لپنا کریت سه باره ت به کرده وه ی که سی یه که م، خوی گه وه ده فهرمویت:

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلْئِقِيهِ﴾ [الانشقاق: 6]

واته: {ئەي ئىنسان تۆ بىگومان تىكۆشەرىت بەرەو پەرەردگارگرت بە تىكۆشان (بە ئەنجامدانى چاگە و خراپە) ! ئەوسا پىي دەگەيت} [الانشقاق:6].

وھەر وھە خوای گەورە دەفەر مویت:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَمٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ [فصلت: 46]

واته: {ھەر کەس نىك كاری چاگە بکات (فازانجە کەى) بۆ خۆیەتی ھەر کەس شىش خراپە بکات (زیانە کەى) بۆ خۆیەتی و پەرەردگارگرت ستەم لە بەندەکانى ناکات} [فصلت:46]

وئایى ئىسلام بەرپرسىارىيەتی دەخاتە ئەستۆى مرؤف ئەگەر ھەر کەردەو ھەیک ئەنجامدات کە ببیتە ھۆى زیانگەياندن بە نەفسى خۆى يان زیانگەياندن بە خەلکانى تر، خوای گەورە دەفەر مویت:

﴿وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: 111]

واته: {وھەر کەس نىك گوناھىكى (گەورە) بکات بىگومان (زىانى) ئەو گوناھە ھەر بۆ خۆیەتی و خودا ھەمیشە زانای کاردروستە} [النساء:111]

و خوای گەورە دەفەر مویت:

﴿مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِن كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ﴾ [المائدة: 32]

واته: { ھەر لەبەر ئەو ھۆى (کە لەو داستانەدا باسکرا) پىويستمان کرد لەسەر نەو ھۆى ئىسرائىل کە بىگومان بىيار ئەمە ھە ئەو ھۆى تەنھا کەس نىك بکوژیت (بە مەرچىک لە تۆلەى کەس نىكى کوژراودا نەبیت يان تۆلەى خراپە كاری و ئازاژو نانەو نەبیت لەسەر زەويدا) ئەو ھەك ئەو ھەموو خەلکى کوشتبیت } [المائدة:32]

و پىغەمبەرى خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەر مویت: «لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظَلَمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ» واته: «ھەر نەفس نىك بە ستەملىكراوى کوژرا بىت؛ ئەو بە شىك لە خۆننە کەى لە سەر يە کىك لە کورەکانى ئادەمە، چونکە ئەو يە کەم کەس بوو کە تاوانى کوشتنى ھىناپە ئاراو». [صحيح مسلم: 5150]

18- ولە ئايى ئىسلامدا ئافرەت و پىاو يە کسانن لە روانگەى کردەو ئەنجامدان و بەرپرسىارىيەتی و پاداشت و سزادان.

ولە ئايى ئىسلامدا ئافرەت و پىاو بە کسانن لە روانگەى کردەو ئەنجامدان و بەرپرسىارىيەتی و پاداشت و سزادان، خوای گەورە دەفەر مویت:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ (النساء: 124)

[124]

واته: {که سیکیش کرده‌وه چاکه کان جنبه‌جی ده‌کات له نڀر یان له مڀ له هه‌مان کاتدا ئه‌وه که‌سه بڀروادار بڀیت ئه‌وه ئه‌وانه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه و بڀجوو‌کترین سته‌میان لڀناکرڀت (ئه‌گه‌ر هڀنده‌ی توڀکلی ناوکه خورما‌یه کیش بڀیت)} (النساء: 124).

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رموڀت:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا

يَعْمَلُونَ﴾ (النحل: 97)

واته: {هه‌رکه‌سیک له نڀر یان له مڀ کرده‌وه‌ی چاکڀ کردبڀت و بڀکات و بڀروادارڀش بووڀت ئه‌وه سوڀند به‌خودا به‌ژڀنڀکڀ خوڀشان بڀنده‌به‌خشین و سوڀند بڀت پاداشتیان بده‌ینه‌وه به‌چاکتر له‌وه‌ی که‌ئه‌وان ئه‌نجامیانده‌دا} (النحل: 97)

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رموڀت:

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرٰهٖمَ وَإِسْمٰعٖلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ (غافر: 40)

واته: {هه‌ر که‌سڀک کارڀ خرابه‌ی کرد بڀت هه‌ر به‌ئه‌ندازه‌ی خرابه‌که‌ی سزا ده‌درڀت هه‌ر که‌سڀش چاکه‌ی کرد بڀت ئا‌فره‌ت بڀت یان پڀاو (به‌و مه‌رجه‌ی) باوه‌ردار بڀت ئا ئه‌وانه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه له‌وڀدا به‌پڀ ژماره و حڀساب رڀز و رڀوزڀان پڀ ده‌درڀت} (غافر: 40).

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رموڀت:

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّالِمِينَ وَالصَّالِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب: 35)

واته: {به‌راستی پڀاوه مو‌سلمانه‌کان و ئا‌فره‌ته مو‌سلمانه‌کان و پڀاوه باوه‌رداره‌کان و ئا‌فره‌ته باوه‌رداره‌کان و پڀاوانی هه‌میشه گوڀرڀه‌ل و ئا‌فره‌تانی هه‌میشه گوڀرڀه‌ل و پڀاوه راستگوگان و ئا‌فره‌ته راستگوگان و پڀاوان و ئا‌فره‌تانی خوگ‌ر و به‌ئارام و پڀاوانی له‌خودا ترس و ژنانی له‌خودا ترس و پڀاوان و ئا‌فره‌تانی به‌خشنده و پڀاوان و ئا‌فره‌تانی رڀزووگر، پڀاوان و ئا‌فره‌تانی داوڀن پاك، و پڀاوانڀک که‌ زور یادی خوا ده‌که‌ن و ئا‌فره‌تانی که‌ زور یادی خوا ده‌که‌ن خودا ئاماده‌ی کردووه بۆ هه‌موویان لڀخوڀشبوون و پاداشتی گه‌وره} (الأحزاب: 35).

19- ثابتي ئىسلام ريژى له ئافرهت گرتووه وئافرهتاني به هاوتاي پياوان داناو (مه گهر له ههندىك حوكمى شهريعت وئو وئو شتانه نه بئيت كه په يوه ندى به سروشتي پياو وئافرهتووه هه يه)؛ واجبي كردوو له سهر پياو كه خه رجي بكات نه گهر له توانيدا هه بوو، بويه باوك واجبه خه رجي بكات له سهر كچه كاني، وكوره كان له سهر دايك وخوشكيان نه گهر بالغ بوون وتوانايان هه بوو، وئافرهت له سهر ميژده كه ي.

وئايي ئىسلام ئافرهتاني به هاوتاي پياوان داناو (مه گهر له ههندىك حوكمى شهريعت وئو وئو شتانه نه بئيت كه په يوه ندى به سروشتي پياو وئافرهتووه هه يه) پيغه مبهري - صلى الله عليه وسلم - ده فهرموت: «إِنَّ النِّسَاءَ شَقَائِقَ الرِّجَالِ» واته: «ئافرهتان هاوتاي پياوان (مه گهر له ههندىك حوكمى شهريعت وئو وئو شتانه نه بئيت كه په يوه ندى به سروشتي پياو وئافرهتووه هه يه)». [رواه الترمذي: 113].

وله ريژلينياني ثابتي ئىسلام بو ئافرهت ئه وه يه كه واجبه له سهر كور كه پيداويستيه كاني دايك دابين بكات وبوي چي به جى بكات نه گهر له توانيدا هه بوو. پيغه مبهري - صلى الله عليه وسلم - ده فهرموت: «يَدُ الْمُعْطِي الْعُلْيَا - وَابْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ: - أُمَّكَ وَآبَاكَ وَأُخْتِكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ» واته: «ئهو دهسته ي ده به خشيت به زرتره - سه رها به خسه به ئه وانى كه خه رجان له سهرت واجبه - دايك و باوك و خوشكت و برات و پاشان كه سه كاني ترت به پي نزيكيان» [رواه: أحمد و النسائي]. باسي پله وپايه ي دايك و باوك ده كريت به ئيزى خودا له برگه ي ژماره (29).

وله ريژلينياني ثابتي ئىسلام بو ئافرهت ئه وه يه كه واجبه له سهر ميژده كه ي پيداويستيه كاني بو چي به جى بكات وخه رجي له سهر بكات نه گهر له توانيدا هه بوو، خواي گه وره ده فهرموت:

{لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا} [الطلاق: 7]

واته: {با ده وئهمه ندى به پي ده وئهمه ندى خه رجي بكات وهه ر كه سيك كه م ده ست وهه ژار بوو با به پي ئه وه ي كه خوا پي به خيشوو خه رجي بكات، خوا داوا له كه س ناكات مه گهر به پي ئه وه نه بئيت كه پي به خيشوو (له توانا) بيگومان خوا دواي ته نگانه ئاساني ده هينيت} [الطلاق: 7]

پياويك پرسياى له پيغه مبهري - صلى الله عليه وسلم - كرد: ئايا مافى خيزاني يه كتيك له سهر ميژده كه ي چي به ئه وپش - صلى الله عليه وسلم - فهرموي: «تُطْعِمُهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ وَلَا تُضْرِبُ الْوَجْهَ وَلَا تُقَبِّحَ» واته: «خوراكي پي به خشيت نه گهر خوت خوراك خوارد، وجلي پي به خشيت نه گهر خوت جلت له به ركرد، و به ليدان له ده موچاوى نه ده يت، وجوني پينه ده يت». [رواه أحمد]. وپيغه مبهري - صلى الله عليه وسلم - ههندىك له مافه كاني ئافرهتاني له سهر ميژده كانيان روونكرده وه: «وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكَسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ» واته: «ئهركي ئه وان له سهر ئيوه ئه وه يه كه رزق (خوراك) وجليان پي به خشين به پي پيويست و داد په روه ري». [صحيح مسلم]. و - صلى الله عليه وسلم - ده فهرموت: «كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَفُوتُ» واته: «ئه وه نده تاوانبار بيت به سه بو كه سيك كه خوي بگريته وه له خه ر جكردن و به خشين به ئه وانى كه واجبه له سهرى خوراك و پيداويستيان بو دابين بكات». [رواه: أحمد و

النسائي]. وخته تاپي -رحمه تي خواي ليبيت- ده نيت: (كاتيك ده فهرموت: -من يقوت: واته: نه وانه ي واجب له سهرى خوراك و پيداويستيان بو دابن بكات--، وبه شيوه يكي تر ماناي نه وويه كه بهو كه سه ي خير ده كات ده فهرموت: خيريك مه كه كه هيچ فهزل و پاداشتيكي تيدا نه بيت چونكه نابه خشيت به خيزانه كه ت؛ له وويه بهم خير كرده گونا هبار ببيت، چونكه تو هيچ شتيك نابه خشيت به خيزانه كه ت به لام خير ده كه يت!).

وله بيزليني ثابتي نيسلام بو نافرته نه وويه كه خه رجي و دابن كردني پيداويستيه كان نافرته له سهر باوكيه تي (پيش نه ووي هاسه رگيري بكات)، وانا نه گهر نافرته كه سه ربه رشتياري (وله ي نه مري) هه بيت واجب له سهر پيداويستي و خه رجيه كان ي نه و نافرته دابن بكات جا چ براي يان باوكي يان مي ردي بيت، واجب نييه له سهر نافرته كه كه خوي هه و نيدات بو دابن كردني بزيوي و پيداويستيه كان ي زباني كه نه ميش زور سوودي تري هه يه بو كومه لگا، خواي گه و ره ده فهرموت:

﴿ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمَّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِضْفُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ... ﴾ [البقرة: 233]

واته: {دابن شير بدن به منداله كانيان دوو سالي ته و او (نه مه) بو كه سيكه كه بيه ويت شيري ته و او بدات له سهر باوكه كه يه به باشي رو زي و كالا و پيداويستي دايكه كان دابن بكات} [البقرة: 233]

خواي گه و ره نه ووي روونكر دووه ته وه كه له سهر باوك واجب و نه ركه كاتيك مندالي ده بيت پيوسته خوراك و جلي بو دابن بكات به پي پيوست و داد به زه و ري، خواي گه و ره ده فهرموت:

﴿... فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآوَهُنَّ أَجُورَهُنَّ... ﴾ [الطلاق: 6]

واته: {نه گهر نه و نه ته لافدرا وانه شيريان به منداله كانتان داو گوشيان كردن، نه واهق و ماف و كرني خويانيان بي دن، واته: نه گهر نه ته لاق دراوه كه داواي كرني كرد، ده بيت پيا و هه كه كرني شير پيدانه كه ي پيدات} [الطلاق: 6]

بو يه خواي گه و ره و اجبي كرد و وه كه باوك كرني شير پيداني مندال بدات، و نه ميش به لگه يه له سهر نه وويه كه خه رجي و پيداويستيه كان ي مندال له سهر دايك و باوك واجب، و نه م فهرمو و ده يه به لگه يه له سهر نه ووي كه خه رجي و دابن كردني پيداويستيه كان ي دايك و منداله كانيان واجب له سهر باوك: له عائشه وه -ره زاي خواي ليبيت- ده نيت: هند به پيغه مبهري ووت -صلي الله عليه وسلم-: نه بو سوفيان پيا و يكي ره زيله پيوسته له پاره و سامانه كه ي ده ريكه م، پيغه مبه ر -صلي الله عليه وسلم- پي فهرمو: «حُدِّي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدِكَ بِالْمَعْرُوفِ» واته: «نه و ونده ده ربه ي نه كه خوت و منداله كه ت پيوستتانه به داد به زه و ربه ي وه». [رواه البخاري]. و پيغه مبه ر -صلي الله عليه وسلم- فهزل و پاداشتي خه رجي و دابن كردني پيداويستيه كان ي كچ و خوشك و خيزاني روونكر دووه ته وه، كه ده فهرموت: «مَنْ عَالَ ابْنَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ حَتَّى يَبْنَ أَوْ يَمُوتَ عَنْهُنَّ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ. وَأَشَارَ بِأُصْبُعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى» واته: «هه ركه سيك (دوو كچ يان سيان، دوو خوشك يان سيان) به خبو بكات (به و ره رديان بكات و پيداويسته كانيان دابن بكات)؛ هه تا نه وان لي جيا ده بنه وه (به هاسه رگيري كردنيان يان مردنيان) يان خوي بمر يت؛ نه و من و نه و كه سه (به خبو كاره) وه كو نه م دو وانه ده بين (له به هه شتدا). و ناما زه ي بو به نجه ي شايه تمان و په نجه ي نا و ه راست كرد». [السلسلة الصحيحة: 296].

20- مردن نه مان وتياچون نبيہ بؤ هه تاهه تايه، به لئكو ده رجوونه له شويني كرده وه نه نجامدان بؤ شويني پاداشت وه رگرتن به چاكه و خراپه، و مردن لاشه و رۆح ده گريته وه، و مردني رۆح ئه و كاته يه كه له لاشه جيا ده بيته وه و پاشان بؤي ده گه ريتته وه له پاش زيندو بوونه وه له رۆزي قيامه تدا، و له پاش مردن رۆح ناچيت بؤ نيؤ لاشه يه كي تر و دووباره ژياني نوئي ناژيت له نيؤ لاشه ي مروفيكي تردا.

مردن نه مان وتياچون نبيہ بؤ هه تاهه تايه، خواي گه وه ده فهرمويت:

﴿قُلْ يَتَوَفَّنَا مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ [السجدة: 11]

واته: {بلي فريشته ي گيان كيشان كه گيان كيشاني ئيه وي پيسپيردراوه ده تان مرئيت له پاشان بؤ لاي به روه دگارتان ده گه ريتدريته وه} [السجدة: 11].

مردن؛ لاشه و رۆح ده گريته وه، و لاشه ده مرئيت كاتيک رۆح لي جيا ده بيته وه، و پاشان بؤ ناو لاشه كه ده گه ريتته وه كاتيک خواي گه وه مردووه كان زيندو ده كاته وه له رۆزي قيامه تدا، هه روه كو خواي گه وه ده فهرمويت:

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمَسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ [الزمر: 42]

واته: {خودا گيانه كان ده كيشيت له كاتي مردنياندا وئيه وي نه مرديت له كاتي خه وتنديا، ئه مچا ئه و (گيانانه) پاده گريت برياري مردني داوه وئيه واني تر رانگريت (چونكه ده بي زيندو بن) تا ماويه كي دياريكراو، به راستي له مه دا چهنده به لگه هه يه بؤ ئه و كه سانه ي بيرده كه نه وه} [الزمر: 42].

ويئغه مبهري خودا -صلي الله عليه وسلم- ده فهرمويت: «إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ» واته: «رۆح كاتيک ده كيشريت (له لاشه ده رده چيت)، چاو سه يري ده كات (كاتيک به ره و ئاسمان ده چيت)» [رواه مسلم: 920]. و پاش مردن مروف له ژياني كرده وه كردن به ره و ژياني پاداشدانه وه (به چاكه و خراپه) ده چيت، هه روه كو خواي گه وه ده فهرمويت:

﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ [يونس: 4]

واته: {گه رانه وي هه موتان هه ر بؤ لاي ئه وه به ئيني خوا هه ق وراسته بيگومان خوا له سه ره تاوه دروستكراوان دووباره دروست ده كاته وه دواي (مردنيان) بؤ ئه وي پاداشتي ئه وانه بداته وه كه برويان هيناوه و كرده وي چاكيان كرده وه به دادگه رانه وئيه وانه ي باهريان نه هيناوه بؤيان هه يه خواردنه وي كولا و كولي زور گه رم وسراي سه ختي ئازرده ر له به رته وه ي له دونيادا كافر ويئباوه ر بوون} [يونس: 4].

و روح له پاش مردن ناچیت بۆ نیتو لاشه‌یه کی تر، وبانگه‌ی لاشه‌گورکی پئی رۆحه‌کان (استنساخ الأرواح) هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سەر نه‌هاتوو له‌ لایه‌ن پیغه‌مبه‌رانه‌وه -علیهم السلام- وه‌روه‌ها هیچ به‌لگه‌یه‌کی نه‌قلی وه‌سته‌تیکراو ئاماژه بۆ ئەم بیروباوهره پوجه‌له‌ ناکات.

21- ئایینی ئیسلام بانگه‌شه ده‌کات بۆ باوهره‌یتان به‌ بنچینه مه‌زنه‌کانی ئیمان که بریتیه له‌: باوهره‌یتان به‌ خودا و فریشته‌کان و کتیبه‌ ئاسمانیه‌کان وه‌کو ته‌ورات و ئینجیل و زه‌بوور -بیش ده‌ستکاری کردنیان و گۆرینیان- و به‌ قورئان، و باوهره‌یتان به‌ هه‌موو پیغه‌مبه‌ران و باوهره‌یتان بۆ کۆتا پیغه‌مبه‌ر که موحه‌مه‌ده -صلی الله علیه وسلم-، و باوهره‌یتان رۆژی دوای -قیامه‌ت-، و ده‌بیت بزانیان که نه‌ گهر ژیانی دنیا کۆتای بووایه و بپرايه‌ته‌وه و ژیاينیکی تر نه‌بووایه ئه‌وا بوونمان ته‌نها بۆ گائنه وگه‌پ و بی هۆ بوو، و باوهره‌یتان به‌ قه‌زا و قه‌ده‌ر.

ئایینی ئیسلام بانگه‌شه ده‌کات به‌ ئیمان و باوهره‌یتان به‌ بنچینه مه‌زنه‌کانی ئیمان؛ ئه‌وانه‌ی که هه‌موو پیغه‌مبه‌ران بانگه‌شه‌یان بۆ کردوون -علیهم السلام-، ئەم بنچینه‌نه‌ش بریتین له‌:

یه‌که‌م: باوهره‌یتان به‌وه‌ی که خودا ته‌نها خودا په‌روه‌ردگار و خولقینه‌ره و رۆژیدره و ئه‌و گه‌ردوونه ئەم به‌رپوه‌ی ده‌بات و ته‌نها ئه‌و شایه‌نی په‌رسنه، و په‌رستی جگه‌ له‌ (الله) پوجه‌ل و به‌تاله؛ بۆیه ته‌نها ئه‌و زاته مه‌زنه شایه‌نی په‌رسنه به‌ بی بریاردانی هیچ شه‌ریک و هاو‌به‌شیک له‌ په‌رسنیدا، په‌رستن دروست نییه به‌ دوو مه‌رج نه‌بیت: ده‌بیت به‌ دلسۆزیه‌وه ته‌نها بۆ ئه‌و زاته مه‌زنه ئه‌نجام‌درا و به‌ گۆره‌ی سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- بیت، و پیشتر به‌لگه‌کانی ئەم باب‌ه‌ته‌ روونکراوه‌ته‌وه له‌ برگه‌ی ژماره (8) دا.

وخوا‌ی گه‌وره -سبحانه و تعالی- ئەم بنچینه مه‌زنانه‌ی له‌ زۆر ئایه‌تی قورئانی پیرۆزدا باسکردوو، له‌وانه‌ که ده‌فه‌رمویت:

﴿أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ (البقرة: 285)

واته: { (پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم-) بروای هیتا به‌و په‌یامه‌ی که بۆی نێرداوه له‌ په‌روه‌ردگاریه‌وه له‌ گه‌ل برواداران هه‌موو بروایان هیتاوه به‌ خودا و به‌ فریشته‌کانی و به‌ په‌یامه‌کانی و به‌ پیغه‌مبه‌رانی جیاوازی ناکه‌ین له‌ نیتوان هیچ یه‌کیک له‌ په‌یامبه‌ران (برواداران) ووتیان: (پیغه‌مبه‌ر ئایینی خودای پێ گه‌یاندین) ئیمه‌ش بیستمان فه‌رمانه‌برداریمان کرد داوا‌ی ئیخوشبوونت لیده‌که‌ین ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان وهر بۆ لای تۆیه گه‌رانه‌وه‌مان } (البقرة: 285)

وخوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُ بَعْدَهُمُ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّادِقِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالصَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقرة: 177]

واته: {چاکه ئەوێ نییه که ڕوو بکەنە بەرەو ڕۆژەهەلات و ڕۆژئاوا بەئێکو چاکە ئەوێ بەوەیە کە مەرووف پەروای بە خوا و بە ڕۆژی دوایی و بە فریشتەکان و بە کتێبەکان و بە پیغەمبەران بێت و سامانی خۆی بەخەشیت لەگەڵ ئەوێ کە -سامانە کەیشی- خۆش دەوێت بە خەزان و بە هەتیوان و بە بێنەوایان (هەژاران) و بە پێبەروانی کەم دەست و بە سوانکەران و لەپێی ئازاد کردنی کۆیلەکاندا و نوێژی بەچاکی ئەنجامدا بێت و زەکاتی دا بێت و لە پەیمان بەجی کە یەنەران بێت کاتیک کە پەیمانان دا بێت و خوارگاران لە کاتی تەنگدەستی و نەخۆشی و لە کاتی جەنگدا ئا ئەوانەن کە راستیان کرد و هەرئەوانەن پارێزکاران (تەقواداران)} [البقرة: 177]

وخوای گەوره بانگه‌وازی ده‌کات بۆ باوه‌ره‌ینان به‌ ئەم بنجینانه و ئەوێ کوفر و بیباوه‌ر بێت پێیان ئەوا گومرا بووه‌ گومرا بوونیکێ دوور و بێسنوور، خوای گەوره‌ ده‌فه‌رمووت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: 136]

واته: {ئەوی کەسانیک کە باوه‌رتان هێناوه بەرده‌وام بن لەسه‌ر باوه‌ر به‌خوا و پیغەمبەرە کە و به‌و قورئانە و ناردووێتیه‌ خواره‌وه‌ بۆ پیغەمبەرە کە و به‌و کتێبانە کە پێشتر ناردووێتیه‌ خواره‌وه‌، و هەر کەسێک بێ باوه‌ر بێت به‌ خوا و به‌ فریشتەکانی و به‌ کتێبەکانی و به‌ پیغەمبەرەکانی و به‌ ڕۆژی دوایی ئەوا بەراستی گومرا بووه‌ به‌ گومراییه‌ کێ دوور و بێسنوور} [النساء: 136].

وله‌ فه‌رموده‌یه‌ کە عومه‌ری کوری خه‌تاب -په‌زای خوای لێبیت- ده‌یگێرتیه‌وه‌، ده‌ئیت: «بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَىٰ عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّىٰ جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَدْرَكَتْنِيهِ إِلَىٰ رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَىٰ فَخْذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ بِسَأَلِهِ وَبُصْدُقَتِهِ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ». واته: «کاتیک دانیشبووین لای پیغەمبەری خودا -صلی اللہ علیہ وسلم- پیاویک دەرکەوت و هاتە لاما، جلە کە ی زۆر سپی و قژی زۆر رەش بوو و بەو ناکات کە سێکی موسافیر بێت و کە سیش لە ئیمە نایاسیت هات دانیشت لە بەرامبەر پیغەمبەر -صلی اللہ علیہ وسلم- و دەستەکانی لە سەر قاچەکانی خۆی دانا، و ووتی: ئەوی موحەمەد ئیسلام چیه؟ پیغەمبەر -صلی اللہ علیہ وسلم- فه‌رمووی: ئەوێ کە شاهێدی بەدیت به‌ (لا إله إلا الله و محمداً رسول الله)، و نوێژ ئەنجام بەدیت

وزه کات بدهیت وړوړووی په مه زان بگریټ وچه ج بکهیت بو مانی خودا ته گهر توانیت، ووتی: راست ده کهیت، پیښه و عومهر ده لئیت: (سهیر بوو به لمانه وه، پرسیاری لپده کرد ودهیووت راست ده کهیت). پاشان پیاووه که ووتی: هه وائلم پیښه سه بارهت به ئیمان؟ - صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: ئیمان ته ویه باوهر بهیټیت به خودا وفریشته کانی وکتیبه کانی وپیغه مبه رانی وړوړی دواپی، و باوهرت هه بیټ به قهدهر به خیر وشه ری، ووتی: راست ده کهیت، هه وائلم پیښه سه بارهت به ئیحسان (پله ی چاکه کاری له په رستندا)؟ - صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: خودا به رستیت وه کو ته وه بیټ که بیبیت خو ته گهر تو ته و نه بینیت ته و او ته و تو ده بینیت، ووتی: هه وائلم پیښه سه بارهت به کاتی روودانی قیامهت (الساعة)؟ - صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: ته وهی پرسیاری لیکراوه زانتر نیه له و که سهی پرسیار ده کات، ووتی: هه وائلم پیښه سه بارهت به نیشانه کانی (نیشانه کانی روودانی قیامهت)؟ - صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: (أَنْ تَلِدَ الْأُمَمُ رَبَّتَهَا) واته: منداله کان بین گه وره و سه ردار به سه ر به ختیوکاره کانیانه وه - دایک و باوکیانه وه - (یان به واتای ته وه دیت که که نیزه که کان ته و منداله ی که ده یانیت دهن به پادشا)، و بیبیت که که سانی پې په تی ورووتی هه ژار که شوانیتی ده که ن بینای به رز دروست بکهن، پاشان پیاووه که چوو، و عومهر ده لئیت: بو ماویه که ماینه وه پاشان پیغه مبه ر- صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: ته ی عومهر ده زانیت ته وه کی بوو پرسیاری ده کرد؟ و وتم: خودا و پیغه مبه ره که ی ده زانن، - صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: ته وه جبریل بوو هات بو ته وهی ئاینه که تان فیر بکات. «[صحیح مسلم: 8]. له م فهرمووده ی دا جبریل - علیه السلام- هات بو لای پیغه مبه ر موحه مه د - صلی الله علیه وسلم- و پرسیاری پله ویاپه کانی ئایی لیکرد و ته و انیش بریتین له: ئیسلام و ئیمان و ئیحسان، و پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم- وه لای دابه وه و پاشان به هاوه لانی فهرموو ته وه جبریل بوو هاتبوو بو ته وهی ئاینه که تان فیر بکات. ته م ئیسلامه په یامی خودابه که جبریل هیناویه ته تی و پیغه مبه ر موحه مه دیش - صلی الله علیه وسلم- به خه لکی راگه یان دووه و هاوه لانی نیش - ره زای خویان لئیت - پاراستوویانه و به خه لکیان گه یان دووه.

دووه م: باوه ره ټینان به فریشته کان که ته وان جیهانیکي نه بینراون - غه یبین - و خوی گه وره له سه ر شیوه یه کی دپاریکراو دروستیانی کردووه و نه رکي مه زنی پئسپاردوون وله مه زترین ته و نه رکانه ش گه یان دنی په یامه کانی خودایه بو پیغه مبه ران - علیهم السلام- و به ریزترینی فریشته کان جبریله - علیه السلام-، و به لگه ی زور هه یه له سه ر دابه زینی جبریل - علیه السلام- بو هینانی وه چی بو پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم- له قورئان و سونه تدا، وله وان هاش خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿يُنزِلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِ عَالِي مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْزِلُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ﴾ [النحل: 2]

واته: {فریشته دنه ریزته خواره وه به وه چی به فهرمانی خوی بو هر که سیک له به نده کانی که خوی بیه ویت به وهی که خه لکی برتسینن که به راسی بیجگه له من هیچ په رستراونیکي هقی تر نییه که واته هر له من برتسن} [النحل: 2]

و خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣٠﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٣١﴾ عَلَي قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٣٢﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٣٣﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٤﴾﴾ [الشعراء: 192-196]

{جوبره یلی ئەمین هینایه خواروه (193) بۆ سه‌ر دئی تۆ بۆ ئەوهی له ترسپنه‌ران بیت (194) به زمانیکی عه‌ره‌ی روون و پارا و (195) و به‌راستی (باسی قورئان) له کتیی پیغه‌مبه‌ره‌کانی پێشودا هه‌یه (196)} {الشعراء: 192-196}.

سێیه‌م: باوه‌ره‌نیان به کتیبانه‌ی که له لایه‌ن خوداوه دابه‌زیوووه و که ته‌ورات و ئینجیل و زه‌بور - پێش ئەوه‌ی ده‌ستکاری بکری‌ن و بگۆردری‌ن - و قورئان، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ {النساء: 136}

واته: ئەه‌ی که‌سانیک که باوه‌رتان هیناوه به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر باوه‌ر به‌خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و به‌و قورئانه‌ی ناردوو‌یه‌تیه خواروه بۆ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و به‌و کتیبانه‌ش که پێشتر ناردوو‌یه‌تیه خواروه، و هه‌ر که‌سیک بێ باوه‌ر بێت به‌خوا و به‌فریشته‌کانی و به‌کتیبه‌کانی و به‌پیغه‌مبه‌ره‌کانی و به‌روژی دوا‌ی ئەوا به‌راستی گومرا بووه به‌گومراییه‌کی زۆر دوور (له‌راستی) {النساء: 136}

و‌خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنجِيلَ ﴿٣﴾ مِن قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ ۗ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤﴾﴾ {آل عمران: 4-3}

{ناردوو‌یه‌تیه خواروه بۆت قورئان به‌راستی و دروستی به‌راست دانه‌ری هه‌موو ئەو (کتیبانه‌یه) له پێشیدا بوون و ته‌ورات و ئینجیلی ناره‌ خواروه (3) له پێش قورئاندا به‌پێنمونی بۆ خه‌لکی ناردیه خواروه و فو‌رقانی دابه‌زاند (واته): جیاکه‌ره‌وه‌ی راست و ناراست؛ مه‌به‌ست پێی قورئانه‌) بێگومان ئەوانه‌ی که بپاوه‌ر بوون به‌ئابته‌ و به‌نگه‌کانی خودا سزای سه‌ختیان بۆ هه‌یه له‌قیامه‌تا، خودا شکو‌داره‌ و به‌توانایه‌ و‌خ‌اوه‌نی تۆله‌ و سزایه {آل عمران: 4-3}

و‌خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ ۖ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۗ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾﴾ {البقرة: 285}

واته: {پیغه‌مبه‌ر - صلی الله علیه وسلم - بروای هینا به‌و په‌یامه‌ی که بۆی نێردراوه له‌ په‌روه‌ردگاریه‌وه له‌گه‌ل برواداراندا هه‌موو بروایان هیناوه به‌خوا و به‌فریشته‌کانی و به‌کتیبه‌کانی (په‌یامه‌کانی) و به‌پیغه‌مبه‌رانی جیاوازی ناکه‌ین له‌نیوان هه‌چ یه‌کتیک له‌په‌یامبه‌ران (برواداران) ووتیان: (پیغه‌مبه‌ر ئایینی خ‌وای پێگه‌یان‌دین ئیمه‌ش) بیه‌ستمان فه‌رمانه‌به‌رداریمان کرد دا‌وای لێخ‌وشبوون لێده‌که‌ین ئەه‌ی په‌روه‌ردگاران و هه‌ر بۆ لای تۆیه‌ که‌رانه‌وه‌مان {البقرة: 285}

و‌ه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: 84]

واته: {بلئی:} نئمه برومان هیناوه به خوی گهوره، وبهوی نیردراوته خوارهوه بۆمان وبهوی که نیردراوته خوارهوه بۆ ئیبراهیم وئیسماعیل وئیسحاق یهعقوب وکورانی یهعقوب وبهوی که دراوه به موسا وعیسا وه پیغهمبهره کانی تر له پورهردگاریانهوه جیاوازی ناکهین له نیوان هیچ کامیک له پیغهمبهرانه وئیمه بۆ خوی گهوره ملکهچین (گهردن کهچین - گوئیراهه لئین و مسولمانین-) [آل عمران: 84].

چوارهم: نیمان و باوره نیمان به هه موو پیغهمبهرانی خودا -علیهم الصلاة والسلام-، بۆیه واجبه نیمان هینان به هه موو پیغهمبهران وده بیت مسولمان باوهری وایت که هه موویان نیردراو وپه یامبهرن له لایهن خوداوه که به یام وئاین وشه ریه تی خودا ده گه یهن به ئومه ته کان، خوی گهوره ده فهرمویت:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: 136]

واته: {ئهئیه موسلمانان} بلئین: برومان هینا به خوا و به ئه و قورئانهی که بۆ خۆمان نیردراوته خوارهوه، وبه و نامهیهی که نیردراوه بۆ ئیبراهیم وئیسماعیل وئیسحاق ویهعقوب وکوره کانی یهعقوب وبهوی که دراوه به موسا وعیسا وبهوی که دراوه به هه موو پیغهمبهران له لایهن پورهردگاریانهوه جیاوازی ناکهین له نیوان هیچ کامیکیاندا وئیمه فه رمانبه ردار وگوئیراهه لئنی خوداین} [البقرة: 136]

وخوی گهوره ده فهرمویت:

﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: 285]

واته: {پیغهمبهر -صلی الله علیه وسلم- بروای هینا به و په یامه ی که بۆی نیردراوه له پورهردگاریه وه له گهل بروادارندا هه موو بروایان هیناوه به خوا و به فریشته کانی و به کتیبه کانی (په یامه کانی) و به پیغهمبهرانی جیاوازی ناکهین له نیوان هیچ یه کتیک له په یامبهران (برواداران) ووتیان: (پیغهمبهر ئاینی خوی پیگه یان دین نئیمه ش) بیستمان فه رمانبه رداریمان کرد داوای لئخۆشبوونت لئده که یهن ئه ی پورهردگاران وهه ر بۆ لای تویه که رانه وه مان} [البقرة: 285]

وخوی گهوره ده فهرمویت:

﴿قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: 84]

واته: {بلئی:} نئمه برومان هیناوه به خوی گهوره، وبهوی نیردراوته خوارهوه بۆمان وه بهوی که نیردراوته خوارهوه بۆ ئیبراهیم وئیسماعیل وئیسحاق یهعقوب وکورانی یهعقوب وبهوی که دراوه به موسا وعیسا

وپیغمبره کانی تر له پهروه ردگارانه وه جیاوازی ناکهین له نیوان هیچ کامیک لهم پیغمبرانه وئیمه بو خوی گهوره ملکه چین (گهردن که چین وگوئیاریه لاین - مسولمانین -) [آل عمران: 84].

وباوهری هه بیئت به کوژتا پیغمبره که موحه مهده - صلی الله علیه وسلم - ودواین په یامبهر ونیردراوی خودایه - علیهم الصلاة والسلام -، خوی گهوره ده فهرمویت:

﴿إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِءَ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَضْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَضْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ [آل عمران: 81]

واته: {کاتیک که خودا په یمانی وهرگرت له پیغمبرانه که هه رجیم پیدان له نامه و حکیمهت و شه ریعته له پاشان پیغمبره بیکتان بو هات که پروا هینه ره بهو په یامه ی که له لاتانه ده بیئت بروای پی بهینن و یارمه تی بدنه، خودا فهرمووی: ئایا دانتان نا بهم په یمانه دا؟ و له سه ره وه په یمانی منتان وهرگرت پیغمبرانه ووتیان: به لای دانمان پیدانا و په یمانان به ست، خودا فهرمووی: که واته ئیوه به شاهید بن و منیش له گهل ئیوه په کیکم له شاهیدان} [آل عمران: 81]

ئاینی ئیسلام باوهره یانان به هه موو پیغمبرانه واجب ده کات به شیوه یه کی گشتی، و ههروه ها باوهره یانان به کوژتا پیغمبره که موحه مهده - صلی الله علیه وسلم - واجب ده کات، خوی گهوره ده فهرمویت:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ [المائدة: 68]

{واته: {ئهی موحه مهده - صلی الله علیه وسلم -} بلای ئهی خاوهن کتیبه کان - مه به ست گور و جووه کانه - ئیوه له سه ره هیچ شتیک نین هه تا به ریک و راستی په یرووی تهورات و ئینجیل نه که نه ههروه ها ئهو قورئانه ی که هینراوه ته خواره وه بو تان له لاینه پهروه ردگار تانه وه} [المائدة: 68]

و خوی گهوره ده فهرمویت:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: 64]

واته: {پیدان بلای: ئهی خاوهن په یامه کان وهرن بو لای و ته به کی راست و (یه کسان) له نیوان ئیمه و ئیوه دا که جگه له خوا هیچ نه په رستین و هیچ شتیک نه کهین به هاو به شی (له په رستیندا) و هه نندیکمان هه نندیکمان به پهروه ردگار دانه نینن نه مجا نه گهر پشتیان هه لکرد ئیوه ش بلین: ئیوه شاهید بن که ئیمه فهرانبه ردار و گوئیاریه ل و ملکه چی خوداین} [آل عمران: 64].

و ئه وه ی کوفر و بیباوهر بیئت به یه ک پیغمبره وه کو ئه وه وابه بیباوهر بو بیئت به هه موو پیغمبرانه - علیهم السلام - و بو یه خوی گهوره سه بارهت به حکیمهت و داناییه کانی له سه ره قهومی نوح ده فهرمویت:

واته: { گهلی نوح پیغهمبه‌رانیان به دروژن دانا (بروایان پیئنه‌کردن) } [الشعراء: 105].

وئاشرایه که له پیش نوح هیچ په‌بامبه‌ریک -نێردراویک: رسول- نه‌هاتوو و له‌گه‌ل ئه‌وه‌بیشدا کاتیک که فهومه‌که‌ی به‌ دروایان خسته‌وه‌ ئه‌م به‌ درو‌خسته‌وه‌یه‌ وه‌کو به‌درو‌دانان و بیباوه‌ر بوون به‌ هه‌موو پیغهمبه‌ران دانه‌نیت، چونکه‌ بانگه‌واز و ئامانجی هه‌موو پیغهمبه‌ران هه‌مان مه‌به‌سته (یه‌ک مه‌به‌سته).

پینجه‌م: باوه‌ره‌نیتان به‌ روژی دواپی و اتا قیامه‌ت، وله‌ کو‌تای ئه‌م ژیانهدا خودا فه‌رمان ده‌کات به‌ فریشته‌به‌ک به‌ناوی ئیسرائیل -علیه‌ السلام- بویه‌ فوو ده‌کات به‌ نێو که‌ره‌نادا (صور) دا بویه‌ هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ ئاسمانه‌کان زه‌ویدا ده‌مرن به‌ یپی ویستی خودا، خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿وُنْفِخْ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نْفِخْ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ [الزمر: 68]

واته: { کاتیک فوو‌کرا به‌ که‌ره‌نادا (به‌ شه‌بیوردا) ده‌کریت یه‌ کسه‌ر هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ ئاسمانه‌کان زه‌ویدان ده‌مرن مه‌گه‌ر که‌سانیک خودا بیه‌ویت (نه‌مرن) پاشان جاریکی تر فوو ده‌کریت به‌ که‌ره‌نادا جا له‌ پر هه‌موو راست ده‌بنه‌وه‌ چاوه‌روان ده‌که‌ن } [الزمر: 68].

وکاتیک هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ ئاسمانه‌کان زه‌ویدان تیا ده‌چن وده‌مرن جگه‌ له‌ ئه‌وانه‌ی که‌ خودا بیه‌ویت (که‌ نه‌مرن)؛ ئه‌وا خوی گه‌وره‌ ئاسمانه‌کان زه‌وی ده‌پنجیته‌وه‌، خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجْلِ لِلْكِتَابِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: 104]

{ واته: } { (بیهینه‌وه‌ بیریان) ئه‌و روژه‌ی که‌ ئاسمانه‌کان ده‌پنجینه‌وه‌ وه‌ک پینجانه‌وه‌ (لولکردنی) تو‌ماری کتیب و په‌رتو‌کیک وه‌ک یه‌ که‌مجار چو‌ن دروستمان کرد (به‌ رووت و قووتی)، پاش مردنیش ئه‌و (دروستکردنه‌) دووباره‌ ده‌که‌ینه‌وه‌ ئه‌وه‌ به‌ئینیکه‌ (جیبه‌جی کردنی) له‌سه‌ر ئیمه‌یه‌ بیگومان ئیمه‌ (ئه‌و به‌ئینه‌) به‌دی ده‌هینین } [الأنبياء: 104]

وخوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الزمر: 67]

واته: { (کافران) خویان نه‌ناسیوه‌ (به‌ گه‌وره‌یان نه‌زانی) به‌و جو‌ره‌ی شیاهی‌تی له‌ روژی دوا‌بیدا هه‌موو زه‌وی له‌ چنگی ئه‌ودایه‌ (به‌ده‌ست خویه‌) وئا‌سمانه‌کانیش به‌ ده‌ستی راستی ئه‌و پینچراونه‌ته‌وه‌ (له‌م ئایه‌ته‌دا جیگه‌رکردن سیفه‌تی ده‌ستی راست بو‌ خودا هاتوو ئیمه‌ باوه‌رمان پینیه‌تی، به‌ی هیچ لیجواندن ولیکدانه‌وه‌یه‌ک وشبه‌وه‌ که‌ی

زنانین، تنها خدا دهیزانیت) خدا پاك و بلندتره لهو شهريك وهاوبه‌شانه‌ی كه نه‌وان بؤ خودا بیاری ده‌دهن}{الزمر: 67}

وینغه‌مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرمویت: «يَطْوِي اللَّهُ عَرَّ وَجَلَّ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ ثُمَّ يَطْوِي الْأَرْضِينَ بِشِمَالِهِ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟» واته: «خوای گه‌وره له رۆژی قیامه‌تدا ئاسمانه‌کان به ده‌ستی راستی ده‌پیچیته‌وه وده‌فهرمویت: «من پادشام له کوئین سه‌رکوئکه‌ره‌کان -سته‌مکه‌ره‌کان-؟ له کوئین خۆبه‌گه‌وره‌زانه‌کان؟ پاشان زه‌وییه‌کان به ده‌ستی چه‌پی ده‌پیچیته‌وه وده‌فهرمویت: من پادشام له کوئین سه‌رکوئکه‌ره‌کان؟ له کوئین خۆبه‌گه‌وره‌زانه‌کان؟».[رواه مسلم].

پاشان خوای گه‌وره‌فهرمانده‌کات به فریشته‌که بۆیه جاریکی تر فوو ده‌کات به که‌ره‌ناکه‌دا و‌خه‌لکی هه‌مووی زیندوو ده‌بنه‌وه، خوای گه‌وره‌ده‌فهرمویت:

﴿... ثُمَّ نَفَخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ [الزمر: 68]

واته: {پاشان جاریکی تر فوو ده‌کریت به که‌ره‌نادا جا له پر هه‌موو راست ده‌بنه‌وه وچاوه‌پروان ده‌که‌ن}{الزمر: 68}

ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌خه‌لکی زیندوو بکاته‌وه؛ کوئین ده‌کاته‌وه (حه‌شریان ده‌کات) به‌ره‌و لیپرسینه‌وه، خوای گه‌وره‌ده‌فهرمویت:

﴿يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سَرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِير﴾ [ق: 44]

واته: {رۆژێك دیت زه‌وی له ئاست ئه‌وانه‌ی (مردوون) قلیش ده‌بات به‌په‌له (دینه‌ده‌ره‌وه) ئه‌و کۆکردنه‌وه به لای ئییمه‌وه ئاسانه‌}{ق: 44}

وخوای گه‌وره‌ده‌فهرمویت:

﴿يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ [غافر: 16]

واته: {رۆژێك كه هه‌موو (له گۆره‌كانیان دینه‌ده‌ره‌وه) ئاشکرا ده‌بن هه‌چ شتێکیان له خودا په‌نه‌ان نابیت (خوا ده‌فهرمویت) ئه‌مرو پادشایه‌تی وده‌سه‌لات بۆ کینییه (وه‌لام نادریته‌وه)، (خۆی وه‌لام ده‌داته‌وه و ده‌فهرمویت): هه‌ر بؤ خوای تاك وته‌نهایه که به سه‌ر هه‌موو شتیکدا زانه‌}{غافر: 16}

له‌م رۆژه‌دا خوای گه‌وره‌لیپرسینه‌وه له هه‌موو خه‌لکی ده‌کات، و‌ماف بؤ سه‌تملیکراوان ده‌گه‌ریندریته‌وه له‌وه که‌سه‌ی که سه‌تمی لیکردوون، وپاداشتی هه‌موو مرو‌فیک ده‌داته‌وه به ئه‌ندازه‌ی کرده‌وه‌کانی، خوای گه‌وره‌ده‌فهرمویت:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [غافر: 17]

واته: {نه مرو هه موو کەس پاداشت یان سزا دەدرێتەووە بە گوێرە ی ئەو هی ئەنجامیداو ه ئە مرو ستم کردن نییه لە کەس، بە راستی لێ پرسینەو هی خودا بە پەله و خێرایه} [غافر: 17]

وخوای گهوره دهفرموت:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۗ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾﴾ [النساء: 40]

واته: {بە راستی خودا بە ئەندازە ی گەردیلە یە ک ستم ناکات و ئە گەر چاکە یە ک هە بێت (خودا) پاداشته کە ی چەندجارە دە کاتەو ه و دە یبە خشی ت لە لایەن خۆ یەو ه پاداشتیکی گەورە} [النساء: 40].

وخوای گهوره دهفرموت:

﴿مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾﴾ [الزلزلة: 7-8]

{ئەمجا هەرکە سێک بە ئەندازە ی هەر ه ووردیلە یە ک چاکە ی کردبێت دە یبێنێتەو ه (7) و هەرکە سێک بە ئەندازە ی هەر ه ووردیلە یە ک خراپە ی کردبێت دە یبێنێتەو ه (8)} [الزلزلة: 7-8]

وخوای گهوره دهفرموت:

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۚ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۚ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾﴾ [الأنبياء: 47]

واته: {و ئێمه دادەنێن تەرازوو ه کانی دادپەرورە ی (کە کردەو ه ی) دە کیشرێت) لە روژی قیامە تدا ئەمجا هێچ کەس کە مترین ستمە ی لێناکری ت با قورسی (کردهوه کە ی) هێندە ی تووی خەرته لە یە کیش بێت ئێمه دە یهێنن بەسە کە ئێمه ژمبیری (کردهوه ی بە نده کان) بین} [الأنبياء: 47].

و پاش زیندوو بوونەو ه و لێ پرسینەو ه پاداشت هە یە بۆ یە ئەو ه ی ئیمانی هێنا بێت و خێر و کردەو ی چاکە ی ئەنجامدا بێت ئەو نیعمەت و خێری بەردەوامی بۆ هە یە کە هەرگیز لێی دانا بێت بۆ هە تاهە تاییە لە بەهەشتدا، و ئەو ه ی کوفر و بێباوەر بێت و شەڕ و خراپە ی کردبێت ئەو سزای هە تاهە تایی بۆ هە یە لە دۆزە خدا، خوا ی گەورە دهفرموت:

﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي حَيَاتِهِمْ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾﴾ [الحج: 55-56]

{دەسە لات و پاشایە تی لەو روژە دا تەنھا بۆ خودایە لە نیوانیاندا دادورە ی دە کات ئەمجا ئەو کە سانە ی باوەر یان هێناو ه و کردەو ه چاکە کانیان ئەنجامداو ه لە بەهەشتانی پر لە ناز و نیعمە تدان (56) و ئەو کە سانە ی بێباوەر بوون و ئایە تە کانی ئێمه یان بە درۆ دەزانی بۆ ئەوانە سزای پسواکەر و سەر شوکرەر هە یە (57)} [الحج: 55-56].

و دە بێت برانین ئە گەر ئەم ژیا نه کوتایی بووایه، ئەو ئەم ژیا ن و بوونە تەنھا بۆ گالته و گە پ و بێ هۆ بوو، خوا ی گەورە دهفرموت:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ [المؤمنون: 115]

واته: {نایا ئیوه گومانتان وا بووه که بیگومان ئیوه مان به بی هوی (بویاری وگالته وگه پ) دروستکردوو، و (وا) گومانتان دهر د) بیگومان ئیوه ناگه رینه وه بولای ئیمه؟} [المؤمنون: 115].

شاهش: باوره پینان به قهزا وقه دهر که ئه مپش ئه وه به واجبه مرؤف باوه ری و ابیت که خودا هه موو شتیک که روویداوه و پروودهدات له داهاتوودا له م گه ردوونهدا پینی ده زانیت و زانستی سه باره تی هه به، و خوی گه وره هه موو ئه م رووداوانه ی نووسبووه پپش دروستکردنی ئاسمانه کان وزه وی، خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يُعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ

فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ [الأنعام: 59]

واته: { وکلبی هه موو نه نیه کان هه ر لای خودایه کهس نایان زانیت جگه له (خودا) و (خودا) ده زانیت چی له وشکانی وده ریادا هه به وه هرگه لایه ک بکه ویتته خواره وه خودا پینی ده زانیت وه ده رانه وپله یه ک له تاریکیه کانی زه ویدا بیت وه ره تره و وشکیک هه بیت هه ر هه موویان له کتیبی ئاشکران له (لوح المحفوظ) دان } [الأنعام: 59].

وزانستی خودا ده وری هه موو شتیک داهه وزانستی به هه موو شتیک هه به، خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ

اللَّهُ قَدَّ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ [الطلاق: 12]

واته: { خودا زانیتیکه که ههوت ئاسمانی دروستکردوو به ویتنه ی ته وان زه ویشی دروستکردوو، فه رمانی خودا له نیوانیانداده زیت تا چاک بزانه که خودا به سه ر هه موو شتیکدا به ده سه لات به توانایه و بیگومان خودا (به زانست و زانیری) ده وری هه موو شتیک داهه (واته: ئاگاداری هه موو بوونه وه ره کانه) } [الطلاق: 12].

هه رشتیک یان رووداوتیک روویدات له م گه ردوونهدا؛ ته وا له پاش ویست وتوانا (ئیرادهت) وده سه لاتی خودا بووه وه ره وه ها له پاش دروستکردن و به دیه پینان و ناسان کردنی هوکاره کان بووه له لایه ن خوی گه وره وه، خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا

﴿﴾ [الفرقان: 2]

واته: { ته و زاته ی که ده سه لاتی به سه ر ئاسمانه کان زه ویدا هه به وه موو مونکی ته ون وه یچ مندالی بوو خوی بریار نه داوه و کهس شه ریک وهاو به شی نبیه له فه رمانه وایی و حوکم و مولکدا وه موو شتیک دروستکردوو و ته ندازه ی بوو دیاری کردوو (به چاکی له هه موو روویه که وه) } [الفرقان: 2].

وله وه شدا ته و په ری حکمه تی ته و زاته مه زنه ی تیدایه که خه لکی هه رگیز ناتوان درکی پنبکه ن و لپی تیبگه ن، خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿حِكْمَةٌ بِالْعَمَّةِ فَمَا تُغْنِ التُّدْرُؤَ﴾ [القمر: 5]

واته: {قورئان} هه مووی حیکمه تیکی ته اووه به لام ترساندن ترسینه ران (بو قهومیکی بیباوه) سوودی نییه {القمر: 5}.

وخوای گه وره ده فهرمویت:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

﴾ [الرّوم: 27]

واته: {ئهو (خودا) زاتیکه به دیهینانی ده ستپکردوو به پاشان (دوا مردنی) دووباره دروستی ده کاته وه ئه م دروست کردنه وهی (دووم) له لای خودا ئاسانتره وه هر تنه ناه بو ئه وه (هه موو) سیفه تیکی بهرز وبلند له ئاسمانه کان وزه ویدا وه هر ئه و شکودار ودانابه {الرّوم: 27}

وخوای گه وره خووی به دانا و به حیکمهت وه سفکردوو، وناوی (الحکیم) واتا -دانا-ی له خووی ناوه، خوای گه وره ده فهرمویت:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل

عمران: 18]

واته: {خودا شاهیدی ده دات (واته) رابده گه یه نیت و به به لگه دهیچه سپینیت) که به راستی هیچ په رستراویکی به هق وراست نییه که شایه نی په رستن بیت جگه له ئه و زاته مه زنه نه بیت و فریشته کانیش شاهیدی ده دن (واته) دانیبیدا دنین) وخواهن زانسته کان (زانایان) یش شاهیدی ده دن (واته: باوه ری چه سپاویان هه یه)، خودا هه همیشه داد به وره ری راگرتوو، هیچ په رستراویکی هق وراست نییه که شایه نی په رستن بیت جگه له ئه و خودا شکودار ودانابه {آل عمران: 18}

خوای گه وره له قورئانی پیروژدا سه بارهت به گفتوگووی عیسا -علیه السلام- له گه ل خوای گه وره له پوژی قیامه تدا ده فهرمویت: که عیسا -علیه السلام- ده فهرمویت:

﴿إِن تَعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۗ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [المائدة: 118]

واته: {ئه گه ر سزایان بدهیت، ئه وه بیگومان بنده ی خوتن وئه گه ر لیشیان خوش بیت ئه وه بیگومان ته نها خوت شکودار ودانایت} [المائدة: 118].

کاتیک موسا -علیه السلام- له شوینیکی ته نیشتی کتور (تور -الطور-) بوو؛ خوای گه وره -سبحانه و تعالی- بانگی کرد و فهرمووی:

﴿يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [النمل: 9]

واته: {ئه ی موسا به راستی ئه وه ی (بانگی کردی) منم خودای شکودار ودانا} [النمل: 9].

وخوای گه وره قورئانی پیروزی به حیکمهت -دانا-ی -وه سفکردوو، هه رووه کو -سبحانه و تعالی- ده فهرمویت:

﴿الرَّ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾﴾ [هود: 1]

واته: {به (ئه‌لیف، لام، را) ده‌خویندیریتته‌وه خودا زاناره به ماناکه‌ی، ئەمه کتیبیکه پته‌وه دارپیزراوه ئایه‌ته‌کانی پاشان روون کراونه‌ته‌وه له لایهن (خودای) دانا وزاناوه} [هود: 1].

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾﴾ [الإسراء: 39]

واته: {ئه‌وه‌ی (که باسکرا) هه‌ندیکه له‌وه دانایی و حکیمه‌ته‌ی که په‌روه‌ردگارت نیگای کردوووه بوئ وهیچ په‌رستراویکی تر له‌گه‌ل خودا مه‌په‌رسته ئە‌گینا فری دهریته نیو دۆزه‌خه‌وه به لۆمه‌کراوی و دوورخراوه‌ی له به‌زه‌ی و په‌حمه‌تی خودا} [الإسراء: 39].

22- وپه‌غه‌مبه‌ران -علیهم السلام- پارپیزراون (مه‌عسومن) له‌وه په‌یامانه‌ی که ده‌یگه‌یه‌ن له لایهن خوداوه، وه‌روه‌ها پارپیزراون له توشبوون به هه‌رشتی که پیچه‌وانه‌ی ئە‌ق‌لی نه‌ندروست و په‌وشتی جوان بی‌ت، وپه‌غه‌مبه‌ران گه‌یاندنی په‌یامه‌کانی خودایان پی‌سپێردراوه بو به‌نده‌کانی، وپه‌غه‌مبه‌ران هیچ تایبه‌تمه‌ندییه‌کی په‌روه‌ردگاریتی یان خودایه‌تی (ئولوهیه‌ت: په‌رستن) یان نییه، به‌نکو ئە‌وان مرو‌فیکن وه‌کو هه‌موو مرو‌فه‌کان به‌لام جیاوازییان له‌وه‌دایه‌ که خودا وه‌حییان (سروشیان) بو ده‌نیریت که په‌یامه‌کانی خودای تیدایه.

وپیغه‌مبه‌ران -علیهم السلام- پارپیزراون (مه‌عسومن) له‌وه په‌یامانه‌ی که ده‌یگه‌یه‌ن له لایهن خوداوه، چونکه خوای گه‌وره باشترین وچاکترین بوونه‌وه‌ره‌کان هه‌لده‌بژیریت بو ئە‌وه‌ی په‌یامه‌کانی خودا بگه‌یه‌ن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٣٧﴾﴾ [الحج: 75]

واته: {خودا له فریشته‌کاندا نیردراوه هه‌لده‌بژیریت هه‌روه‌ها له خه‌لکیشدا به‌راستی خودا بیسه‌ر و بی‌نایه} [الحج: 75].

وه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَعَالَ إِبْرَاهِيمَ وَعَالَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾﴾ [آل عمران: 33]

واته: {بئینگومان خودا هه‌لپێژاردوووه ئاده‌م و نوح و خانه‌واده‌ی ئیبراهیم و خانه‌واده‌ی عیمران به‌سه‌ر هه‌موو جیهانیاندا} [آل عمران: 33]

وه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿قَالَ يَمُوسَىٰ إِنِّي أَصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَأَلَمِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ﴾ [الأعراف: 144]

واته: {په روه دگار} فہرموی: ئه‌ی موسا بئگومان من تو م هه لئاردوه به‌سهر هه موو خه نکیدا به په پیامه کانم و قسه کردنم (له‌گه لت راسته و خو) که‌واته ئه‌وه‌ی پئیم به‌خشیوویت توند ده‌ستی پیوه بگره وله سوپاسگوزاران به {الأعراف: 144}

و پیغه مبه‌ران -علیهم السلام- ده‌زانی که ئه‌وه‌ی بویان داده‌به‌زیت و حیه له لایه‌ن خوداوه، و ئه‌و فریشتانه ده‌بینن که وه‌ی ده‌هینن، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿عَلِمَ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا ۖ إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يُسَلِّكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ ۖ رَصَدًا ۗ لِيَعْلَمَ أَن قَدِ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ [الحج: 26-28]

{ ههر خودا زانا به نه‌پنیه کان و که‌س ناگدار ناکات به‌سهر نه‌پنی خویدا (26) مه‌گه‌ر بؤ پیغه مبه‌رئیک که خوی رازی بیت، جا بئگومان خودا له پشه‌وه و پشتیه‌وه پاسه‌وان (له فریشته) ده‌نیزت (27) تا بزانتت که په‌یامی خودای خویان گه‌باندووه و خودا ناگداره به‌وه‌ی که لایانه و هه‌موو شتیکی (له‌سه‌ریان) ژماردووه به هه‌لژماردن [28]{[الحج: 26-28]}

و خوی گه‌وره فه‌رمانی پئینانکرد به‌وه‌ی که په‌یامه‌کانی خودا بگه‌یه‌نن و بانگه‌وازی بؤ بکه‌ن، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿يَتَأْتِيهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ ۗ وَاللَّهُ يَعْصُمُكَ مِنَ النَّاسِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [المائدة: 67]

واته: {ئه‌ی (پئغه مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم-) راییگه‌یه‌نه (به‌خه‌نک) ئه‌وه‌ی هینراوه‌ته خواره‌وه بؤت له لایه‌ن په‌روه‌ر دگارت‌ه‌وه. و ئه‌گه‌ر وانه که‌بیت ئه‌وا په‌یامه‌که‌ی خودات رانه‌گه‌باندووه و به‌جیت نه‌هیناوه، و خودا تو ده‌پارنیزت له‌خه‌نکی (که بتکوژن) بئگومان خودا رینمونی بیناوه‌ران ناکات (هیدایه‌تیان نادات){[المائدة: 67].

وه‌روه‌ها خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿رُسُلًا مُّبْتَلِينَ وَنُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونُوا لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً ۖ بَعْدَ الرُّسُلِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: 165]

واته: {پئغه مبه‌ر انمان ناردووه بؤ ئه‌وه‌ی که موژده‌ده‌ر و ترسینه‌ر بن بؤ ئه‌وه‌ی بؤ خه‌نکی نه‌بیت به‌لگه به‌سهر خوداوه به‌پئین دوا (ناردنی) پئغه مبه‌ران و خودا هه‌میشه شکو‌دار ودانایه}{[النساء: 165].

و پیغه مبه‌ران -علیهم الصلاة والسلام- ته‌قوادرت‌ترین وله خودا ترست‌ترین مرؤف بوون بویه هیچ شتیکی بؤ سه‌ر په‌یامه‌که‌ی خودا له لایه‌ن خویانه‌وه زیاد ناکه‌ن و هه‌چیشتی لی که‌م ناکه‌نه‌وه، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ عَنَّهُ

حٰجِرِينَ ﴿٤٧﴾﴾ [الحاقة: 44-47]

{نه گهر (موحه مه د- صلى الله عليه وسلم-) به ناوی ئيمه وه هه نديك (وتهی) هه ئه بيه ستايه (44) له پاشان ره گي دليمان ده بري (46) وهیچ كه سيك له ئيوه نه يده توانی به رگري لي بكات (47)} [الحاقة: 44-47]

ئيين كثير - په حمه تي خواي لينييت- ده ئيت: خواي گه وره ده فرمويت: {وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا} واته: {خُوْ ئە گەر موحه مه د- صلى الله عليه وسلم- هه نديك قسه و گوفتاري به ناوی ئيمه وه هه ئه بيه ستايه} واتا نه گهر به و شيويه بووايه كه موشريك ويپاوه ره كان بانگه شه ده كه نه به شيويه ك كه شتيكي زياد بكردايه بُو په يامه كه ی خودا يان لي كهم بكردايه ته وه له لايه ن خودی خو به وه و بانگه شه ی ئه وه ی بكردايه كه خودا ئه مه ی فه رموه - له كاتي كيشدا ئه وه راست نه بيت- ئه وا به په له سزامان ددها، بويه خواي گه وره فه رموي: {لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ} واته: {ئه وا به ده ستی راست ده يه يه وه (تۆله ی ليده سينين وسزای دده ين)}، ووتراوه: مه به ست له باس كردي ده ستی راست ئه وه يه چونكه به هيتره له كاتي تۆله سه ندنه وه دا، ووتراوه: ئيمه تۆله له ئه وه ده سينين سه رها به لای راستی (لاشه ی) ده ستپيډه كه ين. وه ره وها خواي گه وره ده فرمويت:

﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتُ لِلنَّاسِ امْحُدُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيَأْنُ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ فُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عٰلَمُ الْغُيُوبِ ﴿١٧٦﴾ مَا قُلْتَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُمْ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُمْ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧٧﴾﴾ [المائدة: 116-117]

{واته: {خودا (له رۆزی قیامه تدا) ده فرمويت: ئه ی عيسای کوري مه ريه م ئايا تو ووتوته به خه لکی كه م ودايكم به دوو په رستراو دابنن (وبمان په رستن) له جياتی خودا؟ (عيسا) ووتی پاک وبيگه ردي بُو تو ئه ی خودايه نابيت و ناگونجيت بُو من شتيك بلنيم كه به هيچ شيويه ك مافي من نييه نه گهر من ئه وه قسه يه م كرديت ئه وه به راستی تو ئاگات ليته چونكه تو ئه وه ی له نه فسم دايه ده يراني به لام من نازانم و بُو ئاگام له وه ی كه له نه فسی تودايه به راستی ته نها تو زانای ته واوی به هه موو نه ينيه ك (116) هيچم بُو نه وتون بيچكه له وه نه بيت كه تو فه رمانت پيكر دووم كه ته نها خودا په رستن كه په روه رگاری من وئيوه يشه ومن شايه ت وچاودير بووم به سه ريانه وه تا له ناوياندا بووم ته مجا كاتيک تو منت برده وه (و به رزت كرده وه بُو ئاسمان) هه ر خوت چاودير بووی به سه ريانه وه، و خوت ئاگدار وشاهيدي به سه ر هه موو شتيكه وه (117)} [المائدة: 116-117].

وله فه زلی خودا به سه ر پيغه مه برانه وه - عليهم الصلاة والسلام- ئه وه يه كه خواي گه وره جيگيريان ده كات له سه ر ريبازی وراست وگه ياندي په يامی هه ق، خواي گه وره ده فرمويت:

﴿إِنْ تَقُولُ إِلَّا اعْتَرْنَاكَ بِبَعْضِ الْهَيْتَا بِسُوءٍ قَالَ إِنْ أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُوا أَبِي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾ ﴿٥٤﴾ من دونه
 فكيذوني جميعاً ثم لا تنظرون ﴿٥٥﴾ إني توكلت على الله ربي وربكم ما من دابة إلا هو آخذ بناصيتها إني ربي على
 صراطٍ مستقيم ﴿٥٦﴾ ﴿هود: 54-56﴾

{پيغمبر هود - عليه السلام-} ووتی: به راستی من خودا ده کم به شاهید وئیوهش شاهید بن که به راستی
 من به ریتم و دوورم له وهی که ئیوه ده بکه نه هاوبهش وشه ربک بو خودا (54) جگه له خودا جا هه مواتان پیلانم
 لیبگیزن له باشان مؤله تیشم مه دن (ولیم مه وهستن) (55) به راستی من پشتم به خودا به ستوهه که به روه ردگاری
 من و به روه ردگاری ئیوه پیشه گیانله به ربک نبیه له ژیر پکنفی خوی گه ورده نه بیت (بگری پیشه سه ریته) به راستی
 به روه ردگارم له سه رینگه یه کی راسته (56) ﴿هود 54-56﴾.

و خوی گه وره ده فه رموت:

﴿وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ لِتُفْتَرَىٰ عَلَيْنَا غَيْرُهُ وَإِذَا لَا تَأْخُذُكَ خَلِيلًا﴾ ﴿٧٥﴾ وَلَا أَنْ تَبْتَئَكَ لَقَدْ
 كِدْتَ تَرْكُنْ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ إِذَا لَأَذْفُكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا
 ﴿٧٧﴾ ﴿الإسراء: 73-75﴾

{وبه راستی نزیک بوو ئه وانه لاتدهن و وه ربگیزن له ئه وهی که نیگمان کرد بوئ بوئ وهی جگه له قورئان
 شتیک به ناوی ئیمه وه هه ئبه ستیت (ئه گهر گوئرایه ئیان بوویتایه) ئه وه له و کاته ده یان کردیت به دوست
 وخوشه وستی خو بیان (گومرایان ده کردیت) (73) خو ئه گهر ئیمه تۆمان دامه زراو نه کردایه به راستی نزیک بوو
 له وهی که میک به لایندا بجیت (74) جا بیگومان ئه و کاته پیمان ده جه شتی دوو به رامبه ر (سزای) ژیان دوو
 به رامبه ر (سزای) مردن باشان ده ست نه ده که وت یارمه تیده ربک به رامبه ر به ئیمه (که به رگری ئه و سزایه لی
 بکات) (75) ﴿الإسراء: 73-75﴾.

و ئه م ئایه تانه و ئه وانه ی پیشووتر به لگه و شاهیدن له سه ر ئه وهی که قورئان له لایهن خوی گه وره دابه زبووه؛
 چونکه ئه گهر له لایهن پیغمبر موحه مه د - صلی الله علیه وسلم - بووا به ئه و هاوشیوهی ئه م قسانه ی تیدا
 نه ده بوو که ناراسته ی ئه و کراوه.

و خوی گه وره - سبحانه و تعالی - پیغمبرانی ده پاریزیت له خه لکی، خوی گه وره ده فه رموت:

﴿يَا أَيُّهَا رَسُولُ بَلِّغْ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ
 اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿المائدة: 67﴾

واته: {ئهی (پیغمبر - صلی الله علیه وسلم-) رایبگه یه نه (به خه لک) ئه وهی هینراوه ته خواره وه بوئ له
 لایهن به روه ردگارتیه وه، و ئه گهر وانه که بیت ئه واپه یامه که ی خودات رانه گه یاندوووه و به جیت نه هینراوه، و خودا
 تو ده پاریزیت له خه لکی (که بتکوژن) بیگومان خودا ریتنمونی بیباوه ران ناکات (هیدایه تیان نادات) ﴿المائدة: 67﴾.

و خوی گه وره ده فه رموت:

﴿وَائْتَلَّ عَلَيْهِمْ نَبَأُ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ﴾ [يونس: 71]

واته: {دهنگوباس وهه والی نوح - علیه السلام- یان بۆ بخوئنه ره وه کاتیک به گه له که ی ووت: ئە ی گه له که م ئە گهر به لاتانه وه قورس وگرانه مانه وه م له ناوتاندا وئاموژگاری کردنم بۆتان به ئایه ته کانی خودا ئەوا من بيشتم به خودا به ستوهه ئیوهش کار وپیریاری خۆتان کۆ بکه نه وه له گه ل هاوبه شه کانتاندا ئەمجا با کار وپیریاره کانتان شارواه نه بیته به لاتانه وه (به لکو با ناشکرا بیته) پاشان په لامارم بدن و ماوهم مه دهه {یونس: 71}.

خوای گه وره سه بارهت به وته ی موسا وهارون -علیهما السلام- له قورئانی پیروژدا ده فهرموتیت: که موسا وهارون -علیهما السلام- فه رموویانه، پاشان خودا وه لامیان ده داده وه:

﴿قَالَ رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطَّعِنَ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ﴿٤٦﴾﴾ [طه: 45-46]

واته: {هه ردووکیان ووتیان ئە ی پهروه ردگارمان به راستی ئیمه ده ترسین ده ستردیژی بکاته سه رمان پیش ته وه ی ئیمه هیهج بلین یان زیاتر یخی و سه رکهش ببیت (45) (خودا) فه رمووی: مه ترسن به راستی من له گه لتانم ده بیستم و ده بینم (46)} {طه: 45-46}

خوای گه وره ته وه ی روونکردووه ته وه که پیغه مبه رانی ده پارێزیت -علیهم السلام- له دوژمنان یان بۆیه ناتوان زیانیان پێبگه یهنه، و خوای گه وره باسی ته وه ی کردووه که کۆتا وه چی (قورئان و سونهت) ده پارێزیت بۆیه که س ناتوانیت بۆیان زیاد بکات یان لێیان که م بکاته وه یان ده ستکاریان بکات و بیانگۆزیت، خوای گه وره ده فهرموتیت:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾﴾ [الحجر: 9]

واته: {بێگومان هه ر ئیمه قورئانمان ناردۆته خواره وه و به راستی هه ر ئیمه ش ده بیاریزین} {الحجر: 9}.

و پیغه مبه ران -علیهم السلام- پارێزاون (مه عسومن) له تووشبوون به هه رشتیک که پیچه وانه ی ته وه ی ته ندروست و ره وشتی جوان بیته؛ خوای گه وره وه سف و ستایشی پیغه مبه ر -صلی الله علیه وسلم- ده کات و ده فهرموتیت:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي عَظِيمٍ ﴿٤﴾﴾ [القلم: 4]

واته: {و به راستی تو له سه ر ره وشت و ئاکار و خوویه کی ئیجگار به رز و گه و ره یته} {القلم: 4}

وهه و ره ها سه بارهتی ده فهرموتیت:

﴿وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾﴾ [التکویر: 22]

واته: {وهه وریکه تان (که موحه ممه ده -صلی الله علیه وسلم-) شیت نییه (وه کو ته وه ی ئیوه ده یلین)} {التکویر: 22}؛

23- وئایینی ئیسلام بانگه‌وازی ده‌کات بۆ ته‌نها په‌رستنی خودا ئه‌ویش به‌ بنچینه‌ی په‌رستنه‌ مه‌زنه‌کان که بریتین له؛ 1/ نوێژ کردن: که پیکهاتوه له وه‌ستان -قیام- ورکوع بردن و سوجه‌ بردن و یادى خودا و ستایشکردنی و نزاکردن، که مسولمان له رۆژیکدا ده‌بیت پینج جار نوێژ بکات، وه‌موو جیاوازییه‌کان نامینیت له نوێژدا کاتیک هه‌ژار و ده‌وله‌مه‌ند و سه‌رۆک و خه‌لکی هه‌مووی پیکه‌وه له یه‌ک ریزدا راده‌وه‌ستن بۆ ئه‌نجامدانى نوێژ. 2/ وزه‌کاتدان: ئه‌میش رێژه‌یه‌کی که‌مه له سامان -به‌ پێی چه‌ند مه‌رج ورێژه‌یه‌ک که خوای گه‌وره‌ بریاری له‌سه‌ر داوه- که واجبه‌ له سامانداره‌کان ده‌ربه‌یتندریت و ب‌د‌ریت به‌ هه‌ژاره‌کان و ئه‌و چینانه‌ی که دیاریکراوه له شه‌ریعه‌تا له سانیکیدا یه‌ک جار. 3/ رۆژووگرتن: بریتیه‌ له خوگرتنه‌وه له ئه‌و شتانه‌ی رۆژوو ده‌شکینن به‌ درێژایی رۆژه‌کانی مانگی ره‌مه‌زان، که م‌رؤف خۆی په‌روه‌رده‌ ده‌کات له‌سه‌ر ئیراده‌ت و توانا و ئارامگرتن. 4/ حه‌ج کردن: ئه‌میش بریتیه‌ له مه‌به‌ستی سه‌ردانیکردنی مالی خوای گه‌وره‌ بۆ جیبه‌جیکردنی هه‌ندیک دروشم و په‌رستنی دیاریکراو له شاری مه‌که‌کی پ‌رؤز له‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ واجبه‌ که له توانایاندا هه‌یه (توانایی دارایی و جه‌سته‌یی)، یه‌کێک له جوانییه‌کانی حه‌جکردن ئه‌وه‌یه که هه‌مووی به‌ یه‌ک ئاراسته‌ داوا له خودا ده‌که‌ن و هه‌یج جیاوازییه‌ک نامینیت له نیوان م‌رؤفه‌کاندا چونکه هه‌موویان هه‌مان جلیان له‌به‌ردایه‌ و به‌ یه‌ک شیوه‌ په‌رستنه‌کان ئه‌نجامده‌دن.

وئایینی ئیسلام بانگی م‌رؤف ده‌کات بۆ په‌رستنی خودا به‌ ئه‌نجامدانى په‌رستنه‌ مه‌زنه‌کان و جگه‌ له‌م په‌رستانه‌، و ئه‌م په‌رستنه‌ مه‌زنانه‌ خوای گه‌وره‌ واجبی کردبوو له‌سه‌ر هه‌موو پ‌یغه‌مبه‌ران -علیهم الص‌لاة والسلام- و ئومه‌ته‌کانیان، و مه‌زنترین په‌رستنه‌کان بریتین له:

یه‌که‌م: نوێژکردن، خوای گه‌وره‌ له‌سه‌ر مسولمانان فه‌رزی کردوه‌ هه‌روه‌کو چۆن له‌سه‌ر پ‌یغه‌مبه‌ران - علیهم السلام- و ئومه‌ته‌کانی پ‌یشوو فه‌رزی کرد، و فه‌رمای به‌ پ‌یغه‌مبه‌ر ئیبراهیمی خه‌لیل کرد -علیه السلام- که ماله‌که‌ی (مسجد الحرام) پاک بکاته‌وه‌ بۆ ته‌وافکاران و نوێژخوێنان ئه‌وانه‌ی له رکوع و سوجه‌دان، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ [البقرة: 125]

واته: {کاتیک که که‌عه‌مان گ‌پ‌را به‌ په‌ناگه‌ی خه‌لکی وج‌ی ئارای و ئاسایش (پ‌یمان ووتن) شوێنی ئه‌و به‌رده‌ی ئیبراهیم -علیه سلام- له سه‌ری راده‌وه‌ستا -له‌ کاتی دروست کردنی که‌عه‌- بکه‌نه‌ ج‌یگای نوێژ و سپاردمان به‌ ئیبراهیم و ئیسماعیل که ماله‌که‌م پاک بکه‌نه‌وه‌ بۆ ئه‌وانه‌ی که به‌ ده‌وری که‌عه‌دا ده‌سوێنه‌وه‌، و بۆ ئه‌وانه‌ی که‌ ت‌ییدا ده‌م‌پ‌ینه‌وه‌، هه‌روه‌ها بۆ رکوع به‌ران و سوجه‌ به‌ران} [البقرة: 125]

خوای گه‌وره له‌سه‌ر موسا-علیه‌السلام- واجبی کرد هه‌ر له‌و‌کاته‌ی یه‌که‌مجار بانگی موسای کرد، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاحْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي ﴿١٤﴾﴾ [طه: 12-14]

{به‌راستی من په‌روه‌دگاری تۆم ده‌ی پیتلاوه‌کانت دابکه‌نه (له‌به‌ر ریزی شویتنه‌که) چونکه بئینگومان تۆ له‌شیوی پیروزی (توا - طوا) دایت (12) من تۆم هه‌له‌بژاردوو (بۆ پیغه‌مبه‌رایه‌تی) که‌واته‌ گوی بگره‌ بۆ ئەوه‌ی نیگا ده‌کریت (بۆت) (13) به‌راستی هه‌ر من خوام هیچ په‌رستراوێکی هه‌ق وراست نییه‌ جگه‌ له‌ من که‌واته‌ من به‌رسته‌ به‌ چاک نوێژ ئەنجامده‌ بۆ ئەوه‌ی بادی من بکه‌یته‌وه‌ (14)} [طه: 12-14]

خوای گه‌وره سه‌باره‌ت به‌ وته‌کانی عیسا -علیه‌السلام- سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که‌ خودا فه‌رمانی پیکردوو به‌ نه‌جامدانی نوێژ و‌زه‌کات له‌ قورئانی پیروژدا ده‌فه‌رمویت: که‌ عیسا -علیه‌السلام- فه‌رمویه‌تی:

﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾﴾ [مریم: 31]

واته: {وپروژ و‌فه‌رداری کردووم له‌ هه‌رجیگه‌یه‌ کدا بم و‌فه‌رمانی پیداووم به‌ نوێژکردن و‌به‌ زه‌کاتدان هه‌تا له‌ ژياندام وزیندووم} [مریم: 31].

ونوێژکردن له‌ ئایی ئیسلامدا بریتیه‌ له‌ وه‌ستان -قیام- و‌رکوع بردن و‌سوجه‌ بردن و‌یادی خوای گه‌وره‌ و‌ستایشکردنی و‌نزا و‌پارانه‌وه‌، مسولمان له‌ روژیکدا ده‌بیت پینج جار نوێژ ئەنجامده‌ت، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾﴾ [البقرة: 238]

واته: {ئاگاداری نوێژه‌کانتان بن و‌بیانباریزن (به‌ تابه‌تی) نوێژی ناوه‌راست (که‌ نوێژی عه‌سه‌ره‌) وله‌ نوێژدا بوه‌ستان بۆ خودا به‌ ئەوه‌په‌ری ملکه‌چه‌وه‌ (به‌ بێ قسه‌کردن)} [البقرة: 238].

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ عَسْفِ الْأَلْوَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾﴾ [الإسراء: 78]

واته: {نوێژ ئەنجامده‌ له‌ کاتی لادانی خۆر (له‌ ناوه‌راستی ئاسمان) هه‌تا (هاتنی) تاریکی شه‌وه‌ هه‌روه‌ها نوێژی به‌یانی (ئه‌نجامده‌) به‌راستی قورئان خوێندنی نوێژی به‌یانی هه‌میشه‌ ده‌بینیت -ئاماده‌ی ده‌بن و‌شاهیدی له‌سه‌ر ده‌دریت- (له‌لایه‌ن فره‌شته‌کانی شه‌وه‌ و‌ روژه‌وه‌)} [الإسراء: 78].

و-صلی‌الله‌علیه‌وسلم- ده‌فه‌رمویت: «فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعِظْمُوهُ فِيهِ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا السُّجُودُ فَاخْتِهْدُوا فِي الدُّعَاءِ فَقَمِينُ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ» واته: «له‌ رکوع بردندا خودا به‌ مه‌زن و‌شکو‌دار دابنێن*، وله‌ سوجه‌ بردندا** هه‌ول و‌کووششی زۆر بدن بۆ نزا کردن چونکه پیده‌چیت زیاتر وه‌لامتان بدریته‌وه‌» * (مه‌زندانا: (واتا بلێن: زیکری به‌ مه‌زندانا‌ی خودا بخوین: "سبحان‌رب‌العظیم" وله‌گه‌ل ئەم زیکره‌ ده‌کریت زیکری تریش بخویندیت به‌لام خویندنی ئەم زیکره‌ واجبه‌)،** (سوجه‌ بردندا: ده‌بیت له‌ سوجه‌ بردنیشدا

زیکری به بلند ومله زندانان بخویند ریت ته ویش ووتی: "سبحان ربی الأعلى" یه وله گهل هم زیکره ده کریت زیکری تریش بخویند ریت به لام خویندی هم زیکره واجبه، وهروه ها سونه تیشه نرای زور بکریت له سوجه بردندا) [صحیح مسلم].

دووهم: وزه کاتدان خودا فهرزی کردوو له سهر مسولمانان ههروه کو چون فهرزی کردوو له سهر پیغه مبه رانی پيشوو -علیهم السلام- وئومه ته کانیان ته میش ریژه یه کی که مه له سامان -به پیی چهند مه رج وریژه یه ک که خوی گه وره بریاری له سهر داوه- که واجبه له سامانه کان ده ریپه یند ریت و بدریت به هه ژاره کان وئو و چینه نه ی که دیاریکراوه له شهر یه ته له سائیکدا به ک جار، خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [التوبة: 103]

واته: {وه ریگره له مال و داراییان (زه کات و خیرکردن -سه دهقه-) تا به هویه وه پاکیان بکه یته وه (له گوناوه و تاوان) و (دلیان) پوخت و خاوین ده که یته بهو مال به خشینه و دوعا و نرای خیریان بو بکه به راستی دوعای تو نارامی و دلخوشی به بو ته وان و خودا بیسه ر وزانابه} [التوبة: 103].

وکاتیک پیغه مبه ر -صلی الله علیه وسلم- موعازی بو یه مه نارد -ره زای خوی لیبیت- پیی فهرموو: «إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلًا كِتَابٍ فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعوكَ لَدَيْكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ حَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ أَطَاعُوا لَدَيْكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤَخِّدُ مِنْ أَعْيُنِيهِمْ وَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعوكَ لَدَيْكَ فَإِيَّاكَ وَكِرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ وَأَتَى دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حِجَابٌ» واته: «تو ده چیت بو لای که سائیک له ته هلی کتیب (جوله که وه سرانیه کان) با یه که م شت که بانگه وازی بو ده که یته بریتی بیت له شاهیدی دان به (لا إله إلا الله) * و شاهیدی دان به وهی من پیغه مبه ری خودام، ته گهر له وه دا گوپرایه ل بوون پییان رابگه یه نه که خودا پینچ فهرزی له سهریان دانواه له هه موو رور و شه ویکدا، ته گهر له وه دا گوپرایه ل بوون پییان رابگه یه نه که خوی گه وره خیرکردن (زه کات) ی له سهریان فهرز کردوو له ده و له مه نده کانیان وه رده گیریت و ده دریت به هه ژاره کان، ته گهر له وه دا گوپرایه ل بوون ناگدار به له باشتین و چاکترین پاره و ماله کانیان نه به یته، و ناگداری نرای سته ملیکراوه به چونکه له نیوان ته و خودا هیچ په رده یه ک نیبه». * (واته: هیچ په رستراویک هه ق و راست نیبه که شایه نی په رستن بیت جگه له الله) [رواه الترمذی: 625].

سپیهم: خوی گه وره رور و گرتنی فهرز کردوو له سهر مسولمانان ههروه کو چون فهرزی کردوو له سهر پیغه مبه ران و نیردراونی پيشوو -علیهم الصلاة والسلام- وئومه ته کانیان، خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: 183]

واته: {ته ی ته وانه ی که برواتان هیناوه رور و وتان له سهر نووسراوه و فهرزکراوه ههروه کو چون له سهر وئومه ته کانی پیش ئیوه فهرز کرابوو؛ بو ته وهی خوتان بپاریزن وله خودا بترسن} [البقرة: 183].

ورژووگرتن بریتیه له: خوگرتنهوه لهو شتانهی که دهبنه هوی رۆژوو شکندن له ماوهی رۆژه کانی مانگی رهمهزان، ورژووگرتن نهفس ودهروونی مرۆف پهروهرده دهکات لهسهر توانا وبههیزی وئارامگرتن. -صلی الله علیه وسلم- دهفرمویت: «يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَأَكْلَهُ وَسُرْبَهُ مِنْ أَجْلِي وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ وَالصَّائِمُ فَرْحَتَانِ: فَرْحَةٌ حِينَ يُفْطِرُ وَفَرْحَةٌ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ» واته: «خوای گهوره دهفرمویت: «رۆژووگرتن بهدئنباییهوه بو منه ومن پاداشتی لهسهر ددهمهوه؛ له بهر من واز له شههوهته کهی (ئارهزوهه کهی) وخوردن وخورادنهوه کهی دههینیت، ورژووگرتن قهئغانه (پاریزه ره)، رۆژووگر دوو خوئی بو ههیه که پێیان دلخۆش وئاسوده دهبیت: ئەگەر رۆژوو بشکینیت (ئهوا دلخۆش دهبیت به رۆژوو شکندنی)، وئه گەر بگاته لای پهروهردگاری (ئهوا دلخۆشه به پاداشتی رۆژووگرتنی)» [صحیح البخاری: 7492]،

چوارهم: حه ج کردن، خوای گهوره فهزی کردوه لهسهر مسولمانان ههروه کو فهز کردنی لهسهر پێغه مبه رانی پێشوو -علیهم السلام- وئومه ته کانیان، وخوای گهوره فه رمانی به پێغه مبه ر ئیبراهیمی خه لیل کردوه -علیه السلام- که خه لکی بانگ بکات بو ئه نجامدانی حه ج، خوای گهوره دهفرمویت:

{وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ [الحج: 27]}

{ واته: {وجار بده به ناو خه لکیدا بو حه ج کردن دین بو لات (بو حه ج) به پیاده وبه سواری هه موو وشتریک لواز (له بهر ئه وهی) که له هه موو ریگایه کی دووره وه دین} [الحج: 27].

وخوای گهوره فه رمانی به پێغه مبه ر ئیبراهیم کردوه -علیه السلام- که ماله پارێزراو وبه نرخه کهی (مسجد الحرام) پاک بکاته وه، خوای گهوره دهفرمویت:

{وَأَذِّنْ لِلنَّاسِ حَجَّ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَطَهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٨﴾ [الحج: 26]}

واته: { (بیریان بخه ره وه) کاتیک دیاریمان کرد بو ئیبراهیم (علیه السلام) جیگای که عبه (پیمانوت) هه ج شتیک مه که ره هاو به شم، و ماله که م (مزگه وتی حه رام) پاک بکه ره وه بو ته و افکاران و بو نوێز خوێنان (به پێوه) ورکو عبه ران و سو جده به ران} [الحج: 26].

و حه ج کردن بریتیه له: مه به ست له سه ردانیکردنی مالی خودا (مسجد الحرام) له شاری مه ککه بو ئه نجامدانی هه ندیک کرده وه دروشم و په رستی دیاریکراو لهو شاره پیرۆزه دا یه کجار له ته مه ندا؛ ئه مپش له سه ر که سیک فه رزه که توانای دارایی و ته ندروستی هه بیت، خوای گهوره دهفرمویت:

{وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾ [آل عمران: 97]}

واته: {خوای گهوره ش بریاریداوه له سه ر خه لکی حه ج و سه ردانی (بیت الحرام) بکه ته نه نا له سه ر ئه وانه فه رزه که توانای (دارایی و ته ندروستیان) هه یه، جا ئه وهی که با وه ری نه هیتناوه، ئه وه با بزانیته به راستی خودا بی نیازه له هه موو خه لکی (پێویستی به چاکه و په رستی که س نییه)} [آل عمران: 97]

له حه جدا هه موو حاجیه مسولمانه کان کۆ ده بنه وه له یه ک شوئیندا به دئسۆزیه وه په رستن بۆ پهروه ردگار - سبحانه و تعالی - ئە نجامده دن وهه موو حاجیه کان دروشمه کان حه ج چیه جی ده کهن به هه مان شیوه ویه ک چۆنیه تی بۆیه له م شوئینه پیررۆزهدا هیچ جیاوازییه کی ژینگه یی وره چه له کی ورۆشنیری وئاستی بژئوی ژیان نامینت.

24- مه زترین تایبه تمه ندى په رستنه کان له ئیسلامدا ئەوه یه که چۆنیه تی وکاتی ئە نجامدان ومه رجه کانیا ن خوا ی گه وره له شه ریه تدا فه رمانی پیکردوو و پێغه مبه ریش -صلی الله علیه وسلم- گه یاندوو یه تی، ومروّف به هیچ شیوه یه ک ده ستکاری وگۆرانکاری تیدا نه کردوو نه به زیاد کردن ونه به که مکردن، وهه موو ئەم په رستنه مه زنانه هه موو پێغه مبه ران -علیهم السلام- بانگه وازیان بۆ کردوو.

مه زترین تایبه تمه ندى په رستنه کان له ئیسلامدا ئەوه یه که چۆنیه تی وکاتی ئە نجامدان ومه رجه کانیا ن خوا ی گه وره له شه ریه تدا فه رمانی پیکردوو و پێغه مبه ریش -صلی الله علیه وسلم- گه یاندوو یه تی، ومروّف به هیچ شیوه یه ک ده ستکاری وگۆرانکاری تیدا نه کردوو نه به زیاد کردن ونه به که مکردن هه تاوه کو ئە مرۆش، خوا ی گه وره ده فه رموئیت:

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدة: 3]

واته: {ئهمرۆ ئایینه که تانم بۆ ته واو (کامل) کردوو وچاکه ونیعمه تی خۆم به ته واوی رشتوو به سه رتاندا وپازی بووم که ئیسلام ئاینتان بیت} [المائدة: 3].

وخوا ی گه وره ده فه رموئیت:

﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [الزخرف: 43]

واته: {که واته ده ست بگه به و قورئانه وه ی بۆت نێردراوه به راستی تۆ له سه ر رێبازیکی راستیت} [الزخرف: 43].
وخوا ی گه وره سه باره ت به نوێژکردن ده فه رموئیت:

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْفُوتًا﴾ [النساء: 103]

واته: {ئینجا کاتیک نوێژه کانتان ئە نجامدا یادی خوا بکهن به وه ستانه وه و به دانیشتنه وه و له سه ره نه یشتان (به پالکوتنه وه) جا هه ر کاتیک دل ئارام بوون (و ترستان نه ما) ئە و کاته نوێژه کانتان به ریک و پێکی بکهن به راستی نوێژه هه میشه له سه ره باوه رداران فه رز کراوێکی کات بۆ دیاریکراوه} [النساء: 103].

وسه باره ت به ئە و چینه نه ی که زه کاتیا ن پێده درئیت، خوا ی گه وره ده فه رموئیت:

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَىٰ لَهُمْ فِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنَاءَ السَّبِيلِ ۗ ﴾

فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ [التوبة: 60]

واته: {به راستی زه کاتدان تنها (بؤ ئەم کۆمه لانهیه که خوای گهوره باسی کردوون) ئەوانیش بؤ بۆ نهوایان - ئەوانه‌ی هیچ شتێکیان دهستناکهوت- وبؤ هه‌ژاران - ئەوانه‌ی هه‌یانه به‌لام به بی پی پبویستی نییه- وبؤ کرێکارانی که زه کات کۆ ده‌که‌نه‌وه و ئەوانه‌ی دلێان داده‌هێتریت (بؤ خۆشویستی ئیسلام) و بؤ ئازاد کردنی به‌نده و کۆپله‌کان و بؤ فه‌رزاران و بؤ موجاهیدان و تیکۆشه‌ران له بی‌ناوی خودا و بؤ رێپوارانی په‌که‌ه‌وته ئەمه پبویستی کراوه و فه‌رزکاروه له‌لایه‌ن خواوه، و خوا زانا و کاردرسته} [التوبة: 60]

وخوای گه‌وره سه‌بارهت به رۆژووگرتن ده‌فه‌رموئیت:

﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۗ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُم ۗ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ [البقرة: 185]

واته: {مانگی رهمه‌زان مانگیکه قورئانی تیدا نیردراوه‌ته خواره‌وه به ریتما بۆخه‌لکی و به‌لنگه‌گه‌لێکی رۆشن بؤ رینمووی و جیاکردنه‌وه‌ی (دروست و نادروست) ئینجا هه‌رکه‌سه‌یک له ئیوه مانگی رهمه‌زانی بی‌نی (بالغ بوو و ته‌ندروستی باش بوو و موسافیر نه‌بوو) با به‌رۆژوو بیت و هه‌رکه‌سه‌یک نه‌خۆش بوو یان له سه‌فه‌ردا بوو با به ئەندازه‌ی ئەو رۆژانه قه‌زای بکاته‌وه له چه‌ند رۆژێکی تردا خوا ئاسانی بؤ ئیوه ده‌وێت، و گرانی ناوێت بۆتان (قه‌زای رهمه‌زانتان له‌سه‌ر دانرا) تا مانگیکه (بگرن) به‌ته‌واوی و به‌گه‌وره ناوی خوا به‌رن له‌سه‌ر ئەو رینمونه‌ی که کردوونی و تا سوپاسی (خوا) بکه‌ن} [البقرة: 185]

وخوای گه‌وره سه‌بارهت به حج ده‌فه‌رموئیت:

﴿ الْحَجَّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ ۖ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ۗ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَّعْلَمُهُ اللَّهُ ۗ وَتَزُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِي ۗ أُولَٰئِكَ الْأَلْبَابِ ﴿٢١٩﴾ [البقرة: 197]

واته: {کاتی} حج له چه‌ند مانگیکی دیاری کراوایه ئەمجا هه‌رکه‌سه‌یک له‌م مانگاندا حه‌جی له‌سه‌ر خۆی پبویستی کرد با ئیتر نه‌چیتته لای خیزانی و به‌دکاری نه‌کات و ده‌مه‌قالی نه‌کات له حه‌جدا و هه‌رچی بکه‌ن له چاکه خوا پبی ده‌زانی‌ت و توئیشووی (پارێزکاری) وله خواترسان هه‌لبگرن که باشترین توئیشوو له خوا ترسانه وله بترسن ئە‌ی هۆشمه‌ندان} [البقرة: 197]

وهه‌موو ئەم په‌رسته‌نه‌زانانه سه‌رجه‌م پتغه‌مبه‌ران بانگه‌شه‌یان بؤ ئەنجامدانیان کردووه -عليهم الصلاة والسلام-.

25- پیغمبرهبری ئیسلام ناوی موحهمدی کوری عبداللهیه له نهوهی ئیسماعیل کوری ئیبراهیمه -علیهم السلام- له شاری مه ککه له سالی 571ز له دایکبووه، وله مه ککه وهی بو نێردرا و بوو به پیغمبره، وله پاشان کۆچی کرد بو مه دینه و به هیچ شیوهیه ک له شیوه کان به شداری قه و مه که ی نه بوو له بت په رستی و کاره کانی سه رده می جاهیلیهت، ته نها له کرده وه باشه کان به شداریان بوو، وه هر له سه ر په وشتی مه زن بوو پیش نه وهی ببیت به پیغمبره، وقه و مه که ی به (صادق الامین) واته (راستگۆی ده ستپاک) ناویان ده برد، و خوای گه و ره له ته مه نی چل سانی دا وهی بو ی نارد و بوو به پیغمبره و بشتیوانی لێ کرد و یارمه تی دا نه ویش به به خشینی چه نده ها ئایهت و نیشانه و موعجیزه وله مه زنترینان قورئانی پیرۆزه که مه زنترین ئایهت و موعجیزه ی پیغمبرانه و موعجیزه که که هه تا وه کو نه مرۆ ما وه ته وه، و کاتیک خوای گه و ره ئاینه که ی بو کامل کرد و پیغمبره -صلی الله علیه وسلم- ئاینه که ی وه کو خۆی به کاملی و جوانی گه یاند له ته مه نی شه ست و سئ سانی دا کۆچی دوای کرد وله شاری مه دینه له گۆر دانرا، و پیغمبره موحه مه د -صلی الله علیه وسلم- کۆتا پیغمبره که خوای گه و ره ناردی به هیدایهت و روشنایی و ئاینی هه ق بو نه وهی خه لکی ده ربه ئیئت له تاریکایی کوفر و بت په رستی و نه زانین بو روشنایی و نوری ته وحید (یه کخوا په رستی) و ئیمان، و خوای گه و ره شاهیدی بو دا وه که ناردوو یه تی بو بانگه وازی کردن بو لای خوای گه و ره به ئیزنی نه و زاته مه زنه.

پیغمبرهبری ئیسلام ناوی موحهمدی کوری عبداللهیه له نهوهی ئیسماعیل کوری ئیبراهیمه -علیهم السلام- له شاری مه ککه له سالی 571ز له دایکبووه، وله مه ککه وهی بو نێردرا و بوو به پیغمبره، وله پاشان کۆچی کرد بو مه دینه و به هیچ شیوهیه ک له شیوه کان به شداری قه و مه که ی نه بوو له بت په رستی و کاره کانی سه رده می جاهیلیهت، ته نها له کرده وه باشه کان به شداریان بوو، وه هر له سه ر په وشتی مه زن بوو پیش نه وهی ببیت به پیغمبره، و خوای گه و ره به خاوه ن په وشتی مه زن وه سفی کردوو، خوای گه و ره سه باره تی ده فه رمویت:

﴿وَأَنَّكَ لَٰعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾ [القلم: 4]

واته: {و به راستی تو له سه ر په وشت و خویه کی ئیجگار بهرز و گه و ره یهت} [القلم: 4]

و کاتیک گه یشت به ته مه نی چل سالی خوای گه و ره بشتیوانی کرد و سه ری خست نه میش به پنبه خشینی ئایهت و به لگه و نیشانه و موعجیزه مه زنه کان، و مه زنترین موعجیزه قورئانی پیرۆزه پیغمبره -صلی الله علیه وسلم- ده فه رمویت:

و کاتیک گه یشت به ته مه نی چل سالی خوای گه و ره بشتیوانی کرد و سه ری خست نه میش به پنبه خشینی ئایهت و به لگه و نیشانه و موعجیزه مه زنه کان، و مه زنترین موعجیزه قورئانی پیرۆزه پیغمبره -صلی الله علیه وسلم- ده فه رمویت: «مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيٍّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيَتْ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» واته: «هه موو پیغمبره ریک موعجیزه ی پنبه خشرا وه بو

ئەوھى خەئكى باوھرى پى بهيئيت، بەلام ئەوھى بە من بەخشاوھ* وھىھى لە لايەن خوداوھ بۆيە ھىوام ئەوھىھى كە زۆرتىن شوئىنكەوتووم ھەبىت لە رۆزى قىامەتدا» * (مەبەست قورئانى پىرۆزە كە گەورەترىن موھجىزەيە) [صحيح البخاري]. و قورئانى پىرۆز بىرئىھى لە وھى (سروشى) خودا بۆ پىغەمبەرە كەى - صلى الله عليه وسلم -، خواى گەورە سەبارەت بە قورئانى پىرۆز دەفەر مويت:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾﴾ [البقرة: 2]

واتە: {ئەم قورئانە ھىچ گومانئىكى تىدا نىيە (كە لە لايەن خواى گەورەوھ نىردراوھ) رىئىشاندىرى پارىزكار و لە خوا ترسانە (پارىزكاران ولە خوا ترسان بە زانست وزانىارى بەسوود و كار و كر دەوھى چاكە پىدەكەن و سوودى لىوھردەگرن، چونكە ئەوانن لە پەروردەگارىن دەترسن وشوئىن فەرمان و رىئىمايە كانى دەكەون)} [البقرة: 2]

وھەر وھى خواى گەورە سەبارەت بە قورئانى پىرۆز لە ئايەتئىكى تردا دەفەر مويت:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾﴾ [النساء: 82]

واتە: {ئەوھى بۆ بىر ناكەنەوھ لە قورئان؟ خو ئەگەر لە لايەن كەسئىكى ترەوھ بووايە جگە لە خوا بىگومان دەيانبىنى تايدا جىواوزى زۆر} [النساء: 82]

خواى گەورە بەرھەنگارى مروف و جنۆكە بووھوھ بەوھى كە ئەگەر دەتوانن با كئىبىك وھ كو قورئانى پىرۆز بهيئىن، خواى گەورە دەفەر مويت:

﴿قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾﴾ [الإسراء: 88]

واتە: {بلى سويند بە خوا ئەگەر ئادەمى و جنۆكە ھەموو كۆبينەوھ بۆ ئەوھى و ئىنەى ئەم قورئانە بهيئىن ناتوانن و ئىنەى بهيئىن ھەرچەندە پشتىوانى يە كئىش بن} [الإسراء: 88]

وخواى گەورە بەرھەنگارىن بووھ بەوھى كە ئەگەر دەتوانن با دە سورەت وھ كو سورەتە كانى قورئانى پىرۆز بهيئىن، خواى گەورە دەفەر مويت:

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاءٌ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَضَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾﴾ [هود: 13]

واتە: {يان ئەوانە دەئىن پىغەمبەر - صلى الله عليه وسلم - ئەو (قورئانە) ى ھەلبەستووھ بلى دەى ئىوھش دە سورەتى وھ كو ئەو (قورئانە) بهيئىن ھەلبەستراو بن و بانگ بكەن (لە پشتىوانىتان) ھەركەس دەتوانن بىجگە لە خوا ئەگەر ئىوھ راست دەكەن} [هود: 13]

بەلكو خواى گەورە بەرھەنگارىن بووھوھ بەوھى كە ئەگەر دەتوانن با تەنانەت يەك سورەتئىش بىت وھ كو سورەتە كانى قورئانى پىرۆز بهيئىن، خواى گەورە دەفەر مويت:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِمَّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ

صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ [البقرة: 23]

واته: {وئە گەر ئیوه له گومان دان لهم (قورئانهی) که ناردومانته خواره وه بۆ بهندهی خۆمان (موحه ممه د) دهی سوره تیک بهینن به وینهی ئەو ویاگی هاوکاره کانتان بکهن (له رهوانیژان وشاعیران) بیجگه له خوا ئە گهر راست ده کهن (وبه فهرمودهی خوی نازانن)} [البقرة: 23].

وقورئانی پیرۆز تاکه ئایهت ونیشانه وموعجزهیه که ماوتهوه له موعجزه وئایهت کانی پیغه مبه ران هه تاوه کو ئەمرۆ، وکاتیک خوی گه وه ئەم ئاینه ی کامل کرد بۆ پیغه مبه ر -صلی الله علیه وسلم- وبه ئە وه پهری جوانی وکاملی ئاینه که ی گه یاند؛ پیغه مبه ر -صلی الله علیه وسلم- له ته مه نی شهست و سێ سالی دا کوچی دوا یی کرد وله شاری مه دینه له گۆر دانرا.

وپیغه مبه ر موحه مه د -صلی الله علیه وسلم- کو تا پیغه مبه ر -نبی- وکو تا نیردرا وه -رسول-ه، خوی گه وه ده فه رمویت:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ

شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ [الأحزاب: 40]

واته: {موحه ممه د -صلی الله علیه وسلم- باوکی هیچ به ک له بیاوانتان نبیه (نه زهیدی کوری حاریته و نه هیچ که سیتی تر) به لکو ئەو نیردراوی خوا و کو تا هه مینی پیغه مبه رانه و خوا به هه موو شتی ک زانایه} [الأحزاب: 40].

له ئەبی هورهیره وه -رهزای خوی لیبیت- که پیغه مبه ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده فه رمویت: «إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبْتَةٍ مِنْ رَأْوِيَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ هَلَا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبْتَةُ؟ قَالَ: فَأَنَا اللَّبْتَةُ وَأَنَا خَاتِمَ النَّبِيِّينَ» واته: «نمونه ی من و پیغه مبه رانی پیش من وه کو نمونه ی پیاوی که خانوویه کی به جوانی دروست کرد بیت ته نها شوینی خشتیکی ماییت له گۆشه یه کدا، وخه لکی به ده ور و پشتی خانووه که دا بسورینه وه وبه لایانه وه جوان بیت و ده لاین: خۆزگایه ئەو خشته دا بنرتیت؟ -صلی الله علیه وسلم- فه رمووی: «من ئەو خشته م ومن کو تا پیغه مبه رم». [صحيح البخاري]. وله ئینجیلدا مه سیح (عیسا) -علیه السلام- موژده ی دا وه به هاتنی پیغه مبه ر موحه مه د -صلی الله علیه وسلم-: (ئایا هه رگیز نه تا نخویند و وه ته وه له په ره تو مارکرا وه کاند -کتیبه کانی پیشوودا- : ئەو به رده ی که هه موو بنیات که ره کان ره تیان کرده و؛ ئیستا بو وه به به ردی سه ره کی له گۆشه که دا، ئەمه کرده وه ی پهروه ردا گه ره سهیره له چاوی ئیمه وه -به لای ئیمه وه-). له وه ته ورا ته ی که له ئەمرۆ دا هه یه وته یه کی تیدا یه که خودا به موسا -علیه السلام- ده فه رمویت: (پیغه مبه ریک به رز ده که مه وه له نیو براکانیان، وه کو تو یه و ته ی خۆم ده که مه نیو ده می، بۆیه هه موو شتی ک ده که یه نیت که من بۆی ده نیرم -به وه ی-).

وپیغه مبه ر موحه مه د -صلی الله علیه وسلم- خوی گه وه ناردی به هیدا یهت وئاینی هه ق وشاهیدی بۆی دا وه که له سه ره هه ق وبه ئیزنی خودا وه کو پیغه مبه ر و بانگخواز نیردرا وه بۆ ئەوه ی خه لکی بانگ بکات بۆ لای خوی گه وه، خوی گه وه ده فه رمویت:

﴿كِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ [النساء: 166]

واته: {به‌لام خوا شاهدهی دهدات له‌سهر ئه‌وهی ئه‌و قورئانهی ناردوویه‌تیه خواره‌وه بۆت به زانیی خۆی ناردوویه‌تیه خواره‌وه و فریشته‌کانیش شاهیدی ددهن خوا به‌سه که شاهید بیت} [النساء: 166]

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ [الفتح: 28]

واته: {خوا ئه‌و زاته‌یه که پیغه‌مبه‌ری خۆی ناردووه به رینموونی وئاینیکی راست و دروسته‌وه، هه‌تا به‌سهر هه‌موو ئاینیکدا سه‌ری بخت هه‌رچه‌نده هاوبه‌ش په‌یدا‌که‌رانیش (موشریکانیش) پێیان ناخۆش بیت} [الفتح: 28]

خوای گه‌وره به هه‌دایه‌ت ناردی بۆ ئه‌وهی خه‌ئکی ده‌ره‌ینیت له تاریکایی بت په‌رستی و کوفر و نه‌زانیی وجه‌هاله‌ت و خورافیات بۆ نور و روشنایی ته‌وحید و ئیمان (باوه‌ر)، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [المائدة: 16]

واته: {خوا رینمونی که‌سێکی پێده‌کات شوین ره‌زامه‌ندی ئه‌و بکه‌ویت بۆ رینگه‌کانی ئارامی و ناشتی و ده‌ریان ده‌هینیت له‌تاریکیه‌کانی (کوفر و بیباوه‌ریه‌وه) بۆ ناو رووناکی (ئیمان و ئیسلام) به‌فه‌رمانی خۆی و رینموونیان ده‌کات بۆ رینگای راست} [المائدة: 16].

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿الرَّ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ [إبراهيم: 1]

واته: {به (ئه‌لیف لام را) ده‌خوێنێته‌وه خوا زاناره‌ به مانا‌که‌ی، ئه‌مه کتێبه‌که ناردومانه‌ته خواره‌وه بۆ تو بۆ ئه‌وهی خه‌ئکی پرگار بکه‌یت له‌تاریکیه‌کانه‌وه بۆ رووناکی (له‌تاریکی بیباوه‌ریه‌وه بۆ رووناکی باوه‌ر و ئیمان) به‌ئێزنی په‌روه‌ردگاریان (رینموونیان بکه‌یت) بۆ رینگای (خوای) به‌ده‌سه‌لات و شکۆدار و سوپاس کراو} [إبراهيم: 1].

26- وشهريعتی ئیسلام که موحه مه د -صلی الله علیه وسلم- پی هاتووہ کؤتا په یام وشهريعتی خودایه، وشهريعتی تیکه له ئهوپه ری کاملیدایه له هه موو روانگه یه که وه، وهؤکاری چاکبوونی دینداری ودونیای خه نکیه، وبه پله یی کهم پاریزگری ده کات له: ئاینی خه لکی، وخوئیانی (نه فسیان)، وسامانیان، وئه قلیان ونه وه کانیان، وئاین وشهريعتی ئیسلام هه ئوه شینه ره وهی هه موو ئاین وشهريعته تانی پیشووہ (واته: نابیت چیتر شهريعت وئاینه کانی پیشووتر پهیره وکرده وه یان پبکریت)؛ ههروه کو چؤن شهريعت وئاینه کانی پیشووتر یه کتریان هه ئوه شانده وه له روانگه یی پهیره وکردن وکرده وه پیکردن.

شهريعتی ئیسلام که پیغهمبه ر موحه مه د -صلی الله علیه وسلم- پی هاتووہ؛ دواين په یام وشهريعتی خودایه، وخوای گه وره بهم په یامه ئاینی کامل کرد ونیعمه تی خوئی رزاند به سهر خه لکیدا ئه میس به ناردنی پیغهمبه ر موحه مه د -صلی الله علیه وسلم-، خوای گه وره ده فهرمویت:

﴿...الْأَيْمُ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾ [المائدة: 3]

واته: {ئهمرو ئاینه که تانم ته واو (کامل) کردووہ بؤتان و چاکه وبه ره ونیعمه تی خؤم به ته واوی رشتووہ به سه رتاند و رازی بووم که ئیسلام ئاینان بیت} [المائدة: 3].

وشهريعتی ئیسلام له ئهوپه ری کاملیدایه وهؤکاری چاکبوونی دینداری خه لکی ودونیایانه، چونکه هه موو ئه و شتانه یی تیدایه که له شهريعته تانی پیشوودا هه بوو وته واو وکاملی کردن، خوای گه وره ده فهرمویت:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَيِّنُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ [الإسراء: 9]

واته: {به راستی ئه م قورئانه رینمونی ده کات بؤ ریباز و به رنامه یه ک که راسترینه و موژده ش دهدات به و باوه ردارانه یی که کرده وه چاکه کان ده کهن که به راستی پاداشتی گه وره یان بؤ هه یه} [الإسراء: 9]

وشهريعتی ئیسلام هات به لابرده وه ئه وه شانده وهی ئه و قورسی ونا ره حه تیانه یی که له سهر ئومه تانی پیشوو هه بوو، خوای گه وره ده فهرمویت:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [الأعراف: 157]

واته: {ئهم ره حمه ته یی په ره وردگار) بؤ ئه وانیه که شوئین (پیغهمبه ر -صلی الله علیه وسلم-) ده که ون که پیغهمبه ر ئیکی نه خوئنده واوه و (له لایه ن په ره وردگاره وه هاتووہ) ئه و که سه (پیغهمبه ر ئیکه ئه هلی کتیب سیفه ته کانی ده زان وده بیناسن) چونکه به نو سراوی لایانه له ته ورات و ئینجیلدا که فه رمانیان پن ده کات به چاکه و ریکرییان لئ ده کات له خرابه وشته پا که کانیان بؤ حه لال ده کات وشته پیسه کانیان لئ حه رام (قه دهغه) ده کات و باره

فورش وگرانه کان وئەو کۆت و زنجیرانهش که بهسه‌ریانه‌وه بوون له‌سه‌ریان لای ده‌بات ئەمجا ئەو که‌سانه‌ی که باوه‌ریان به‌و (پێغه‌مبه‌ره) هێنا‌بێت و پێزو فه‌دریان بۆ دانا‌بێت یارمه‌تیان دا‌بێت و پش‌تیوانیان لێ کرد‌بێت و به‌په‌روه‌ی ئەو نووره‌یان کرد‌بێت (که قورئانه) که له‌گه‌ئیدا نێردراوه‌ته خواره‌وه ئەوان هه‌موو (که باسکران) له‌ رێگار بووانن} [الأعراف: 157].

شه‌ریعه‌تی ئیسلام هه‌لوه‌شینه‌ره‌وه‌ی شه‌ریعه‌ته‌کانی پێش‌وه‌ی ئاینی پێغه‌مبه‌رانی پێش‌وه‌ (واتا: نا‌بێت چ‌یتر کرد‌ه‌وه‌یان ب‌ی‌ب‌کر‌یت)، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رم‌و‌یت:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ ۗ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ ۗ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ۗ وَلَكِنْ لَيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۗ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۗ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ [المائدة: 48]

واته: {ئوه‌م قورئانه‌مان ناره‌ خواره‌وه بۆ تۆ به‌هه‌ق وراستی وکتیبه‌کانی پێش‌ خ‌وای به‌ راست ده‌زانی‌ت وپش‌تیوانیان ل‌ب‌ده‌کات (پێش‌ ده‌ست ت‌ی‌خ‌ست‌ن وگ‌و‌ر‌ی‌ن‌یان له‌لایه‌ن جوله‌که وگا‌وره‌کانه‌وه) وچا‌ود‌ی‌ر‌ی‌انه‌که‌واته‌ حوکم و‌ب‌ر‌یار‌ ب‌ده‌ له‌ناو نامه‌داره‌کاندا به‌وه‌ی خودا نارد‌وو‌یه‌ت‌یه‌ خواره‌وه، و‌ش‌و‌پ‌ن‌ هه‌وا و‌ئاره‌ز‌و‌ی ئەوان مه‌که‌وه‌ لانه‌ده‌یت له‌و حوکم و‌ ب‌ر‌یاره‌ هه‌ق و‌راسته‌ی که‌ بۆت هات‌وو‌ه دامان نا‌وه‌ بۆ هه‌ر ئوممه‌ت‌یک له‌ ئیوه‌ شه‌ریعه‌ت و‌ر‌ی‌گه‌یه‌کی ر‌وون و‌ئ‌ه‌گه‌ر خودا ب‌ی‌و‌ی‌ست‌ایه‌ ئیوه‌ی ئە‌کرد به‌یه‌ک ئوممه‌ت و‌کۆمه‌ل‌ به‌لام (نه‌ی‌کرد‌وون) بۆ ئەوه‌ی نا‌ق‌ی‌تان ب‌کاته‌وه‌ له‌و شه‌ریعه‌ت و‌یاسایانه‌ی که‌ پ‌ی‌ ب‌ه‌خ‌ش‌ی‌وون که‌واته‌ پ‌ی‌ش‌ب‌ر‌کی ب‌که‌ن بۆ ئەو ش‌تانه‌ی که‌ چ‌اک‌ن گه‌رانه‌وه‌تان هه‌ر بۆ لای خودایه‌ به‌گ‌شتی ئەمجا هه‌وا‌ن‌تان پ‌ی‌ده‌دا سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که‌ له‌ ژبانی د‌و‌ن‌ی‌ادا ت‌ی‌یدا چ‌یا‌واز و‌نا‌کۆک بوون} [المائدة: 48]

قورئانی پ‌ر‌و‌ز که‌ شه‌ریعه‌تی‌شی له‌ خ‌و‌گ‌ر‌ت‌وو‌ه وه‌کو به‌راست‌دان‌یک بۆ کت‌ی‌به‌کانی خودا هات‌وو‌ه له‌ پ‌ی‌ش‌وو‌دا، و‌فه‌رمانه‌ر‌و‌ایه‌ به‌سه‌ریانه‌وه، وه‌ل‌وه‌ش‌ینه‌ره‌وه‌یانه‌وه (واته نا‌ب‌ت چ‌ی‌تر حوکم به‌و په‌یامانه‌ی پ‌ی‌ش‌وو‌ ب‌کر‌یت وه‌کو: ته‌ورات و‌ئ‌ی‌نج‌یل و‌ج‌گه‌ له‌ ئەمانه‌).

27- و‌خ‌وای گه‌وره -س‌ب‌ح‌انه‌ و‌ت‌ع‌الی-ه‌ی‌چ ئاین‌یک ق‌ب‌ول‌ نا‌کات له‌ ر‌و‌ژی ق‌یامه‌ت‌دا ج‌گه‌ له‌ ئاین‌ی ئیسلام، ئەو ئیسلامه‌ی که‌ مو‌حه‌مه‌د -صلی‌ الله‌ علیه‌ و‌سلم- پ‌ی‌ هات‌وو‌ه، وه‌ره‌که‌س‌یک شو‌ئ‌ی‌ ئاین و‌به‌رنامه‌یه‌کی تر ب‌که‌و‌یت ج‌گه‌ له‌ ئیسلام ئەوا ل‌ب‌ی‌ ق‌ب‌ول‌ نا‌کر‌یت و‌له‌ د‌و‌را‌وه‌کان ده‌ب‌یت له‌ ر‌و‌ژی ق‌یامه‌ت‌دا.

خ‌وای گه‌وره -س‌ب‌ح‌انه‌ و‌ت‌ع‌الی- پ‌اش ئەوه‌ی مو‌حه‌مه‌دی نارد وه‌کو پ‌ی‌غه‌مبه‌ر‌یک -صلی‌ الله‌ علیه‌ و‌سلم-؛ ه‌ی‌چ ئاین‌یک‌ تر ق‌ب‌ول‌ نا‌کات له‌ ر‌و‌ژی ق‌یامه‌ت‌دا ج‌گه‌ له‌ ئاین‌ی ئیسلام، ئەو ئیسلامه‌ی که‌ مو‌حه‌مه‌د -صلی‌ الله‌ علیه‌ و‌سلم- پ‌ی‌ هات‌وو‌ه، وه‌ره‌که‌س‌یک شو‌ئ‌ی‌ ئاین و‌به‌رنامه‌یه‌کی تر ب‌که‌و‌یت ج‌گه‌ له‌ ئیسلام ئەوا ل‌ب‌ی‌ ق‌ب‌ول‌ نا‌کر‌یت و‌له‌ د‌و‌را‌وه‌کان ده‌ب‌یت له‌ ر‌و‌ژی ق‌یامه‌ت‌دا.خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رم‌و‌یت:

﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾ [العمران: 85]

واته: {هه ره که سیک جگه ثابنی پیرۆزی ئیسلام هه ر ئاینیکی تر هه لێژدیت ئەوا خۆای گه وره لێ وه رناگریته} [آل عمران: 85]

وخۆای گه وره ده فهرمویت:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [آل عمران: 19]

واته: { به راستی دینی به سه ندرکراو لای خوا (هه ر) ئیسلامه دوو به ره کی نه که وته نێوان ئەوانه ی که به یامیان بۆ هاتبوو مه گه ر دوا ی ئەوه نه بیته که زانستی راست وته واویان بۆ هات (ئهم لادانه شیان) له پوانگه ی سته م و حه سوودیه وه بوو له نێو خۆیاندا جا هه ر که سیک بێباوهر بیت به نایه ته کانی خوا (که قورئانه) ئەوا به راستی خودا لێرسینه وه وحسیی خێزابه} [آل عمران: 19]

وئابنی ئیسلام ئابنی پێغه مبه ر ئیبراهیمی خه لیلی خودا بووه - علیه السلام-، خۆای گه وره ده فهرمویت:

﴿وَمَنْ يَرْعُبْ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مِنْ سَفِهَةِ نَفْسِهِ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّا لَهُ فِي الْآخِرَةِ لَئِيمٌ الصَّالِحِينَ﴾ [البقرة: 130]

واته: {کی روو وه رده گێریت له ئابینی ئیبراهیم - علیه السلام-؟ مه گه ر که سیک که خۆی گیل وه فام کرد بیت؟ سویند بیت بێگومان ئیبراهیممان هه لێژارد له دونیادا و بێگومان ئەو له روژی دوا ییدا له چاکه کارانه} [البقرة: 130]

وخۆای گه وره ده فهرمویت:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ [النساء: 125]

واته: {ئایا کی ئابینی چاکتر و جوانتره (وکی دیندارتره) له که سیک که رووی خۆی یه کلا کرد بیته وه بوو خوا له هه مان کاندا ئەو که سه چاکه کار بیت و شوینی ئابنی ئیبراهیم که وت بیت به راستی و پاک (که به ویستی خۆی له به تانی وگوماری لای داوه بۆ لای راستی) و خوا ئیبراهیمی هه لێژارد به دۆست و خۆشه ویستی خۆی} [النساء: 125]

وخۆای گه وره فهرمانی کردوو به پێغه مبه ر موحه مه د - صلی الله علیه وسلم- که به فهرمویت:

﴿قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [الأنعام: 161]

واته: {ئەه ی موحه مه د - صلی الله علیه وسلم-} بلی بێگومان من په روهر دگارم رێنمو نی کردوو بۆ رینگای راست ئاینیکی زۆر راست و پاک (که هه یچ لاریه کی تیا نییه) ئابینی ئەو ئیبراهیمه یه که له هه موو ئابینه ناراسته کان لایداوه بۆ په رستی خوا به ته نها وه هه یچ جوړیک له هاو به ش په یداکه ران (موشریکان) نه بووه} [الأنعام: 161].

28- قورئانی پیروز کتیبی خودایه که به وهی ناردی بۆ پیغه مبه‌ر موحه‌مه‌د -صلی الله علیه وسلم- و ته‌ی خودای په‌روه‌دگاری هه‌موو بوونه‌وه‌ره‌کانه، و خودا رکا به‌رایه‌تی مروّف و جنوکه‌کانی کرد که کتیبیک هاوشیوه‌ی قورئان یان سوره‌تیک هاوشیوه‌ی سوره‌ته‌کانی به‌یئن و رکا به‌رایه‌تیه‌که به‌رده‌وامه هه‌تاوه‌کو ئه‌مرو، و قورئانی پیروز وه‌لامی زور پرسیاری گرنگ ده‌داته‌وه‌که جیگی سه‌رگه‌ردانی و سه‌رسورمانیه له لای ملیونه‌ها مروّف، و قورئانی پیروز پاریزراوه هه‌تاوه‌کو ئه‌مرو به‌و زمانه‌ی که پی دابه‌زیووه ئه‌ویش زمانی عه‌ره‌بیه و ته‌نانه‌ت پی‌تیکیشی لی که‌م نه‌بووه‌ته‌وه و چاپکراوه و بلاو‌کراوه‌ته‌وه، و کتیبیک مه‌زنه ویره له موعجیزه و ده‌بیت مروّف بیخوینیتته‌وه یان واتا وه‌رگیاوه‌کانی بخوینیتته‌وه، و هه‌روه‌ها سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- و فه‌رمووده‌کانی و فیرکردنه‌کانی و سیره‌تی پاریزراوه و گپ‌دراونه‌ته‌وه بو‌مان به‌ پی زنجیره‌یه‌ک له گپ‌ره‌وه‌ی متمانه‌پیکراو وله‌ چهنده‌ها کتیبدا چاپکراون به‌ زمانی عه‌ره‌بی ئه‌و زمانه‌ی که پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- قسه‌ی پی کردووه و وه‌رگپ‌دراون بۆ سه‌ر چهنده‌ها زمان له‌ جیهاندا، و قورئانی پیروز و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- تا‌که سه‌رچاوه‌ن بۆ ئه‌حکام و یاسا‌کانی ئاین و شه‌ریعه‌تی ئیسلام، و نابیت کرده‌وی ئه‌و تا‌کانه‌ی که خو‌یان ده‌دنه‌ پال ئیسلام وه‌کو سه‌رچاوه‌ دابنرین؛ به‌ئکو تا‌که سه‌رچاوه‌ که ده‌بیته‌ لی‌یه‌وه‌ فیری ئه‌حکامه‌کانی ئاینی ئیسلام بین بریتیه له وه‌ی خودا: قورئانی پیروز و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم-.

قورئانی پیروز ئه‌و کتیبه‌یه که خودا به وهی (سروش) ناردی بۆ پیغه‌مبه‌رئیک که له‌ گه‌لی عه‌ره‌به ئه‌ویش موحه‌مه‌ده -صلی الله علیه وسلم- و به‌ زمانی عه‌ره‌بی، و ئه‌م کتیبه‌ ته‌ی په‌روه‌دگاری هه‌موو بوونه‌وه‌ره‌کانه - سبحانه و تعالی، خوی گه‌وره ده‌فه‌رمووت:

﴿وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ

﴿مُبِينٍ﴾ ﴿١٩٥﴾ [الشعراء: 192-195]

{و به‌راستی ئه‌م (قورئانه) دابه‌زینراوی په‌روه‌دگاری جیهانیانه (192) جوهره‌بلی ئه‌مین هینابه‌ خواره‌وه (193) بۆ سه‌ر دلی تو بۆ ئه‌وه‌ی له‌ ترسینه‌ران بیت (194) به‌زمانیکێ عه‌ره‌بی پاراو و پوون (195)} [الشعراء: 192-195]

و خوی گه‌وره ده‌فه‌رمووت:

﴿وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ عَلِيمٍ﴾ [النمل: 6]

واته: {به‌راستی تو قورئانت پیده‌دری (فیر ده‌کرتیت) له‌ لایه‌ن خوی کاردروست و زاناوه} [النمل: 6]

وئەم قورئانە لە لایەن خوداوە نێردراوئە خواریوە و بەراستدانانی کتێبە ئاسمانیەکانی پێشوووە که خودا ناردووویەتی، خۆی گەورە دەفەرمویت:

﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾﴾ [یونس: 37]

واتە: {رەوا نییە و ناگونجیت که ئەم قورئانە هەلبەسترا بیت و قسە ی جگە لە خودا نییە (چونکە کەس ناتوانیت قسە ی وا بکات جگە لە خودا) بە لکو بەراست دانەری ئەو (کتێبانە ی) پێش خۆیەتی (پێش دەستکاری کردنیان) و روونکەرەوی کتێبە ئاسمانیەکانە (ئەم قورئانە) هیچ گومانی تێدا نییە لە لایەن پەروەردگاری جیهانیانە و هاتوووە {یونس: 37}.

قورئانی پیرۆز زۆریە ی ئەو مەسەلانە روونکەرە کاتەووە که جوله که وگورە کان سەبارەتی ناکوک بوون لە تاینە که یاندا، خۆی گەورە دەفەرمویت:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُضُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾﴾ [النمل: 76]

واتە: {بەراستی ئەم قورئانە دەگێڕتێتەووە بۆ ئەو ی ئیسرائیل زۆریە ی ئەو مەسەلانە ی که ئەوان تێدا جیاوازن} [النمل: 76]

وقورئانی پیرۆز ئەو نەندە بە لگە و نیشانە ی ئاشکرا و روونی تێدا یە که ببیتە بە لگە بە سەر خە لکیەووە بۆ ئەو ی ئەو راستی و هەقیقە تانە بناسن که پە یووە ستە بە خۆی گەورەووە - سبجانە و تعالی - و تاینە که ی و پاداشت و سزادانی، خۆی گەورە دەفەرمویت:

﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾﴾ [الزمر: 27]

واتە: {سویند بە خودا بەراستی لەم قورئانە دا هیناومانە تەووە بۆ خە لکی هەموو جوړە نمونە یە ک تا پەند و ئامۆزگاری لێوەرگرن} [الزمر: 27].

و هەرەو ها خۆی گەورە دەفەرمویت:

﴿... وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾﴾ [النحل: 89]

واتە: {ئیمە قورئانمان ناردووئە خواریوە بۆت که روونکەرەووە بۆ هەموو شتیک و پینمونی و مېهرەبانی و موژدە یە بۆ موسلمانان} [النحل: 89].

وقورئانی پیرۆز وەلامی هەندیک پرسیار دەداتەووە که هۆی سەرگەردان بوونی ملیۆنە ها مروفن، قورئانی پیرۆز روونی دە کاتەووە که چۆن خۆی گەورە ئاسمانە کان وزهوی دروستکردوو، خۆی گەورە دەفەرمویت:

﴿أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾﴾ [الأنبياء: 30]

واته: {ثایا نه یان بیئی (نه یان زانیووه) نه وانهی بیباوهرن که ناسمانه کان و زهوی ههردووکیان بیکه وه لکابوون (ویه ک پارچه بوون) نه مجا له به کترمان جیاکردنه وه و فراهه ممان هینا له ئاو و دروستمان کردووه هه موو شتیکی زیندوو دهی ثایا نه وانه هه ر باوهر ناهینن؟} [الأنبیاء: 30].

وچۆن خوای گهوره مروفی دروستکرد، خوای گهوره دهفه رموتیت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبُعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَعَجْرٍ مُّخَلَّقَةٍ لِّئُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِّرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّنْ يَتَوَقَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّنْ يَبُذُّ إِلَىٰ أَزْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ رَوْحٍ يَبْرِجُ ﴿٥﴾﴾ [الحج: 5]

واته: {ئهی خه لکینه نه گهر ئیوه له گوماندان دهربارهی زیندوو بوونه نهوسا (بزانن) به راستی ئیمه ئیوه مان دروستکردوو له خاک (خۆل) پاشان (نه وه کان) له دلۆبه ئاو یک -نوتفه یه ک- (دروست دهن) دواتر (ده بیته) پارچه خوینیکی مه یو دوا ی ئه وه (ده بیته) پارچه گوشتیک شکل و شیوه کیشراو و شکل و شیوه نه کیشراو بو ئه وهی روونی بکه به نه وه بو ئیوه و له منالداندا ده به تیلینه وه (پایده گرین) ئه و (بیجووهی) بمانه ویت (له بار نه چیت) تا کاتیکی دیاریکراو پاشان (له سکی دایکتان) دهرتان ده یینین به ساوایی پاشان گه وره دهن هه تا ده گه نه ته وای هیژ و تواناتان و (له م ته مه نه دا) هه ندیکتان ده مریندریت و هه ندیکتان ده گه به نرینه نه و به یری پیری، ب سوودترین ته مه ن بو ئه وهی نه زانیت و له بییری نه میتیت هه رچی که ده یانی و زهوی ده بیئی (له زستاندا) خامۆشه و وشک و ب گیایه جا کاتیک بارانمان به سه ردا باراند زهوی (رووه کی ل دهرویت) و ده جو ئیت زهوی هه لده دات (به رز ده بیته وه) و (زهوی) دهروی ئی له هه موو جو ره (گیا و گو ئیکی) جوان} [الحج: 5].

وچاره نووسی به ره و کو ئیه و پاداشتی چاکه کار و سزای خراپه کار چیه له پاش ئه م ژیا نه وله پشتردا باسی به لگه کان کرا سه بارت به م با به ته له برگه ی ژماره (20) و ئایا ئه م بوونه به ریکه وته یان به ده یه ئی را وه بو مه به سستیکی پیروژ؟ خوای گهوره دهفه رموتیت:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ﴿١٨٥﴾﴾ [الأعراف: 185]

{ واته: {ثایا نه وانه ناروان؟ له و مو ئکه گه وره و فراوانه ی له ناسمانه کان و زهویدا هه به وله و شتانه ی خوای گه وره دروستی کردوون و له وانه یه نزیک بوو بینه وه کو ئای (ژیا ن) یان ئینجا به چی قسه یه ک له پاش قورئان بر وا ده هینن} [الأعراف: 185]

وههروه ها خوای گهوره دهفه رموتیت:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾﴾ [المؤمنون: 115]

واته: {ثایا ئیوه گومانتان وای بووه که بیگومان ئیوه مان به بێ هو (بو یاری و گانته و گه پ) دروستکردوو، و (وا گومانتان دهبرد) بیگومان ئیوه ناگه رپته وه بو لای ئیمه ؟} [المؤمنون: 115].

و قورئانی پیروژ پارێزراوه هه تا نه مرو به زمانه ی که دابه زیندراوه، خوای گهوره دهفه رموتیت:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر: 9]

واته: ﴿بِیَنگومان هەر ئیمه قورئانمان ناردۆته خوارهوه و به راستی هەر ئیمهش ده یپارزین﴾ [الحجر: 9].

ته نانهت به ک بیتیشی لپی کهم نه کراوه و بیوی زیاد نه کراوه، و مه حاله که دژیه کی تیدا بیت یان شتیکی لی کهم بگریته وه یان شتیکی بو زیاد بگریته یان بگورد ریته، خوی گه و ره ده فهرمویت:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانُوا مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ [النساء: 82]

واته: {ئهووه بو بیر ناکه نه وه له قورئان؟ خو ئه گهر له لایهن که سیتی تره وه بو وایه جگه له خوا بیگومان ده یان بینی تایدا جیاوازی زور} [النساء: 82].

وقورئانی پیروز چاپکراوه و بلا و کراوه ته وه، و کتبیکی مه زنه و پر له موعجیزه و ده بیت مرؤف بیخوینیته وه و گوپی لی بگریته یان و اتا و هر گپراوه کانی بخوینیته وه، و هه ره و ها سونه تی پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم - و فه رموده کانی و فیکردنه کانی و سیره تی پارێزراوه و گپردراوه ته وه بو مان به پی زنجیره یه ک له گپره ره وه ی متمانه پیکرا و له چه نده ها کتیبدا چاپکرا و به زمانی عهره پی ئه و زمانه ی که پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم - قسه ی پی کردوو و و هر گپردرا و بو سه ره چه نده ها زمان له جیهاندا، و قورئانی پیروز و سونه تی پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم - تاکه سه رچاوه ن بو ئه حکام و یاسا کانی ئاین و شه ریه تی ئیسلام، و نابیت کرده ی ئه و تاکانه ی که خویان ده دهنه پال ئیسلام و ه کو سه رچاوه دابنرین؛ به لکو تاکه سه رچاوه که ده بیته لیه وه فتری ئه حکامه کانی ئابنی ئیسلام بین بریتیه له وهی خودا: قورئانی پیروز و سونه تی پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم -، خوی گه و ره سه باره ت به قورئانی پیروز ده فهرمویت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَكَاِبِتُونَ ﴿٤١﴾ لَا يُؤْتِيهِمُ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلًا

مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾﴾ [فصلت: 41-42]

واته: { به راستی ئه وانه ی که قورئانمان بو هات و باوه ریان پینه هینا (سزایان ده دهن) که به راستی کتیبیکی زور بهرز و جیگه ی ریزه (41) به تال و ناراستی رووی تیناکات نه له ئیستا ونه له داهاتوودا (گورانکاری به سه ریدا روونادات: نه به لی که مکردن ونه به زیادکردن) چونکه نیردراوه ته خواره وه له لایهن (خودای) کاردروست و ستایشکراوه (42)} [فصلت: 41-42].

وسونه تی پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم - و هحیه (سروشه) له لایهن خودا وه، خوی گه و ره سه باره ت به سونه ت ده فهرمویت:

﴿...وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾﴾ [الحشر: 7]

واته: {ئوه وه ی پیغه مبهه - صلی الله علیه و سلم - پی دان (فه رمانی بیکردن) و هری بگرن (جیبه جپی بکه ن) و ئه وه ی لیتانی قه دهغه کرد وازی لی بهین (ئه نجامی مه دهن) و له خودا بترسن بیگومان خوی گه و ره سزای سه خته } [الحشر: 7].

29- وثائقی ٹیسلام فرمان دهکات به چاکه کار بوون بهرامبر دایک وباوک، نه گهرچیش مسولمان نه بن، وثاموژگاری کردوه به پهروهده کردن وثاموژگاریکردنی مندالان.

ثائقی ٹیسلام فرماندهکات به چاکه کاری بهرامبر دایک وباوک، خوی گهوره دهفهرمویت:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا
أَفٍ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾ [الإسراء: 23]

واته: {وپهروه دگارت بریاریداوه که هیچ کهس وشتیک نه پهرستن جگه له نهو و له گهل دایک و باوکتان
چاکه کار بکه نه گهر به کتیکان (باوک یان دایک) یان هردووکیان لای تو پیریون قسه ی ناخوشیان پ مه لپن
ته نانهت نه گهر ئوفیش بیت وتیان مه خوره و پیناندا هه لئه شاخی (به نکو) وته ی نهرم و شیرینان (له گهلدا)
به کارینه} [الإسراء: 23]

و خوی گهوره دهفهرمویت:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّالَةٌ فِي عَمَلٍ إِن اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَىٰ الْمَصِيرُ
﴾ [لقمان: 14]

واته: {وفهرمانمان داوه به ئاده می (به چاکه هه نسوکه وت کردن له گهل) دایک و باوکیدایکی هه لی ده گری به
دووگیانی (پیی لاواز دهن) لاوازی له دوا ی لاوازی و برینه وهی له شیر له (دوا ته مه نی) دوو سالیه وه (و فهرمانمان
به ئاده می دا) که سوپاسگوزاری من (خوا) وباوک و دایکت به ته نها بو لای منه گه رانه وه تان} [لقمان: 14].

و خوی گهوره دهفهرمویت:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفَصَّالَةٌ تَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ
أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ
وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ [الأحقاف: 15]

واته: {وئیمه ئاموژگاری ئاده میمان کرد به چاکه کردن له گهل دایک وباوکیدا، دایکی به نارچه تی وئازاره وه هه لی
گرتوه و به ئازار و نارچه تیش بووه تی، ماوهی دووگیان بوون (ی دایک) پئیه وه هه تا شیر برینه وهی سی مانگه
تا ده گاته تافی لاوی (پیکه بیه ستوی لاشه بی و ژیری) و ده گاته چل سالی، ده لی نه ی پهروه دگار ئیلهامم پئیه خسه
تا سوپاسگوزار وشوکرانه بژیری نهو به هره ونیعمه تانهت بکه م که رشتوته به سه رمن و دایک وباوکمدا و (ئیلهامم
پئیه خسه) بو نه وهی کرده وهی چاکه نه نجام بده م که تو پیی رازی بیت، نه وه کانیشم چاک و سالی بکه، بنگومان
بو لای تو گه رومه ته وه و به راستی من له موسولمانی گه ردن که چم (ملکه چم)} [الأحقاف: 15]

واته: (له نه بی هوره بره وه - رهزای خوی لئبیت - ده لئیت: پیاویک هات بو لای پیغه مبه ری خودا - صلی الله علیه
وسلم - و ووتی: نه ی پیغه مبه ری خودا، ئایا کن شایسته تره بو نه وهی که هاوه لی چاک بم بهرامبه ری؟ فهرمووی:

«دایکت»، ووتی پاش ئەو هی کێ؟ فەرمووی: «دایکت»، ووتی: پاش ئەو هی کێ؟ فەرمووی: «دایکت»، ووتی: پاش ئەو کێ؟ فەرمووی: «باوکت». [صحیح مسلم].

وئەم ئامۆژگاریکردنە بە چاکە کاری بەرامبەر دایک و باوک دەبێت جێبەجێ بکەیت ئەگەر مسوومان بن یان مسوولمانیش نەبەنلە ئەسمائی کچی ئەبۆبەکرەو دەنێت: «دایکم که موشریک بوو، له گەڵ کورپە کە هی هات بوو ئەو هی سەردانییم بکات له ماوهی پەیمانی له نێوان قورەیش و پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم-، بۆیە پرسیارم له پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- کرد و ووتم: دایکم به ویستی خۆی هاتوو، ئایا به چاکی مامە ئەهی له گەڵدا بکەم؟ ئەویش -صلی الله علیه وسلم- فەرمووی: «بەئێ، به چاکی مامە ئەهی له گەڵدا بکە». [صحیح البخاری]، بەئێکو ئەگەر دایک و باوک هەوڵیاندا که مندالەکیان له پاش مسوومان بوون هەلگەڕیتەوه و کافر بیت؛ ئەوا لێزەدا ئیسلام فەرمانی پێدەکات که نایبێت گوترا بێتی دایک و باوکی بکات له مەدا و له هەر تاوانێکی تریشدا، بەئێکو دەبێت له سەر ئیمان و دینداریه کەهی بەردەوام بیت؛ له گەڵ ئەمەشدا دەبێت بەرامبەر دایک و باوکی باش بیت و به چاکە مامە ئەهیان له گەڵدا بکات، خۆی گەوره دەفەرمویت:

﴿وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [لقمان: 15]

واته: {ئێگەر (باوک و دایکت) ئەهۆپەری هەوڵیاندا له گەڵت بۆ ئەو هی شتێک بکەیت به هاوبەش من که هیچ زانیارییهکت پێی نییه ئەوا گوترا بێتیان مه که بهلام له دونیادا زۆر به چاکی هاوڕێیهتی وهه ئێسوکه وتیان له گەڵدا بکه وشوێن رێبازی که سێک بکهوه که به دئسوژی گهراوه تهوه بۆ لای من (له دواڕۆژدا) گهراوه تان تهنها بۆ لای منه ئینجا ههواتان پێدهدهم سهبارت بهو کردهوانههی که دهتانکرد} [لقمان: 15].

وئاینی ئیسلام ڕێگری ناکات له چاکە کاری بەرامبەر کەسی موشریک ئەگەر خزم بێت یان خزم نەبێت؛ بەلام به مەرچێک دژی مسوولمانان و ئاینه که یان نەبیتەوه، خۆی گەوره دەفەرمویت:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الممتحنة: 8]

واته: {خودا نههیتان لێناکات له گەڵ ئەوانههی که جهنگیان له گەڵ نهکردوون له سەر ئەم دینه ودهریان نهکردوون له جیگا وشوێن وخاک و ولاتی خۆتان که چاکه یان له گەڵ بکهن و دادگه ربن له گه لێاندا به راستی خودا ئەوانههی خۆش دهوێت که دادگه رن} [الممتحنة: 8].

وئاینی ئیسلام فەرماندەکات بە ئامۆژگاری کردن و فێرکردنی مندالەکان، و مەزنترین ئامۆژگاری که پێویسته دایک و باوک فێری مندالەکانیان بکەن بڕیتیه فێرکردنیان سهبارت به مافه کانی پهروهردگاریان له سهیان، ههروهکو پێغه مبهەر -صلی الله علیه وسلم- فیزی کوری مامی کرد (عبداللهی کوری عه باس) -ههزای خویان لێبیت-: «يَا غُلَامُ أَوْ يَا غُلَيْبُ أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ يَتَقَدَّرُ عَلَيْكَ اللَّهُ بِهِنَّ؟ قُلْتُ: بَلَى. فَقَالَ: "اِحْقِطِ اللَّهُ يَحْقِظَكَ اِحْقِطِ اللَّهُ تَجِدَهُ أَمَامَكَ تَعْرِفْ إِلَيْهِ فِي الرَّحَاءِ يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ وَإِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعْنَتْ فَاسْتَعِنِ بِاللَّهِ» واته: «ئەهی کور (ئەهی غولام)، ئایا هەندیک وشەت فێر بکەم که به هۆیانهوه خودا سوودت پێبگهیه نیت؟» ووتم: بەئێ (فێرم بکەم)، فەرمووی: «سنوره کانی شه ريعه تي خودا بپارێزه؛ ئەوا خودا ده تپارێزێت، سنوره کانی شه ريعه تي خودا بپارێزه؛ ئەوا ده بينيت خودا له پيشه وه له گه ل تودا ده بپيت،

خودا بناسه (له خودا بترسه) له کاتی خوڅی وئاساییدا؛ له کاتی ناخوڅی ته ننگاندا وه لامت دده داته وه،
 نه گهر داوات کرد؛ نهوا تنهنا داوا له خودا بکه، وئه گهر داوای یارمه تی وپشتیوانیت کرد؛ نهوا تنهنا
 داوای یارمه تی وپشتیوانی له خودا بکه» [رواه احمد 287/4].

وخوای گه وره فه رمانی به دایک وباوک کردووه که مندانه کانیاں فیر بکهن سه بارهت به نهو شتانه ی که
 سوودیان پیده گه یه نیت له ناینه که یان وله دونیا یان، خوای گه وره دهفه رموتیت:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَوْلًا أَنفُسَكُمُ وَأَهْلِيكُمُ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا
 يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحریم: 6]

واته: {ئهی ئهوانه ی که باوه رتان هیناوه خو تان وکه سوکارتان بپارین له ئاگرتک که سووته مه نیه که ی ئاده می
 وبه رده، سه ره پرشتی نهو (ئاگری دوزه خه) چهند فریشته به کی زیر وتوندوتیژی وان که ناهه رمانی خودا ناکه
 له وهی که فه رمانیان پیده دات وچ فه رمانیکیان پییدریت نهجامی ددهن} [سورة التحريم: 6]

وسه بارهت بهم نایه ته که خوای گه وره دهفه رموتیت: {قُوا أَنفُسَكُمُ وَأَهْلِيكُمُ نَارًا} {قُوا أَنفُسَكُمُ وَأَهْلِيكُمُ نَارًا}
 واته: {ئهی ئهوانه ی که باوه رتان هیناوه خو تان وکه سوکارتان بپارین له ئاگری دوزه خیک} عه لی - ره زای خوای
 لیبتت - له ته فسیری ئەم نایه ته پیروزه دا ده لیت: (په روه رده یان بکهن و فیر یان بکهن). وپیغه مبه ر - صلی الله علیه
 وسلم - فه رمانی کردووه به باوکان که رۆله کانیاں فیری نوپزکردن بکهن بۆ نه وهی له سه ره نه نجامدانی نوپزکردن
 په روه رده بن، پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم - دهفه رموتیت: {مُرُوا أَوْلَادَكُم بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ} واته:
 (فه رمانی نوپزکردن به مندانه کانتان بکهن؛ له ته مه نی حهوت سانیاندا) [رواه أبو داود]، و - صلی الله علیه وسلم -
 دهفه رموتیت: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ
 مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْءُ رَاعِيَّتِهِ فِي بَيْتِ رَوْحِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ
 عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ» واته: «هه مووتان شوانن، وه ره یه کیکتان به ره پرسیاره
 به رامبه ر ژیدده سه ته که ی: ده سه لاتدار (ئه میر) شوانه و به ره پرسیاره به رامبه ر ژیدده سه ته که ی، پیاو شوانه
 و به ره پرسیاره به رامبه ر خیزانه که ی، وئافره ت شوانه و به ره پرسیاره به رامبه ر مالی میرده که ی و مندانه کانی،
 خزمه تکار شوانه و به ره پرسیاره به رامبه ر مال و سامانی گه وره که ی، وهه مووتان شوانن و به ره پرسیارن
 به رامبه ر ژیدده سه ته کانتان». [صحیح بن حبان: 4490].

وئایی ئیسلام فه رمانی به باوک کردووه به خه رچی کردن وداییبکردنی پیدایسته یه کانی دایک و مندانه کان وپشتر
 ئەمه باسکراوه له برگیه ی ژماره (18) وپیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم - فه زلی خه رچی له سه ره مندانه کانی
 روونکردووه ته وه که دهفه رموتیت: «أَفْضَلُ دِيْنَارٍ يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ: دِيْنَارٌ يُنْفَقُهُ عَلَى عِيَالِهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ عَلَى
 دَائِيَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدِيْنَارٌ يُنْفَقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ». قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: «وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ ثُمَّ قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَأَيُّ
 رَجُلٍ أَعْظَمَ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صَغَارٍ يُعْفَهُمْ أَوْ يُنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ وَيُغْنِيهِمْ» واته: «ببشترین دینار
 (پاره) که که سیک خه رچی بکات پاره یه که که له سه ره مندانه کانی خه رچی بکات، وپاره یه ک له سه ره
 ئاژه له که ی خه رچی بکات له پیناو خوای گه وره (له جیهاددا)، وپاره یه ک خه رچی بکات له سه ره هاووپیکانی
 له پیناو خوای گه وره» نه بو قیلابه ده لیت: «وسه ره تا به مندانه کان ده ستی پیکرد، وکی له وه پیاوه گه وره تره
 که خه رچی ده کات له سه ره مندانه کانی بۆ نه وهی بیانپاریزیت له هه ژاری و سوودیان پیبگه یه نیت
 دده وله مه ند بن» [صحیح مسلم: 994].

30. ثابتي ئيسلام فهريمانده كات به دادپهروهري بوون له وته وكرده وهدا ته نانهت ته گهر به رامبهري دوژمنا نيش بيټ.

خوای گهوره - سبحانه وتعالی - وهسرف ده كرت به تهوپهري دادپهروهري له كرده وه كاني وبه نيوه بردي له نيوان بهنده كان وتهو زاته پيروژه له سهر ريگاي راسته لهو شتانه ي فهريمان ي پيډه كات ونه هي ليډه كات وله دروست كردن (خوتقاندن) وله قهدهر وقهزا وپرياره كانيدا، خوای گهوره ده فهريموت:

﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ [آل

عمران: 18]

واته: {خودا شاهيدي ده دات (واته رايده گهيه نيت وبه به لگه ده يچه سپينيت) كه به راستي هيچ په رستراويكي به هق وراست نيبه كه شايه ني پرستن بيت جگه له تهو زاته مهززه نه بيت و فريشته كانيش شاهيدي ده دن (واته: دانيپيدا دنين) وخواهن زانسته كان (زانايان) يش شاهيدي ده دن (واته: باوهري چه سپاويان هه يه)، خودا هه ميبه دادپهروهري راگرتوه؛ هيچ په رستراويكي هق وراست نيبه كه شايه ني پرستن بيت جگه له تهو وخودا شكودار ودانايه} [آل عمران: 18]

وخودا فهريمان به دادپهروهري ده كات، خوای گهوره ده فهريموت:

﴿ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ... ﴾ [الأعراف: 29]

واته: {بلي په روهردگارم فهريمان به دادپهروهري داوه} [الأعراف: 29]

وهه موو پيغه مبه راني خودا دادپهروهريان هيناوه وبه ريبان كردوه - عليهم الصلاة والسلام -، خوای گهوره ده فهريموت:

﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ... ﴾ [الحديد: 25]

واته: {سوئند به خوا به راستي نيمه پيغه مبه راني خو مانمان نارووه به به لگه وموعجيزه ي روونه وه وكتيبي (ناسماني) وته رازوي دامن له گه لدا ناردن بو تهوه ي خه لكي به دادگهري ره فتار بكن (له ناو خو ياندا)} [الحديد: 25]

وته رازوو بريته له دادپهروهري له وته كان وكرده وه كاندا.

وئابني ئيسلام فهريمانده كات به دادپهروهري بوون له قسه كان وكرده وه كاندا ته نانهت ته گهر به رامبهري دوژمنا نيش بيټ، خوای گهوره ده فهريموت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىَٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِن تَلُوتُوا أَوْ تُعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ [النساء: 135]

واته: {ثهی که سانیک که باوهرتان هیناوه بهردهوام زور دادگهر بن له بهر خوا شاهیدی بدن با شاهیدی که دژ به ئیوهش بیت یان دژی باوک ودایک و دژی خزمه نزیکه کانتان (بیت) نه گهر (شاهیدی له سهر دراوه که) دهوله مند بیت یان هه ژار (شاهیدی که ههر بدن) چونکه خوا بهرزه وهندی وسودی ئهوان باشر ده زانیت کهواته شوین نارزوو مه کهون بو ئهوی له ههق لانه دهن وه گهر (شاهیدی که) پیچه وانه بدن یان نه ییدن و گوئی پینه دهن ئهوا به راستی خوا هه همیشه به کاره کانتان ناگاداره} [النساء: 135]

وخوای گهوره ده فرمویت:

﴿...وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنٌ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [المائدة: 2]

واته: {با خهشم و قینتان له کومه ئیک واتان لینه کات به هوی ئهوی کاتی خوی نه یان هیشت ته واف به دوری که عبه بکهن؛ دهست درژی بکهن و کومه کی به کتری بکهن له سهر چاکه و پارێزگاری و له خوا ترسان و کومه کی به کتر مه کهن له سهر تاوان و دهست درژی و له خوا بترسن بیگومان توله و سزای خوا به تینه} [المائدة: 2]

وخوای گهوره ده فرمویت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنٌ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ﴾ [المائدة: 8]

واته: {ثهی ئهوانه ی باوهرتان هیناوه زور به ریگویی ههستن به ئه نجامدانی فرمانه کانی خوا شاهیدی بدن بن به داد و راستی با ریق و کینه تان له دهسته و کومه ئیک هانتان نه دات له سهر ئهوی راست نه روون و دادگهر نه بن دادگهر بن ئهوه نزیکتر له پارێزگاری (ته قواداری)} [المائدة: 8]

ئایا له یاسای گه له کان یان ئایی خه لکی له ئه مرودا شتی وه کو ئه مه ده بینین که بریتیه له شاهیدی دان به ههق و وویتی راستی هه تا نه نانه ت ئه گهر له سهر نه فسی خوت ودایک و باوک و کهسه نزیکه کانیش بیت، و فرمان کردن به دادپهروهو بوون به رامبهه روژمن و دوست.

و پیغه مبهه -صلی الله علیه وسلم- فرمانی کردوه به دادپهروهو بوون له نیوان مندا له کانداعمر ده ئیت: گویم له نوعمانی کوری به شیر بوو -ره زای خوای لیبیت- که له سهر مینبهه ده بووت: (باوکم دیاریه کی پیدام)، به لام عهرهتی کچی ره واحة -دابکی نوعمان- ووتی: (من رازی نیم له سهر ئه م دیاری به خشینه هه تا وه کو پیغه مبهه -صلی الله علیه وسلم- شاهیدی له سهر ده دات)، باوکم -به شیر- چوو بو لای پیغه مبهه ری خودا -صلی الله علیه وسلم- و ووتی: (من دیاریه کم به خشی به کوره کم -نوعمان- که دابکی -عهرهتی کچی ره واحة- یی به خشی، و داوای له من کرد که تو بکه م به شاهید له سهر ئه مه)، ئه ویش -صلی الله علیه وسلم- فرمانی: «ئایا هه مان شتت به خشی به هه موو مندا له کانت؟»، ئه ویش (به شیر) ووتی: نه خیر، پیغه مبهه -صلی الله علیه وسلم-

فهرموی: «ته‌قوای خوا بکه‌ن -له خوا بترسن-، و دادپه‌روه‌ر بن له نیوان مندائه کانتان»، گپه‌روه‌وی
فهرموده که ده‌لئیت: وپاشان (به‌شیر) گه‌رایه‌وه و دیاریه‌که‌ی وه‌رگرت‌ه‌وه. [صحیح البخاری: 2587].

دادپه‌روه‌ری تاکه هۆکاره بۆ پاراستنی سه‌قامگه‌ری خه‌لک و ولاتان. به‌ی ئه‌وه خه‌لک هه‌ست به سه‌لامه‌تی
ناکات له سه‌ر دین و ژیان و مندال و شه‌ره‌ف و مال و ولاتیان. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌م هۆبه‌ پیغه‌مه‌به‌ر -صلی الله علیه
وسلم- فه‌رمانی به موسلمانان کرد که کۆچ بکه‌ن بۆ حه‌به‌شه، پاش ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر ده‌ستی کافه‌کانی مه‌ککه
ده‌چه‌وسپندران‌ه‌وه. هۆکاری هه‌لپه‌زاردنی حه‌به‌شه ئه‌وه بوو که پاشاکه‌ی دادپه‌روه‌ر بوو و هیچ که‌س له ژیر
ده‌سه‌لاتی ئه‌ودا سه‌تمی لی نه‌کرا‌بوو

31. ئایینی ئیسلام فه‌رمانده‌کات به چاکه‌کار بوون به‌رامبه‌ر به هه‌موو بوونه‌وه‌ره‌کان، وبانگه‌شه ده‌کات بۆ ره‌وشته‌ وکرده‌وه جوانه‌کان.

ئایینی ئیسلام فه‌رمانده‌کات به چاکه‌کاری به‌رامبه‌ر هه‌موو خه‌لکی، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ ۖ ﴾ [النحل: 90]

واته: {به‌پاراستی خوا فه‌رمان ده‌دات به دادگه‌ری و به چاکه‌ و به به‌خشین به خزم و که‌سوکار} [النحل: 90].

وخوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ [آل

عمران: 134]

واته: {ئه‌وه‌نای مال ده‌به‌خشن (له پیناوی خودا) له کاتی خو‌شی (ده‌وله‌مه‌ندی) و ناخو‌شیدا و رقی به‌تی‌نی
خو‌یان ده‌خو‌نه‌وه و ده‌بوورن له خه‌لکی و خوداش چاکه‌کارانی خو‌شده‌وئیت} [آل عمران: 134]

و پیغه‌مه‌به‌ر موحه‌مه‌د -صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رموئیت: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا
قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا دَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الدَّبْحَ، وَلِيُجِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، فَلْيُرْخِ ذُبَيْحَتَهُ» واته: «خوای
گه‌وره چاکه‌کاری له سه‌ر هه‌موو شتی‌ک نووسیه‌وه، ئه‌گه‌ر کوشتاریه‌کتان کرد؛ ئه‌وا به چاک‌ی ئه‌نجامی
بدن، و ئه‌گه‌ر سه‌ر برپینی‌کتان کرد؛ ئه‌وا به چاک‌ی ئه‌نجامی بدن، و با یه‌کی‌ک له ئیوه‌ تیغه‌که‌ی تیز بکات
بۆ ئه‌وه‌ی نار‌ه‌ح‌ته‌ی له سه‌ر سه‌ر بر‌اوه‌ که لا‌بدات». [صحیح مسلم: 1955].

وئایینی ئیسلام بانگه‌شه ده‌کات بۆ ره‌وشته‌ جوانه‌کان وکرده‌وه چاکه‌کان، خوای گه‌وره سه‌بارته‌ به سیفه‌تی
پیغه‌مه‌به‌ر موحه‌مه‌د -صلی الله علیه وسلم- له کتێبه‌کانی پێشووتردا ده‌فه‌رموئیت:

﴿ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُجِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۗ فَالَّذِينَ
آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ [الأعراف: 157]

واته: { (ئەم رەحمەتەى پەرورەدگار) بۆ ئەوانەىە كە شوئىن (پىغەمبەر - صلى الله عليه وسلم-) دەكەون كە پىغەمبەرىكى نەخوئىندەوارە و (لەلایەن پەرورەدگارەو هاتووە) ئەو كەسە (پىغەمبەرىكە ئەهلى كىتەب سىفەتەكانى دەزانن و دەبىناسن) چوئەك بە نووسراوى لاىانە لە تەورات و ئىنجىلدا كە فەرمانیان پى دەكات بە چاكە و رىگرىيان لى دەكات لە خراپە و شتە پاكەكانىان بۆ حەلال دەكات و شتە پىسەكانىان لى حەرام (قەدەغە) دەكات و بارە قورس و گرانهكان و ئەو كۆت و زنجىرانەش كە بەسەرىانەو بوون لەسەرىان لای دەبات ئەمجا ئەو كەسانەى كە باوەرىان بەو (پىغەمبەرە) هەتەبەت و رىزۆ قەدرىان بۆ دانابەت يارمەتەيان دابەت و پشەتوانىان لى كەردبەت و پەىرەوى ئەو نوورەيان كەردبەت (كە قورئانە) كە لەگەئىدا نەردراوئە خواریو ئەوان (كە باسکران) لە رىگار بوانن} [الأعراف: 157]

و پىغەمبەرى خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەر مۆيت: «يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ» واته: «ئەى عائىشە، خودا مېهرەبانە، و بە بەزەبى و نەرم و نىيان بوونى - مېهرەبانبى - خووشدەووت؛ و ئەو هەى لەسەر مېهرەبانبى و نەرم و نىيان بوون دەبەخەشەت؛ ئەو ئەندە بەهۆى توند بوون و هەرشەتەىكى ترەو نەبەخەشەت» [صحیح مسلم: 2593].

و پىغەمبەرى خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەر مۆيت: «إِنَّ اللَّهَ حَرَمٌ عَلَيْكُمْ: عُقُوقُ الْأُمَّهَاتِ وَوَأْدُ الْبَنَاتِ وَمَنْعَ وَهَاتٍ وَكِرِهٌ لَكُمْ قَيْلٌ وَقَالَ وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةُ الْمَالِ» واته: «خوای گەورە حەرامى كەردووە لەسەرتان: خراپەكارى بەرامبەر داىكان، وزىندە بەچال كەردنى كچان، (و جەبەجەى نە كەردنى ئەرك و مافەتەك لەسەرى بەت و داوا كەردنى مافەتەك كە هەى خووى نەبەت - يان ووتراو: [منع و هات] و اتا/ نەبەخەشەن و جەبەجەى نە كەردنى ئەو شتەنەى خودا فەزرى كەردووە بەخەشەت، داوا كەردنى ئەو شتەنەى كە خودا حەرامى كەردووە -). و خودا حەز ناكات لە: قەسە هەتەن و بەردن - قەسە زۆر كەردن -، و زۆر پەرسىار كەردن، و بە فەىرۆدانى سامان» [صحیح البخارى: 2408].

و پىغەمبەرى خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەر مۆيت: «لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْلَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ» واته: «سوئەد بە ئەو زاتەى كە نەفسى منى بە دەستە، نەچنە بەهەشەتەو هەتە ئىمان نەهەين، و ئىمان (باوەر) نەهەين هەتە بە كەرتان خووش نەووت، ئایا شەتەكتان پى بلىم كە بەهۆىەو بە كەرتان خووش دەووت؟ سەلام كەردن بىلاو بەكەنەو بە نەووتاندا» [صحیح مسلم: 54].

32- و ئایى ئىسلام فەرمان بە رەوشە جوانەكان دەكات وەكو راستگۆبى و پاراستنى سپاردە (ئەمانەت) و داوین پاكى و شەرم كەردن و ئازایەتى و بەخەشەدى و بەخەشەن و رىزىلەتەن و یارمەتەدانى خاوەن پەوىستەىەكان و یارمەتەدانى كەسانى لىقەوما و تەبەركەردنى برسەىەكان و چاكبوون بەرامبەر دراوسى و گەیانەدى پەوىەندى خەمایەتى و نەرم و نىيان بەرامبەر ئازەنەكان.

1 و ئایى ئىسلام فەرمان دەكات بە رەوشە جوان و چاكەكان، پىغەمبەرى خودا - صلى الله عليه وسلم - دەفەر مۆيت: «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ» واته: (نەردراوم بۆ ئەو هەى رەوشە جوانەكان تەواو و كامەل بەكەم) [صحیح الأذب المفرد 207].

ویغهمبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرموتیت: (إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ ، وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا ، وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ ، وَالْمُتَشَدِّقُونَ ، وَالْمُتَفَهِّقُونَ ، قَالُوا : قَدْ عَلِمْنَا الثَّرَاوُونَ وَ الْمُتَشَدِّقُونَ ، فَمَا الْمُتَفَهِّقُونَ ؟ قَالَ : الْمُتَكَبِّرُونَ) واته: (ئەو کەسە ی له لای من خۆشە و بیستتره وله دانیشتنی من نزیکتره له رۆژی قیامه‌تدا ئەو کەسە تانە کە جوانترین ره‌وشتی هه‌یه، و ئەوه‌ی زیاتر رقم لێیه‌تی وله دانیشتنی من دوورتر ده‌بێت له رۆژی قیامه‌تدا -له به‌هه‌شتدا- (ئهم جۆره کەسانه‌ن): [سه‌رساره‌کان] ئەوانه‌ی زۆر قسه‌ ده‌که‌ن -به‌ بێ سوود-، و [موتە‌شه‌دقیه‌کان] ئەوانه‌ی قسه‌ فراوان و قوول ده‌که‌ن به‌ ناهه‌ق (بۆ گالته‌ کردن به‌ خه‌لکی)، و [موتە‌فه‌یقیه‌ه‌کان] ووتیان: ئە‌ی پیغهمبه‌ری خودا [سه‌رساره‌کان] و [موتە‌شه‌دقیه‌کانمان] زانی، ئە‌ی [موتە‌فه‌یقیه‌ه‌کان] کین؟ -صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: «ئەوانه‌ی خۆبه‌گه‌وره‌زانن».[السلسه‌ الصحیحه: 791].

له عبدالله‌ی کوری عه‌مرو -ره‌زای خویان لیبیت- ده‌ئیت: پیغهمبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- که‌سیکی جوتنده‌ر و جوتن فرۆش نه‌بوو، و ده‌یفه‌رموو: «إن من خياركم أحسنكم أخلاقاً». واته: «باشترین و خیرترینان ئەوانه‌ن که جوانترین ره‌وشتیان هه‌یه».[صحیح البخاری: 3559]، و نایه‌ت و فه‌رمووده‌ی تریش زۆرن که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئەوه‌ی که ئایینی ئیسلام ئامۆژگاری ده‌کات به‌ ره‌وشته‌ جوانه‌کان و کرده‌وه‌ چاکه‌کان به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی.

وله‌و ئاکاره‌ به‌رزانه‌ی که ئایینی ئیسلام فه‌رمانی پیده‌کات بریتیه‌ له: راستگۆیی، پیغهمبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرموتیت: (عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا) واته: (ده‌ستبگرن به‌ راستگۆییه‌وه، چونکه راستگۆیی رێنیشاندهره به‌ره‌و چاکه‌کاری، و چاکه‌کاری رێنیشاندهره به‌ره‌و به‌هه‌شت، و که‌سیک راستگۆیه‌ به‌رده‌وام به‌ دوا‌ی راستگۆییدا ده‌گه‌ریت؛ هه‌تا لای خوی گه‌وره‌ به‌ راستگۆ له‌قه‌له‌م ده‌دریت)[صحیح مسلم: 2607].

له‌و ره‌وشته‌ جوانانه‌ی که ئیسلام فه‌رمانی پیکردوه‌و بریتیه‌ له‌ پاراستنی سپارده‌ (ئهمانه‌ت)، خوی گه‌وره‌ ده‌فهرموتیت:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا...﴾ [النساء: 58]

واته: {به‌راستی خوا فه‌رمانتان بێ ده‌کات به‌دانه‌وه‌ی گشت سپارده‌کان بۆ خاوه‌نه‌کانیان} [النساء: 58].

له‌و ره‌وشته‌ جوانانه‌ی که ئیسلام فه‌رمانی پیکردوه‌و بریتیه‌ له‌ داوین پایی و پاکیزه‌یی و خۆ دوورگرتن له‌ بیس و بوگه‌نی تاوانه‌کان، پیغهمبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرموتیت: «ثلاثة حق على الله عونهم: وذكر منهم: والناكح الذي يريد العفاف» واته: «سێ کۆمه‌ل مافه‌ له‌سه‌ر خوی گه‌وره‌ که یارمه‌تیان بدات: ویه‌کیک له‌وانه‌ی که باسیکرد: ئە‌و کەسە ی ده‌یه‌وتیت هاوسه‌رگه‌یری بکات بۆ ئە‌وه‌ی داوینی خۆی پاک یابگرتیت» [سنن الترمذی: 1655].

وله‌ نزاکی پیغهمبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- ئە‌وه‌ بوو که ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَىٰ وَالتَّقَىٰ وَالعِفَافَ وَالعَيْتَى» واته: «خودایه‌، من داوای هیدایه‌ت، و ته‌قوادیاری، و داوین پایی، و ده‌وله‌مه‌ندیت لیده‌که‌م» [صحیح مسلم: 2721].

لهو ره‌وشته جوانانه‌ی که ئیسلام فه‌رمانی پیکردووو بریتیه له شه‌رم کردن (الحیاء)، پیغه‌مبه‌ر-صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رمویت: «الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِالْخَيْرِ» واته: «شه‌رم کردن هیچ شتیک ناهینیت جگه له خیر» [صحیح البخاری: 6117]،

وپیغه‌مبه‌ری خودا-صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رمویت: «لِكُلِّ دِينٍ حُلُقٌ وَحُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ» واته: «هه‌موو نه‌هلی-شوینک‌ه‌وتووایی-ئاینیک ره‌وشتیکیان (ره‌وشتیکی تایبه‌تیان) هه‌یه، وره‌وشتی (تایبه‌تی) نه‌هلی ئیسلام-مسولمانان- بریتیه له شه‌رم کردن» [شعب الإیمان/ البیهقی: 2619/6].

وله وئاکاره جوانانه‌ی ثابئی ئیسلام فه‌رمانی پیده‌کات؛ بریتیه له ئازابه‌تی، له نه‌سه‌وه-ره‌زای خوای لنبیت-ده‌ئیت: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ وَأَشْجَعَ النَّاسِ وَأَجْوَدَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَرَعَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَقَطَهُمْ عَلَى فَرَسٍ» واته: «پیغه‌مبه‌ر-صلی الله علیه وسلم- باشترین وئا‌زترین وبه‌خشنده‌ترین مروّف بوو له نیو خه‌لکیدا، وجاریکیان خه‌لکی مه‌دینه تووشی ترس بوون به‌لام پیغه‌مبه‌ر-صلی الله علیه وسلم- پیشیان که‌وت به سواری نه‌سپیکه‌وه (بوّ نه‌وه‌ی دلنیایان بکاته‌وه و نه‌ترسن)» [صحیح البخاری: 2820].

پیغه‌مبه‌ری خودا-صلی الله علیه وسلم- په‌نای به خودا ده‌گرت له ترسنوکی، بویه ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ» واته: «خودایه، من په‌نات پیده‌گرم له ترسنوکی» [صحیح البخاری: 6374].

لهو ره‌وشته جوانانه‌ی که ئیسلام فه‌رمانی پیکردووو بریتیه له به‌خشین و سه‌خاوت وریزلینان (خزمه‌تکردن)، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: 261]

واته: {وینه‌ی (خیری) نه‌وانه‌ی که مائی خویمان ده‌به‌خشن له ربّی خودا و هک ده‌نکه (توویک) وایه (روابیت) وحه‌وت گوئی گرتبیت له‌هه‌ر گوئیکدا سه‌د دانه‌ی تیدا بیت وخوا له‌مه‌ش زیاتری ده‌کات بوّ هه‌رکه‌سپیک که خوی بیه‌ویت وه خوا خاوه‌ن به‌هره‌ی فراوانی زانایه (ئاگاداره)} [البقرة: 261].

و به‌خشنده‌ی ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ر-صلی الله علیه وسلم- بوو، له ئبین عه‌باسه‌وه-ره‌زای خویان لنبیت-ده‌ئیت: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرِيْلُ وَكَانَ جَبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يُسَلِّحَ يَغْرِضَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُرْآنَ فَإِذَا لَقِيَهُ جَبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ أَجْوَدَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ» واته: «پیغه‌مبه‌ری خودا-صلی الله علیه وسلم- به‌خشنده‌ترین و سه‌خیرترین که‌س بوو له نیو خه‌لکیدا، وله مانگی ره‌مه‌زانیشدا به‌خشنده‌تر بوو زیاتر له هه‌موو کاته‌کانی تر، کاتیک جبریل-علیه السلام- ده‌هات بوّ لای، جبریل هه‌موو شه‌وئیک مانگی ره‌مه‌زان فی‌ری قورئانی پیروزی ده‌کرد وپیدا‌چوونه‌وه‌ی بوّ ده‌کرد، بویه پیغه‌مبه‌ری خودایش-صلی الله علیه وسلم- سه‌خیرتر بوو له خیرکردندا زیاتر له خیرایی شه‌نه‌ی بای نیردراو» [صحیح البخاری: 1902].

لهو کرده‌وه چاکانه‌ی که ثابئی ئیسلام فه‌رمانی پیده‌کات: یارمه‌تیدانی خاوه‌ن پیوستیه‌کان و یارمه‌تیدانی که‌سانی لیقه‌وماو و تیرکردنی برسپه‌کان و چاکبوون به‌رامبه‌ر دراوسی و گه‌یاندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی و نه‌رم و نیایی به‌رامبه‌ر

نازه له كان. له عبداللهی كوری همرو - رهزای خویان لیبیت - ده لیت: «بیاویک پرسپاری له پیغه مبهه - صلی الله علیه وسلم - کرد: چی کرده ویه ک له نیسلامدا باشترین وچاکترین؟ - صلی الله علیه وسلم - فهرمووی: «خواردن ببه خشیت و سه لام بکهیت له ههرمسولمانیک بیناسیت یان نه بیناسیت». [صحیح البخاری: 12].

و پیغه مبهه ری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده فهرمویت: «بیتما رجل یمشی بطریق اشتد علیه العطش فوجد یثرا فترل فیها فشرب ثم حرج فإذا کلب یأهت یتأکل التری من العطش فقال الرجل: لقد بلغ هذا کلب من العطش مثل الذي كان یلغ فی فترل البئر فملاً حقه ثم أمسکه بیده فسقى کلب فسکر الله له فغفر له» قالوا: یا رسول الله وإن لنا فی البهائم أجزاً؟ فقال: «نعم فی کل ذات کبد رطبیه أجز» واته: «بیاویک به ریگایه کدا دهر ویشت وزور تینووی بوو، و بیریکی دوزیه وه ودابه زوی وئاوی لی خوارده وه وپاشان دهرچوو و(بیخی) سه گیک زمانی دهرهیناوه له تینوویتیدا له خوئی خاکه که ده خوات، پایاوه که ووتی: «ثم سه که تینوویتیه و وه کو چون من تینووم بوو، بویه دابه زوی بو نپو بیره که وخوفه که ی (پیلاره که ی) پر کرد (له ناو) و به ده می گرتی (هه تا هاته سه ره وه)، ودای به سه که که، و بویه خوی گه وه سه پاسی پایاوه که ی کرد به هوی ثم کرده ویه وله تاوانه کانی خوش بوو»، ووتیان: «هی پیغه مبهه ری خودا نایان پاداشتمان بو دهنووسرت به هوی چاکه کردن به رامبهه نازه له کان؟ نه ویش - صلی الله علیه وسلم - فهرمووی: «به لی، (چاکه کردن) به رامبهه هه موو بوونه وهریک پاداشتی له سه ره» [صحیح بن حبان: 544].

و پیغه مبهه ری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده فهرمویت: «الساعی علی الأزملة والمسکین کالمجاهد فی سبیل الله أو القائم اللیل الصائم النهار» واته: «نه وه که سه ی پیداو یستیه کانی بپوه ژن وهه ژار چییه جیده کات وه کو که سه ی مواهید و تیکوشه رایه له پینا خوی گه وه یان وه کو نه وه که سه رایه له شهودا (به رده وام) شه نویتزه ده کات و له رورژدا (به رده وام) به رورژوو ده بیت». [صحیح البخاری: 5353]، وئاینی نیسلام پیداگیری ده کات له سه ره مافی خزم وکه سه نریکه کان وگه یاندنی په یوهندی خزمایه تی واجبه، خوی گه وه ره فهرمویت:

﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦٠﴾﴾ [الأحزاب: 6]

واته: {پیغه مبهه ری - صلی الله علیه وسلم - له خودی برواداران بو خویمان له پيشتره خیزانه کانیسی دایکی باوه پدارانن و نه وانه ی (به ره چه نه ک - نه سه ب-) خزمی به کترن (نه گهر موسلمان بن) له قورئانی خوا بو یه کتری له پيشترن (میرات له به کتر بهرن) له نیمانداران و کوچهران (که خزم نین) مه گهر خوتان چاکه به ک (به خشین یان وه سبتیک) بو دوست و خوشه ویستانتان بکهن نه وه بریاره له قورئان (یان له لوح المحفوظ دا) نو سراهو {الأحزاب: 6}

وهه ره شه وئاگداری داوه سه باره ت به پچراندنی په یوهندی خزمایه تی وله گه ل خراپه کاری نانه وه له سه ره زه ویدا باسی کرده وه، خوی گه وه ره فهرمویت:

﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾ ﴿٢٣﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى

أَبْصَرَهُمْ ﴿٢٣﴾ [محمد: 22-23]

{جا نایا ئیوہ بہتہمان (ئہی ناپاکان) ئە گەر پشت ھەلبەکن (لە ئیسلام و جیھاد) لە زەویدا ئاژاوە و خراپە بەربابکەن وە ھەرچی پەیوھندی خزمایەتیە ببچرئین (22) ئا ئەوانە ئەو کەسانەن کە خوا نەفرەتی لیکردوون وە کەری کردوون و چاویانی کوئیر کردووە (23)} [محمد: 22-23].

و پیغەمبەری خودا -صلی اللہ علیہ وسلم- دەفرمۆت: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ رَجِيمٍ» واتە: «ئەو کەسە ی پەیوھندی خزمایەتی ببچرئیت ناچیتە بە ھەشتەو». [صحیح مسلم: 2556].

و ئەو خزمانە ی کە واجبە پەیوھندی ھەبێت لە گە ئیان و سەردانیان بکریت: دایک و باوک، برا، خوشک، داپیرە، داپیرە، مام، خال، پور (میمک).

و ئایینی ئیسلام گرنگی دەدات بە مافی دراوسی ئە گەرچیش کافر بێت، خوی گەورە دەفرمۆت:

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِالْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَلًا فَخُورًا﴾ ﴿٣٦﴾ [النساء: 36]

واتە: {بەس خوا بەرستن، و ھیچ شتیک مەکن بە ھاوبەشی ھەر و ھا لە گەل دایک و باوکتاندا چاک بن و لە گەل خزم و نزیکان و ھەتیوان و ھەژاران و ھاوسێی خزم و ھاوسێی بیگانە یا دوور و ھاوڕێی ھەمیشە یی یا ھاوڕێی سەفەر و پێواری و ئەوانە ی بوون بە مولکتان (چاک بن لە گە ئیاندا) بەراستی خوا خوشی ناوێت ئەو کەسە ی کە خۆ بە زلزان و شانازیکار بێت} [النساء: 36]

و پیغەمبەری خودا -صلی اللہ علیہ وسلم- دەفرمۆت: (مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُّهُ) واتە: (جبریل بەردەوام وەسبەت و ئامۆزگاری دەکردم سەبارەت دراوسی ھەتا گومانم وابوو کە دەبیتە میرانگریش). [صحیح أبي داود: 5152].

33- و ئایینی ئیسلام شتە پاکەکانی ھەلال کردووە لە خواردن و خواردنەوہ کان و فەرمانی کردووە بە پاککردنەوہی دل و لاشە و مال، و ھاوسەرگیری ھەلال کردووە، و بە ھەمان شتێو فەرمانی بە پیغەمبەران کردووە -علیہم السلام-، بۆیە ئەوان تەنھا فەرمانی شتی پاک بە خەنکی دەکەن.

و ئایینی ئیسلام خواردن و خواردنەوہ پاکەکانی ھەلال کردووە، پیغەمبەری خودا -صلی اللہ علیہ وسلم- دەفرمۆت:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا الطَّيِّبَ وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ قَالَ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} وَقَالَ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ} الْآيَةَ قَالَ: ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَعُدِّي بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابَ لِذَلِكَ؟!» واته: «ئهى خه لکينه، خواى گه وره پاک وپروژ (دووره له که موکورتي) وهیچ شتيک قبول ناكات مه گهر پاک نه بنيت، وفه رماني کردووه به ئيمانداران هه ره وه کو چۆن فه رماني کردووه به پيغه مبه رانيش، بۆيه خواى گه وره فه رموويه تي:

﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾﴾ [المؤمنون: 51]

{ئهى نيردراواني خودا له خوراكي پاک و(حه لال) بخۆن وکرده وهى چاک بکه ن، چونکه به راستى من به وهى ئيوه ده بکه ن زانام (ئاگادارم)} [المؤمنون: 51]

وفه رموويه تي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴿١٧٢﴾﴾ [البقرة: 172]

واته: {ئهى ئه وه که سانهى که برواتان هيناوه بخۆن له وه خوارده مه نييه پاک نهى کردوومه نه به روژيتان وسوباسى خودا بکه ن ئه گهر ئيوه هه ره ئه وه په رستن} [البقرة: 172]

پاشان پيغه مبه ر ﷺ باسى پياويکى کرد که قزى گف وتيکچوه به سه ريه کدا ومله کهى خۆل وتوزاويه، وده ستى به رز ده کاته وه به ره و ئاسمان، (وده ئيت:) ئهى په ره وردگار (يا رب)، ئهى په ره وردگار (يا رب)، وخورارده کهى حه رامه، وخورارده وه کهى حه رامه، ومله کهى به پاره حه رام کريويه تي وله به ريديايه، وخوراردي حه رامى پي دراوه، چۆن وه لاهى ئه وه جوړه که سه ده دريته وه؟». [صحيح مسلم: 1015].

وخواى گه وره ده فه رمويت:

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾﴾ [الأعراف: 32]

واته: { بلئى كى پاژاننده وه و جوانى و (ناز و نعيمه ته) خوايه كاني حه رام کردووه که خودا بۆ بنده كاني دروستى کردووه هه ره وه ها روژى و خوراكه پاک و خو شه كان (كى حه رامى کردوون) پنيان بلئى: ئه وانه بۆ بيروادارانه له ژيانى دونيادا (بنيابوهرانيش له په ناي ئه وانا به شدارى ده که ن)، به لام له روژى دواييدا تايبه ته به بيرواداران به م شيويه ئايه ته كانمان باس ده که ين وروونى ده که پينه وه بۆ گه ل وکۆمه ئيک که ده زانن وتيده گه ن} [الأعراف: 32].

وئاينى ئيسلام شته پا که كاني حه لال کردووه له خواردن وخورارده وکان وفه رماني کردووه به پاکژکردنه وهى دل ولاشه و مال، وه اوسه رگيرى حه لان کردووه، و به هه مان شيوه فه رماني به پيغه مبه ران کردووه -عليهم السلام-، بۆيه ئه وان ته نها فه رماني شتى پاک به خه لکى ده که ن، خواى گه وره ده فه رمويت:

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَلَيْسَ الْبَاطِلُ يُؤْمِنُونَ وَيَنْعَمَتِ اللَّهُ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾﴾ [النحل: 72]

واته: {خودا له ره گه زى خوتان هاوسه رى بۆ به دى هيتان و له ژن و هاوسه ره کانتان کور و نه وهى بۆ فه راهه م هيتان و ورز و ورزى پاک و خوښى پيداون دهى ئايا ئه وان هه ر به ناهه ق و به تال باوه ر ديتن و به چا که و نيعمه ته کانى خودايش بيباوه ر و سپه له ن} [النحل: 72]

و خواى گه و ره ده فه رموت:

﴿وَيَا بَكَ فَطَهَّرْ! وَالرُّجْزَ فَأَهْجُرْ﴾ [المدثر: 4-5]

{وه پۆشاکت به پاک رابگره (4) به دره وام به له وازه يتان له بت په رستى و گونا هه کان (5)} [المدثر: 4-5].

و پيغه مبه رى خودا - صلى الله عليه وسلم - ده فه رموت: (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ. قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تُؤْبَهُ حَسَنًا وَتُغْلَهُ حَسَنَةً قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطْرٌ الْحَقُّ وَغَمَطُ النَّاسِ) واته: («هه رکه سيک هيتندهى کيشى گه رديله ک خوڤه گه وره زانين له ناو دليدا هه بيت ناچيته به هه شته وه»، پياويک ووتى: که سيک چه ز ده کات جله کهى ريکوپيک بيت، و نه له کهى ريکوپيک بيت؟ - صلى الله عليه وسلم - فه رموى: «خواى گه و ره جوانه، و جوانيشى خوښده ووت، خوڤه گه وره زانين: بريته له په تده وهى هه ق و به که مزانينى خه لکى - به چاوى سووک سه يركردنى خه لکى-») [صحيح مسلم: 91].

34- و ئايى ئيسلام ئه و تاوانانهى چه رامکرد که به بنچينهى چه رامکراوه کان داده نريت و هه کو: شيرک و هاوبه شدانان بۆ خودا و کوفر و بيباوه رى، و بت په رستى، و قسه کردن به ناوى خوداوه به بى زانست، و کوشتنى منداله کان، و کوشتنى ئه و نه فسانهى که کوشتيان چه رامکراوه، و خراپه کارى نانه وه له سه ر زه ويدا، و تاوان و خراپه ئاشکرا و نه يتيه کان وزينا کردن و نيزبازى، و مامه ئکردن به ريبا (سوو)، و خواردنى گوشتى ئازه لى مرداره وه بوو (جگه له ئازه لانى نيو ده ريا و کوله)، و خواردنى گوشتى ئه و ئازه نهى بۆ - له بهر - بته کان و گوڤره کان سه ر براوه، خواردنى گوشتى به راز، و هه موو شته پيس و بوگه نه کان، و خواردنى مالى هه تيوه کان به ناهه ق، و فيلکردن له ته رازوو و کيشان، و پچراندنى په يوه ندى خزمایه قى، و پيغه مبه ران - عليهم السلام - کۆک و يه ک ده نگن سه باره ت به چه رامکردنى ئه م تاوانانه.

و ئايى ئيسلام ئه و تاوانانهى چه رامکرد که به بنچينهى چه رامکراوه کان داده نريت و هه کو: شيرک و هاوبه شدانان بۆ خودا و کوفر و بيباوه رى، و بت په رستى، و قسه کردن به ناوى خوداوه به بى زانست، و کوشتنى منداله کان، خواى گه و ره ده فه رموت:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَنُلِ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ
 إِمْلَأْتِ خُبْنٌ نَّرُّكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
 ذَلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا
 بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ
 وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾﴾ [الأنعام: 151-152]

{بلی وهرن با بیخوینمه‌وه (بوتان) نه‌وهی په‌روه‌ردگار تان (حرام) و یاساگی کردووه له‌سه‌رتان (فه‌رمانیدووه
 که‌وا) هیچ شتیک نه‌که‌ن به‌هاوبه‌ش بوی و له‌گهل باوک و دایکدا ئاکار چاک و په‌فتار جوان بن و مناله‌کانتان
 مه‌کوژن له‌به‌ر هه‌ژاری و نه‌بوونی ئیمه‌روژی ئیوه و ئه‌وانیش ده‌ده‌ین ونزیکی گونا‌وه کرده‌وه به‌ده‌کان مه‌که‌ونه‌وه
 نه‌وهی به‌ئاشکرا ده‌کریت له‌و (خراپانه) و نه‌وه‌ش به‌به‌نهان و نه‌وه‌سه‌مه‌که‌وژن که‌خوا کوشتی حه‌رام‌کردووه
 مه‌گه‌ر هه‌ق بیت (و بکوژریته‌وه له‌توله‌دا) خوا ئه‌مانه‌ی به‌ئیوه پاسپاردووه بو ئه‌وهی تیبگه‌ن (و ژیری خوتان
 به‌کاربه‌ین) (151) و نزیکی مالی هه‌تیوان مه‌که‌ونه‌وه مه‌گه‌ر به‌و شیوه‌ی که‌جوانتر و چاکتر بیت (بو ئه‌وان) تا
 بالغ ده‌بیت و ده‌گانه‌هیزی خوی و پتوانه و کیشانه بی زیاد و که‌مه‌ئنه‌جام بدن به‌دادگه‌ری داوای هیچ ئه‌رک و
 فه‌رمانیک له‌که‌س ناکه‌مین مه‌گه‌ر به‌ئنه‌دازه‌ی توانای خوی نه‌بیت و کاتیک (بو شایه‌تیدان و شتی تر) قسه‌تان
 کرد دادوهر وراست بن با (له‌دژی) خزی نزیکی خوشتان بیت و به‌لین و په‌یمانی خوا به‌چاکی ببه‌نه‌سه‌ر خوا نه‌و
 شتانه‌ی به‌ئیوه پاسپاردووه بو ئه‌وهی بیر بکه‌نه‌وه (152)} [الأنعام: 151-152]

و‌خوا‌ی‌گه‌وره‌ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْأثْمَ الْبَعْضِ غَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَنًا
 وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾﴾ [الأعراف: 33]

واته: {بلی بیگومان په‌روه‌ردگارم تنه‌ئا ئه‌و کرده‌وانه‌ی حه‌رام‌کردووه که‌زور به‌د و خراپن ئه‌وانه‌ی که‌ئاشکران
 و ئه‌وانه‌ش که‌نه‌ین و گونا‌وه و ده‌ست درژی به‌نا‌هه‌قی (حه‌رام‌کردووه)، و (حهرامی کردووه) شتیک بکه‌نه
 هاوبه‌ش بو خوا که‌به‌لگه‌ی بو نه‌هاتووه، و (حهرامی کردووه) که‌به‌ناوی خواوه‌شتانیک بلین که
 نایزان} [الأعراف: 33].

و‌ثانی ئیسلام کوشتی ئه‌و که‌سه‌انه‌ی حه‌رام‌کردووه که‌کوشتیان حه‌رام و نه‌هی کراوه له‌شه‌ریعه‌تا، خوا‌ی
 گه‌وره‌ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطَنًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ
 كَانَ مَنْصُورًا ﴿٣٣﴾﴾ [الإسراء: 33]

واته: {وه‌که‌سه‌نیک مه‌کوژن که‌خوا کوشتی حه‌رام‌کردووه مه‌گه‌ر به‌(هویه‌کی) راست و په‌وا نه‌بیت (وه‌ک
 نه‌گه‌ر هاتوو که‌سه‌نیک کوشتبوو، یان له‌ئاین پاشگه‌ز ببوه‌وه، یان شووی کردبوو یان ژنی هینابوو وزینایان کرد)
 جا هه‌رکه‌سه‌نیک به‌نا‌هه‌ق و سته‌م لیکراوی کوژرا ئه‌وه ده‌سه‌لاتمان داوه به‌خوا‌ونه‌که‌ی (به‌سه‌ر بکوژه‌که‌دا) جا
 با‌خوا‌ونه‌که‌ی زیاده‌رو‌یی نه‌کات له‌توله‌سه‌ندنه‌وه‌دا (ئه‌گه‌ر عه‌فووی کرد پاش ئه‌وه نه‌چیت توله‌ی لی

بسه نیت‌هوه، وه نه‌گهر کوشتی‌هوه به جوانترین شیوه بیکوژیت‌هوه و رازی بیت به بریاری خوا هه‌رجوئیک بیت) چونکه به‌راستی نه و (خاوه‌نه) یارمه‌تیدراوه} [الإسراء: 33].

Alla daali:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَمًا﴾ [الفرقان: 68]

واته: {وه که‌سانیکن که له‌گه‌ل خوادا نابه‌رستن هیج په‌رستراویکی تر و ناکوژن هیج که‌سیک که خوا کوشتی نه‌وی یاساغ و (حه‌رام) کردووه مه‌گهر به‌هه‌ق و ره‌وا نه‌بیت وه زینا ودواین بیسی ناکهن وه ههر که‌سیک نه‌و تاوانانه بکات (که باسکران) سزاکه‌ی وهرده‌گریت} [الفرقان: 68].

وئاینی نیسلام نانه‌وه‌ی ئاژاوه ویشیوه‌ی وخرابه‌کاری (فه‌سادی) له‌سهر زه‌ویدا حه‌رام‌کردووه، خوی‌گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا...﴾ [الأعراف: 56]

واته: {خرابه‌کاری مه‌که‌ن (مه‌نینه‌وه) له‌سهر زه‌ویدا پاش نه‌وه‌ی که خوا چاکی کردووه} [الأعراف: 56]

وقال الله تعالى مخبراً عن النبي شعيب عليه السلام أن قال لقومه: خوي‌گه‌وره سه‌باره‌ت به‌گفتوگویی شو‌عه‌یب - علیه‌السلام- له‌گه‌ل فه‌ومه‌که‌ی له‌فورئانی پیروژدا ده‌فه‌رمویت: که شو‌عه‌یب - علیه‌السلام- فه‌رموویه‌تی:

﴿وَالِإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ [الأعراف: 85]

واته: {ئه‌ی گه‌له‌که‌م به‌ته‌نها خودا به‌رستن هیج په‌رستراویکتان نییه بئجگه له‌ئه‌و؛ بئگومان له‌لایهن په‌روه‌ردگار تانه‌وه به‌لگه و موعجزه‌یه‌کی ریون وئاشراتان بو‌هاتووه که‌واته له‌پئوانه وکئیشانه‌تان دا ریک وراست بن وله‌شتموه‌کی خه‌لکی که‌م مه‌که‌نه‌وه (به‌دزی) وله‌زه‌ویدا خرابه‌کاری مه‌نینه‌وه (مه‌که‌ن) له‌پاش چاکردنی نه‌وه‌ی باسکرا چاکتره بو‌تان نه‌گهر ئیوه ئیماندارن} [الأعراف: 85].

وئاینی نیسلام سیحر کردنی به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک له‌شیوه‌کان حه‌رام‌کردووه، خوی‌گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿وَأَلْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفَ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ [طه: 69]

واته: {نه‌وه‌ی له‌ده‌ستی راستدایه (که‌گو‌چانه‌که‌ته) فری‌بده‌هه‌چی (جادوو) نه‌وان کردوویانه قوتی ده‌دات (هه‌لی ده‌لوشیت) بئگومان نه‌وه‌ی نه‌وانه کردوویانه ته‌نها فروفتی جادووگه‌ره جادووگه‌ریش سه‌رکه‌وتوو ناییت له‌ههر کوتیوه هاتبیت و (هه‌چی بکات)} [طه: 69].

وپیغمبره‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرمویت: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: الشَّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّحَرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَدْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْعَافِلَاتِ» واته: «خَوْتَانِ بپارِيزَن لَه حهوت تاوانه وپرانکه‌ر و له‌ناوبه‌رکه، ووتیا: ئەه‌ی پیغمبره‌ری خودا، ئەوانه چين؟ فهرموی: شیرک وهاوبه‌شدانان بۆ خوای گه‌وره، و سحرکردن، وکوشتنی نه‌فسیک که خوای گه‌وره‌هه‌رامی کردووه بکوژیت مه‌گه‌ر به هه‌ق و مافی خوای نه‌بیت، و خواردنی ريبا (سوو)، و خواردنی مائی یه‌تیم، وپراکردن له رۆژی جهاددا (پشتکردنه‌ گۆره‌پانی جه‌نگ وپراکردن)، و تۆمەتی زینا هه‌لواسین دژی ئافره‌ته ئیمانداره داوین پاکه بیناگاگان*».

* بیناگاگان: تاوایی بوه‌تانکردن دژی پیاوه ئیمانداره داوین پاکه‌کانیش ده‌گرتیه‌وه، و له‌وه‌یه هۆکاری ئەوه بیت لێرده‌ا پیغمبره‌هه‌رامی -صلی الله علیه وسلم- باسی پیاوی نه‌کردووه چونکه به زۆری بوه‌تانی داوین بیسی ده‌دریته پال ئافره‌تان([صحیح البخاری: 6857]،

وئایینی ئیسلام تاوان و خراپه‌کارییه نه‌هینی و ئاشکراکانی هه‌رامکردووه وه‌کو زینا و نپربازی و پيشووتر له سه‌ره‌تای ئەم بره‌گه‌یه‌دا ئەو ئایه‌تانه باسکرا که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر هه‌رامبوونی ئەم کاره قیزه‌وه‌نانه، و هه‌روه‌ها ئایینی ئیسلام ريبای (سووی) هه‌رامکردووه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَن تَقُولَ اللَّهُ وَذُرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا فَأَذْنُوبُ اجْرِبِ مِّنَ اللّٰهِ وَسُؤْلُهُ ؕ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾﴾ [البقرة: 278-279]

{ئەه‌ی ئەو که‌سه‌نەه‌ی پرواتان هیناوه (به‌خودا) له‌خودا بترسن و وازیه‌پێن له‌پاشماوه‌ی ريبا (سوو) ئەگه‌ر ئیوه‌ بروادرن (278) واته: ئەمجا ئەگه‌ر ده‌ستتان لیه‌نه‌گرت که‌واته بزائن و ئاگا‌دار بن جه‌نگ له‌گه‌ل خودا و پیغمبره‌که‌ی راده‌گه‌یه‌نن و ئەگه‌ر به‌شیمان بوونه‌وه ئەوا ته‌نها سه‌رمایه‌کانتان بۆ ئیوه‌یه نه‌سه‌تم بکه‌ن (له‌خه‌لکی) و نه‌سه‌تمان لیده‌کریت (279)} [البقرة: 278-279].

خوای گه‌وره هه‌ره‌شه‌ی جه‌نگی نه‌کردووه به‌رامبه‌ر تاوانه‌کانی تر هه‌پنده‌ی هه‌ره‌شه‌کردن به‌رامبه‌ر ئەو که‌سه‌ی مامه‌له‌به‌ ريبا (سوو) هوه‌ ده‌کات؛ چونکه مامه‌له‌کردن به‌ ريبا هۆکاری تیاچوونی دینداری و و لاته‌کان وپاره‌سامان و نه‌فسه‌کانه.

وئایینی ئیسلام خواردنه‌وه‌ی گوشتی ئاژه‌لی مرداره‌وه‌بوو و خواردنه‌وه‌ی خوین، و خواردنی گوشتی به‌راز و ئەو گوشتانه‌ی هه‌رامکردووه که بۆ به‌ته‌کان سه‌رپر‌دراون؛ له‌گه‌ل هه‌ندی‌ک گوشتی تر که له‌م ئایه‌ته‌پیرۆزه‌دا باسکراوه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدمُ وَلحمُ الخنزيرِ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَفَةُ وَالْمَوْفُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَاللَّطِيخَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَيْتُمْ وَمَا ذُيْحَ عَلَى النُّصْبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ... ﴿٣﴾﴾ [المائدة: 3]

واته: {له‌سه‌رتان یاساغ‌کراوه -قه‌ده‌غه‌کراوه- (گوشتی) مرداره‌وه‌بوو و خوین و گوشتی به‌راز و ئەو ئاژه‌له‌ی له‌کاتی سه‌ر بریندا ناوی جگه‌له‌خوای له‌سه‌ر هینرا بیت و ئاژه‌لی خنکاو (و خنکینراو) و ئەوه‌ی که لێ درابیت تا گیانی ده‌رجووبیت و ئەوه‌ی له‌به‌رزی که‌وتیبته‌خواره‌وه‌مرد بیت و قوچ لێدراو (که به‌و قوچ لێدانه‌مردبیت) و ئەوه‌ی درنده‌لێ خواردبیت بێجگه‌له‌ئوه‌ی (پیش‌مردن) سه‌رتان بری بیت هه‌روه‌ها (یاساغ‌کراوه‌له‌سه‌رتان)

ئەو ئاژەلەى لەسەر ئىب* يان لەو شوئىنانەدا سەربىرەبەيت كە هانا وهاوار دەبن بۆ جگە لە خودا* (ئىب: چەند بەردىك بپون لە دەورى كەعبە بەپىرۆز سەير دەكران و لەلاياندا ئاژەلەيان سەردەپىرى) و داواكردى بەش بەخت (و نياز گرتنەوه) بە تىرۆپشك (كە هەموو جۆرە يانئىب و فېرېدانى زار و فائىگرتنەوه و قاپوگرتنەوه و بورجەكان وهاوشىوئى ئەمانە دەگرتتەوه) (ئەنجامدانى) ئەمانە هەمووى لە فەرمان دەرچوون و تاوانە]{[المائدة:3]}.

وئايى ئىسلام خواردنەوهى مەى (سەرخۆشكەرەكان) و هەموو شتە پىس و بۆگەنەكانى حەرامكردوو، خواى گەوره دەفەرموئەت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾ [المائدة: 90-91]

{ئەى ئەوانەى بپرواتان هەناو بەگومان مەى (سەرخۆشكەرەكان) و قومار و ئەو بەردانەى كە كراون بە بت و ئەو پارچە دارانەى (كە بەكار دەهێرتن بۆ ديارىكردى بەش و چارەنووس) ئەوانە پىسن و لە كردهوى شەيتانن كەواتە دوور كەونەوه لى بۆ ئەوهى رزگار تان بەت (90) بىگومان شەيتان هەر ئەوهى دەوئەت كە دوژمنايەتى و كېنە و رق بخاتە نبوانتانهوه بەهۆى مەى (سەرخۆشكەرەكان) و قومارەوه وە رىگرتان بكات لە يادى خودا و لە نوئى كردن دەى ئايا ئىوه واز دەهێن (لەو خراپانە)؟ (91){[المائدة:90-91]}

و پىشتەر پوونكرابهوه لە بېگەى ژمارە (31) كە خواى گەوره باسى ئەوه دەكات لە سىفانەكانى پىغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- لە تەوراتدا ئەوهبە كە شتە پىسەكانيان لەسەر حەرام و قەدەغە دەكات، خواى گەوره دەفەرموئەت:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي السُّورَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ...﴾ [الأعراف: 157]

واتە: {ئەم رەحمەتەى پەرورەدگار} بۆ ئەوانەى كە شوئىن (پىغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-) دەكەون كە پىغەمبەرئى كە خويندەواره و (لەلايەن پەرورەدگارەوه هاتوو) ئەو كەسە (پىغەمبەرئى كە ئەهلى كىتب سىفەتەكانى دەزانن و دەبيناسن) چونكە بە نووسراوى لايانە لە تەورات و ئىنجىلدا كە فەرمانيان پى دەكات بە چاكە و رىگرتيان لى دەكات لە خراپە و شتە پاكەكانيان بۆ حەلال دەكات و شتە پىسەكانيان لى حەرام (قەدەغە) دەكات و بارە فورس و گرانهكان و ئەو كۆت و زنجيرانەش كە بەسەريانەوه بپون لەسەريان لای دەبات]{[الأعراف:157]}.

وئايى ئىسلام خواردنى مالى هەتپو (بەتپى) حەرامكردوو -بەناھەق-، خواى گەوره دەفەرموئەت:

﴿وَأْتُوا الصَّالَةَ وَلَا تَبَدَّلُوا الْحَبِيبَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا﴾ [النساء: 2]

واته: {بیده‌نوهه به هه‌تیوان (دوای بانغ بونیان) مال و سامانیان وه بیس (له مالی خۆتان) مه‌گۆرنه‌وه به پاک (له مالی ئەوان) وه ماله‌کانیان مه‌خۆن له‌گه‌ل ماله‌کانی خۆتان بیگومان ئەو خواردنه‌ گوناھێکی گه‌وره‌یه‌} [النساء: 2]

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾﴾ [النساء: 10]

واته: {به‌راستی ئەو که‌سانه‌ی که مانی هه‌تیوه‌کان ده‌خۆن به‌سته‌م و ناره‌وا به‌راستی ئەوانه به‌س له سکی خۆیان ناگر ده‌خۆن. وه له‌مه‌و‌پاش ده‌چنه‌ ئاگرێکی به‌تین و هه‌لگیرساوه‌وه‌} [النساء: 10].

وئاینی ئیسلام فینکردنی له‌ کێشان و ته‌رازوودا حه‌رامکردووه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿وَيَلِّ الْمَطْفِئِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ سْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وُزِنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾﴾ [المطففين: 1-4]

{هاوار و تیاچوون بۆ ته‌رازوو بازان (1) ئەوانه‌ی که کاتیکی پێوانه بکه‌ن (بۆ خۆیان) له‌سه‌ر (مالی) خه‌لکی به‌ته‌واوی وه‌ریده‌گرن (2) به‌لام کاتیکی بۆیان پێوانه یان کێشانه بکه‌ن که‌میان پێده‌ده‌ن (3) ئایا ئەوانه نازانن که بیگومان زیندوو ده‌کریته‌وه؟! (4)} [المطففين: 1-4].

وئاینی ئیسلام پچراندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی حه‌رامکردووه و پێشتر باسی ئەمه‌ کرا له‌ بره‌گی ژماره (31) و ئەو ئایه‌ت و فه‌رموودانه‌ش باسکرا له‌سه‌ر ئەم بابه‌ته، و پێغه‌مبه‌ران -علیهم‌السلام- هه‌موویان کۆکن له‌سه‌ر حه‌رامکردنی ئەم قه‌ده‌غه‌کراوانه.

35- ئاینی ئیسلام به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی نه‌هی له‌ هه‌موو ره‌وشتیکی خراب و ناشیرین ده‌کات وه‌کو درۆ و فیئل وسته‌م و خیانه‌ت و (پیلانگێری شه‌ر و خرابه (ودزی وسته‌م و ده‌ستدریژی و هه‌موو ره‌وشتیکی چه‌وت و بیس و بو‌گه‌نی تر.

ئاینی ئیسلام به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی نه‌هی له‌ ره‌وشته‌ خراب و ناشیرینه‌کان ده‌کات، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿وَلَا تُصَعِّرْ حَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْسِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾﴾ [لقمان: 18]

واته: {روو له‌ خه‌لک وهرمه‌گیزه‌ و به‌ فیزه‌وه‌ مه‌رۆ به‌ سه‌ر زه‌ویدا چونکه به‌راستی خوا هیچ خۆبه‌زلزان و شانازیکه‌ریکی خۆشناوئیت} [لقمان: 18].

پێغه‌مبه‌ری -صلی‌الله‌علیه‌وسلم- ده‌فه‌رموئیت: «إِنَّ مِنْ أَحْبَبِّكُمْ إِلَيَّ ، وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلَسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا ، وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلَسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ ، وَالْمُتَشَدِّقُونَ ، وَالْمُتَفِيهِقُونَ ، قَالُوا : قَدْ عَلِمْنَا الثَّرَاوُونَ وَ الْمُتَشَدِّقُونَ ، فَمَا الْمُتَفِيهِقُونَ ؟ قَالَ : الْمُتَكَبِّرُونَ» واته: «ئهو که‌سه‌ی له‌ لای من خۆشه‌و‌یسته‌ره‌ وه‌له‌ دانیشتی من نزیک‌تره‌ له‌ روژی قیامه‌تدا -له‌ به‌هه‌شتدا-؛ ئەو که‌سه‌تانه‌ که

جوانترین رهوشتی هه‌یه، وئه‌وه‌ی زیاتر رقم لیبه‌تی وله دانیشتی من دوورتر ده‌بیت له روژی قیامه‌تدا (ئهم جووره که‌سانه‌ن): [سه‌رساره‌کان] ئه‌وانه‌ی زور قسه ده‌که‌ن - به بی سوود-، و [موته‌شه‌دیقه‌کان] ئه‌وانه‌ی قسه فراوان و قوول ده‌که‌ن به ناهه‌ق (بو گالته کردن به خه‌لکی)، و [موته‌فه‌یقیه‌کان] «ووتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا [سه‌رساره‌کان] و [موته‌شه‌دیقه‌کانمان] زانی، ئه‌ی [موته‌فه‌یقیه‌کان] کین؟، - صلی الله علیه وسلم- فهرمووی: «ئه‌وانه‌ی خو‌به‌گه‌وره‌زانن». [السلسله الصحیحة: 791].

ئیسلام نه‌ی ده‌کات له درۆکردن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ [غافر: 28]

واته: {بیگومان خوارینمونی که‌سێک ناکات که زیده‌رو و درۆزن بیت} [غافر: 28]

و پیغه‌مبه‌ری خودا - صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رمو‌یت: «وَأَيُّكُمْ وَالْكَذِبُ فَإِنَّ الْكُذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكُذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا» واته: «وئاگاداری درۆ کردن بن، چونکه درۆ کردن پینیشاندهره به‌ره‌و خراپه‌کاری، و خراپه‌کاری پینیشاندهره به‌ره‌و دۆزه‌خ، و که‌سێک درۆزنه و به‌رده‌وام به‌دوای درۆدا ده‌گه‌ریت؛ هه‌تا لای خوای گه‌وره به درۆزن له فه‌لم ده‌دریت». [صحیح مسلم: 2607].

و پیغه‌مبه‌ری خودا - صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رمو‌یت: «آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ» واته: «نیشانه‌کانی که‌سی مونافیق (دوو روو) سیانن: ئه‌گه‌ر قسه بکات؛ درۆ ده‌کات، و ئه‌گه‌ر په‌یمان بدات؛ په‌یمانکه ده‌شکینیت، و ئه‌گه‌ر سپارده‌یه‌کی (ئه‌مانه‌تییکی) پی بسپه‌ردیت؛ خیانه‌ت له پاراستنی سپارده‌که ده‌کات». [صحیح البخاری: 6095].

ئابنئیسلام نه‌ی له غه‌ش و فیلکردن ده‌کاتوله فهرمووده‌یه‌کدا هاتوو: «أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَتَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ: «مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟» قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ مِنْ عَشْنٍ فَلَيْسَ مِنِّي» واته: «پیغه‌مبه‌ری خودا - صلی الله علیه وسلم- به له لای هه‌ندیکی خوراکی دانراودا تپه‌ر بوو وده‌ستی خسته‌نیو خوراکه‌که‌وه وده‌ستی ته‌ری به‌رکه‌وت، و فهرمووی: «ئه‌مه چیه‌ ئه‌ی خاوه‌نی خوراکه‌که - فرۆشیاری خوراکه‌که-؟» ووتی: ئه‌مه باران لیبی داوه ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا، فهرمووی: «ئه‌ی بوچی نایکه‌یته سه‌ره‌وه‌ی خوراکه‌که بو ئه‌وه‌ی خه‌لکی بیبیتیت، ئه‌وه‌ی فیل - غه‌ش- بکات له من نییه». [صحیح مسلم: 102].

ئابنئیسلام نه‌ی له ناپاکی و خیانه‌تکاری و فیلکردن ده‌کات، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الأنفال: 27]

واته: {ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی باوه‌رتان هیناوه ناپاکی مه‌که‌ن له گه‌ل خودا و پیغه‌مبه‌ردا - صلی الله علیه وسلم- و ناپاکی مه‌که‌ن له سپارده‌کانی ناو خوتان له کاتیکدا که ئیوه ده‌زانن (ناپاکیه)} [الأنفال: 27]

وه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْعَيْقُقَ﴾ [الرعد: 20]

واته: {ته‌وانه‌ی که په‌یمانی خودا ده‌بنه‌ سهر و به‌لین ناشکینن وه‌لی ناوه‌شینه‌وه} [الرعد: 20].

وئه‌گهر سوپاکان ده‌ریجوونایه بۆ جه‌یهاد کردن؛ پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- پدییانی ده‌فه‌رموو: «اغْرُوا وَلَا تَعْلُوا وَلَا تَعْدُوا وَلَا تَمْتَلُوا وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيْدًا» واته: «غه‌زا (هه‌لمه‌تی رزگاری کردن) ته‌نجامبدن، و دزی مه‌که‌ن له ده‌ستکه‌وته‌کانی جه‌نگ، و خیانه‌ت مه‌که‌ن، و لاشه‌ی مردوو‌ه‌کان مه‌شیتوینن، و منداله‌کان مه‌کوژن» [صحيح مسلم: 1731].

و پیغه‌مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رموئیت: «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِّنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّىٰ يَدْعَهَا: إِذَا أُوتِمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ» واته: «هه‌رکه‌سینک ته‌م چوار سیفه‌ته‌ی تیدا بیت ته‌وا مونافیقیتی (دوو روویه‌کی) ته‌واوه، و هه‌رکه‌سینک یه‌کیک له‌م سیفه‌تانه‌ی تیدا بیت ته‌وا سیفاتیتی مونافیقیتی تیدایه هه‌تاوه‌کو وازی لیده‌هیتیت -واز له‌م سیفه‌ته‌ ناشیرینه ده‌هیتیت-: (سیفه‌ته‌کان): ته‌گهر سپارده‌ی (ته‌مانه‌تی) پی بسپیردیت خیانه‌تی لیده‌کات، وئه‌گهر قسه‌ بکات درۆ ده‌کات، وئه‌گهر په‌یمان بدات ده‌یشکینیت و خیانه‌ت ده‌کات، وئه‌گهر تووشی گف‌توگو و ناکوکی بیت ته‌وا له راستی لاده‌دات -سته‌م له به‌رامبه‌ر ده‌کات-» [صحيح البخاري: 34].

نایبی نیسلام نه‌هی ده‌کات له‌ه‌سوودی (ئیره‌ی)، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا

﴾ [النساء: 54]

واته: {یان ئیره‌ی (ه‌سوودی) ده‌بن به‌خه‌لکی؟ له‌سه‌ر ته‌وه‌ی خ‌وای پی به‌خشیوون (که پیغه‌مبه‌رئیتیه) له‌ فه‌زل و به‌هره‌ی خ‌وی ته‌وه بیگومان داومانه به‌ نه‌وه‌ی ئیبراهیم کتیب و پیغه‌مبه‌رئیتیه هه‌روه‌ها پیمان به‌خشین ده‌سه‌لاتیتی گه‌وره} [النساء: 54]

و خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقرة: 109]

واته: {زۆر له‌خ‌وه‌ن کتیبه‌کان (گاور و جوله‌که‌کان) ئاوانه‌ خ‌وازان که ئیوه بیباوه‌ر بن، د‌وای باوه‌ر هیتانتان له‌به‌ر ه‌سوودییه‌ک که له‌ ده‌رونیانه‌وه‌یه (ته‌مه‌ش) د‌وای ته‌وه‌ی که راستیه‌که‌یان بۆ روون بووه‌ته‌وه به‌لام ئیوه لییان خ‌وش بن و چ‌او پ‌وشیان ل‌ بکه‌ن تا خ‌وا فه‌رمانی خ‌وی ده‌نیرتیت بیگومان خ‌وا به‌ ده‌سه‌لاته‌ به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا} [البقرة: 109].

و پیغه‌مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رموئیت: «دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ: الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِقَةُ لَا أَقُولُ تَخْلِقُ الشَّعْرَ وَلَكِنْ تَخْلِقُ الدِّينَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تُوْمِنُوا وَلَا تُوْمِنُوا

حَتَّى تَحَابُوا أَقْلًا أَتَبْتُكُمْ بِمَا يُثَبِّتُ ذَلِكَ لَكُمْ؟ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ» واته: «دهرد ونه خویشی نومته کانی پیشووتر بهره بهره خوی ده خشینیت بهره لاتان: حه سوودی ورق لیبوون -کینه پی- ئەمه تاشینه ره نالیم موو ده تاشیت به لکو دینداری ده تاشیت -نایه تلیت-، سویند به ئەو زانهی نه فسی من به دهسته ناچنه به هه شته وه هه تاوه کو ئیمان (باوه) نه هین وئیمان ناهین هه تاوه کو به کترتان خوش نه ویت، نایا شتیکتان پی بلیم که ئەمه ده هینیتته دی وجیگیری ده کات؟ سه لامکردن له نیوانتاندا بلاو بکه نه وه» [سنن الترمذی: 2510].

نایبی ئیسلام نه هی ده کات له پیلانی شهر و خراب، خوی گه وه ده فه رمویت:

﴿وَكذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مَّجْرُمٍ بِالْيَمِينِ وَأَمَّا يُكْرَهُونَ إِلَّا بَأْنَفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ [الأنعام:

[123

واته: {بهو و شیوهیه له هه موو شاریکدا گه وره ترینی تاوانباریمان کرد (به ده سه لاتدار) بو ئەوهی پیلان و فیل بکهن لهو و شارانه دا وه فیل و پیلان ناکن (له کهس) بیچگه له خویان به لام ئەوان ههستی پی ناکن} [الأنعام: 123]

و خوی گه وه باسی ئەوه ده کات که جوله که کان هه و لێاندا بو ئەوهی مه سیح (عیسا) -علیه السلام- بکوژن و پیلانیان بوی گیرا؛ به لام خوی گه وه پیلانی بو ئەوان دانا، خوی گه وه روونیکرده وه که پیلانی شهر و خرابه ته نها بو پیلاندا ریزه ره که ده گه رپته وه، خوی گه وه ده فه رمویت:

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَأَمَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥١﴾ رَبَّنَا ءَأَمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَكْرُؤًا لِمَكَرِ اللَّهِ وَاللَّهُ خَبِيرٌ الْمَكْرِيْنَ ﴿٥٣﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعْقِبِي إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَىٰ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأَحْكُم بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٤﴾﴾ [آل عمران: 52-

155]

{ئهمجا کاتیک که عیسا ههستی کرد به بیباوه ری گه له که ی ووتی: کێ له گه ل مندا دینی خوا سه رده خات هاوه لانی (حه واریه کانی) ووتیان ئیمه سه رخه ری نایبی خوداین بروامان به خوا هیناوه و تو ئەی عیسا شاهید به که ئیمه گوئیاریه ل و ملکه چی ئەوین (52) ئەی په روه ردگارمان ئیمه باوه رمان هینا به وهی که ناردووته ته خواره وه، وه شویتکه وته ی پیغه مه بری توین؛ خوا به ناومان بنووسه (بمانزیمه ره) له گه ل برواداران (یه ک خوا په رست) دا (53) (جوله که کان) پیلانیان گیرا (بو کوشتی عیسا) خوداش له به رانه ردا پیلانی ئی گیران وه خواش چاکترین پیلان گیره (له به رانه بر پیلان گیراندا بو پووچه لکردنه وهی فروقیله کانیان) (54) (بیهیننه ره وه یادت) کاتیک خوا فه رمووی ئەی عیسا من تو ده به مه وه و به رزت ده که مه وه بو لای خویم وه پاک که ره وهی تویم له (هاوده می) ئەوانه ی که بیباوه بوون وه په یه وانی (راسته قینه ی) تو به رز ده که مه وه به سه ر بئیروایاندا هه تا رۆژی دوایی پاشان گه رانه وه تان بو لای منه ئەمجا بریار ده ده م له نیوانتاندا لهو شتانه ی که تیا یاندا جیاواز و ناکوکن (55)} [آل عمران: 52-55].

وخوای گه‌وره باسی نه‌وه ده‌کات که قه‌ومی پښغه‌مبه‌ر س‌ال‌ح -علیه السلام- پیلانیان بوی دانا و ویستیان بیکوژن به‌لام خوای گه‌وره پیلانی بۆ‌ئه‌وان دانا و له‌ناویانی برد وه‌موو قه‌ومه‌که تیاچوون، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكًا لَهُمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا مَكَرًا وَمَكَرْنَا مَكَرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مُكْرِهِمْ أَنَا ذَمَّرْنَا لَهُمُ قَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾﴾[النمل: 49-51]

{ووتیان (به یه‌کتری) سوئند بخۆن به‌خوا که به‌شه‌ودا هپ‌رش ده‌که‌ینه سه‌ر مال و خیزانی (س‌ال‌ح و هه‌موویان له‌ناو ده‌به‌ین) له‌پاشان ده‌لئین به‌که‌سوکاری (س‌ال‌ح) ئیمه‌ئاگامان له‌کوشتن و تیاچوونی خیزانی نه‌و نیبه‌ویگومان راستیش ده‌که‌ین (49) ئه‌وان پیلانی نه‌خشه‌یان دارشت به‌پیلاندانیکی خراپ (بۆ‌کوشتنی س‌ال‌ح) ئیمه‌ش (له‌به‌رامبه‌ر پیلانی نه‌واندا) پیلانمان گیرا (بۆ‌له‌ناو بردن‌یان) به‌پیلانگیرانیکی به‌هیز له‌کاتیکیدا ئه‌وان هه‌ستیان نه‌ده‌کرد (50) ئه‌مجا سه‌رنج بده‌سه‌ره‌نج‌می پیلانی ئه‌وان چی‌لنیهات چۆن ئیمه‌ئه‌وان و قه‌ومه‌که‌یانمان هه‌موو پیکه‌وه له‌ناو برد (51)}[النمل: 49-51].

ئابنی ئیسلام نه‌هی ده‌کات له‌دزی‌کردن، پښغه‌مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرمویت: «لَا يَزِي الرِّانِي حِينَ يَزِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرِبُ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَالتَّوْبَةُ مَعْرُوضَةٌ بَعْدُ» واته: «زیناکه‌ر کاتیک زینا ده‌کات ئیماندار نیبه، و دز کاتیک دزی ده‌کات ئیماندار نیبه، و مه‌ی خۆر -ئاره‌ق خۆر- ئیماندار نیبه له‌کاتی مه‌ی -سه‌رخۆشکه‌ر- خواردنه‌وه، به‌لام له‌پاشاندا -له‌پاش ئه‌م تاوانانه- ده‌رفه‌ت هه‌یه بۆ‌ته‌وبه‌کردن»[صحیح البخاری: 6810].

ئابنی ئیسلام نه‌هی ده‌کات له‌سته‌مکردن، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾﴾[النحل: 90]

واته: {به‌پاستی خوا فه‌رمان ده‌دات به‌دادگه‌ری و به‌چاکه و به‌بخشین به‌خزم و خوئش وه (خوا) رپ‌گری ده‌کات له‌داوین پیسی و خراپه و ده‌ستدریژی ئامۆزگاریتان ده‌کات بۆ‌ئه‌وه‌ی په‌ند وه‌رگرن و بیربکه‌نه‌وه}[النحل: 90].

ویغه‌مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فهرمویت: «إِنَّ اللَّهَ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَىٰ أَحَدٍ وَلَا يَفْتَخِرَ أَحَدٌ عَلَىٰ أَحَدٍ» واته: «خوای گه‌وره وه‌چی بۆ‌ناردووم به‌وه‌ی که ساده‌بن (متواضع-بن) بۆ‌ئه‌وه‌ی ه‌یچ که‌سیک سته‌م له‌که‌سیکی تر نه‌کات وه‌یچ که‌سیک شانازی به‌سه‌ر که‌سیکی تره‌وه نه‌کات».[صحیح ابی داود: 4895].

ئابنی ئیسلام نه‌هی ده‌کات له‌سته‌مکردن، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿...وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٥٧﴾﴾[آل عمران: 57]

واته: {ب‌یگومان خوا سته‌مکارانی خۆش ناویت}[آل عمران: 57].

وهروه‌ها خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿...إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ [الأنعام: 21]

واته: {به‌راستی سته‌مکاران رزگار یان نابیّت} [الأنعام: 21].

وهروه‌ها خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿...وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ [الإنسان: 31]

واته: {وه ناماده‌ی کردووه بۆ سته‌مکاران سزای سهخت} [الإنسان: 31].

ویغهمبه‌ری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده‌فهرمویت: «ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ تُحْمَلُ عَلَى الْعِمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاوَاتِ وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ: وَعِزَّتِي لِأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ» واته: «سی چین نزاکانیان رعت ناکریتته‌وه: پئیشه‌وایه کی (ده‌سه‌لاتداریکی) دادپه‌وه‌ر، وک‌ه‌سی رۆژوورگر هه‌تاوه‌کو رۆژووه‌که‌ی ده‌شکینیت، ونزای سته‌ملیکراو که نزاکه‌ی له‌سه‌ر هه‌وره‌کان هه‌نده‌گیریت وده‌رگاکانی ناسمانی بۆ ده‌کریتته‌وه وپه‌روه‌ردگاری به‌رز وشکۆدار ده‌فهرمویت: سویند به‌عیزه‌ت وشکۆداریم سه‌رت ده‌خه‌م ته‌گه‌ر پاش ماوه‌یه‌کیش بیت». [أخرجه مسلم: (2749)، والترمذی: (2526)، وأحمد: (8043)]. وکاتیک پیغهمبه‌ر - صلی الله علیه وسلم - موعازی نارد بۆ یه‌مه‌ن، پیی فه‌رمو: «وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ» واته: «وناگاداری نزای سته‌ملیکراو به‌چونکه له‌نیوان ته‌و وخواودا هیچ په‌رده‌یه‌ک نییه». [صحيح البخاري: 1496]، ویغهمبه‌ری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده‌فهرمویت: «أَلَا مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوْ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَاِنَّا حَجِيبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» واته: «هه‌رکه‌سێک سته‌م له‌په‌یمانپئیدراویک - موعاهیدیک - بکات یان مافی بخوات یان ته‌رکیک بخاته سه‌ری که له‌توانایدا نه‌بیت یان شتیکی لی ببات به‌بی ته‌وه‌ی خوی رازی بیت؛ ته‌وا من رووبه‌رووی ته‌و که‌سه ده‌وه‌ستمه‌وه له‌رۆژی قیامه‌ندا» [سنن أبي داود: 3052]. ئاینی ئیسلام نه‌ی ده‌کات له‌هه‌موو ره‌وشتیکی ناشیرین وپیس وخراب وه‌روه‌ها نه‌ی ده‌کات له‌هه‌موو مامه‌له‌به‌کی سته‌مکارانه.

36- ئاینی ئیسلام نه‌ی ده‌کات له‌و مامه‌له‌ داراییانه‌ی که رپیا (سوو)، یان غه‌ره‌ه - مه‌ترسیه یان قومارووبیه، یان نه‌زانیی سه‌ره‌نجامه یان پاره یان کاته-، یان سته‌م، یان فیلیان تیدابه، یان هۆکاره بۆ تووشبوون به‌زیان وکاره‌ساتی گشتی بۆ سه‌ر کۆمه‌لگا وگه‌ل و تاکه‌کان.

ئاینی ئیسلام نه‌ی ده‌کات له‌و مامه‌له‌ داراییانه‌ی که رپیا (سوو) یان زیان یان سته‌م یان فیل یان هۆکاره بۆ تووشبوون به‌زیان وکاره‌ساتی گشتی بۆ سه‌ر کۆمه‌لگا وگه‌ل و تاکه‌کان. وپئشتر ته‌و ئایه‌ت وفه‌رموودانه باسکرا که رپیا وستهم و فیلکردن - غه‌ش - و خراپه‌کانی نانه‌وه له‌سه‌ر زه‌ویدا حه‌رام ده‌که‌ن، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَتَبْنَا فَكَيْدٍ اِحْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ [الأحزاب: 58]

واته: {وکه سانیک که نازاری پیاوان و نافر هاتی ئیماندار ددهن به یِ ئه وهی هیچ تاوانیکیان کردبیت ئه وه به راستی ئه وانه بو هتان و تاوانیکی ئاشکرایان گرتوته ئه ستو} [الأحزاب: 58]

و خوای گهوره ده فهرموبت:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۖ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ [فصلت: 46]

واته: {هه ره که سیک کاری چاکه بکات (قازانجه که ی) بۆ خویه تی هه ره که سیش خراپه بکات (زیانه که ی) بۆ خویه تی و په ره درگارت ستم له بنده کانی ناکات} [فصلت: 46]

وله سونه تدا هاتوو: «پیغه مبهری خودا - صلی الله علیه وسلم - برپار و حوکمی داوه له سه ره ئه وهی: « لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ » واته: «زیان به خوتان و به یه کتر مه گه یهن، جا به ئه نقه ست یان به یِ ئه نقه ست بیت». [سنن أبي داود]، و پیغه مبهری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده فهرموبت: (مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوَدُّ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقِمْ حَيْرًا أَوْ لَيْسَ كَت. وفي رواية: فَلْيُحْسِنِ إِلَى جَارِهِ) واته: (ئه وهی باوه ری به خودا ورژوی دواپی هه یه؛ ئه وا با ریز له دراوسیکه ی بگریت، ئه وهی باوه ری به خودا ورژوی دواپی هه یه؛ ئه وا با ریز له میوانه که ی بگریت، ئه وهی باوه ری به خودا ورژوی دواپی هه یه؛ ئه وا با قسه ی خیر بکات یان بنده نگ بیت، وله گپرانه وه یه کدا: -ئه وهی باوه ری به خودا ورژوی دواپی هه یه-؛ ئه وا با چاکه کار بیت به رامبه ره دراوسیکه ی). [صحیح مسلم: 47].

و پیغه مبهری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده فهرموبت: «عَدَّ بَتِ امْرَأَةٍ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتَهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا وَسَقَمَتْهَا إِذْ هِيَ حَبْسَتُهَا وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ حَشَاشِ الْأَرْضِ» واته: «ئافره تیک سزا درا و چوو ده دۆزه خوه به هوی پشیله یه که وه چونکه به ندی ده کرد هه تا وه کو پشیله که مرد، نه خواردن و خواردنه وه ی پيدا ونه هیشتی بۆ خوی له شتی سه ره زه وی بخوات». [صحیح البخاری: 3482]، ئه مه سزای که سیکه که نازاری پشیله یه ک بدات؛ ئه ی چی سه باره ت به که سیک که ببیته هوی نازاردنی خه لکی بی تاوان، ئین عومه ر - ره زای خویان لبیت - ده لیت: پیغه مبه ره - صلی الله علیه وسلم - چوو سه ره مینه ره و به ده نگیکی به رز قسه ی کرد، و فه رموی: «يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفِضِ الْإِيمَانَ إِلَى قَلْبِهِ لَا تُؤَدُّوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تُعَيِّرُوهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يُفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ: وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى الْبَيْتِ أَوْ إِلَى الْكَعْبَةِ فَقَالَ: مَا أَعْظَمَكَ وَأَعْظَمَ حُرْمَتِكَ وَالْمُؤْمِنُ أَعْظَمُ حُرْمَةً عِنْدَ اللَّهِ مِنْكَ» واته: «ئه ی ئه وانه ی که به زمان مسولمان بوون و ئیمان نه چوو نه نیو دلتان؛ نازاری مسولمانان مه دهن و جینیویان پیمه دهن و شوینی که موکورتی و عه یبه کانیان مه که ون چونکه ئه وه ی شوینه ی عه یبه و که موکورتی برای مسولمانی ئه وا خودا شوینی عه یبه ی ئه و ده که ویت و ئه وه ی شتی خودا شوینی عه یبه ی بکه ویت ئه وا ئابرووی ده بات ئه گه ره له نیو ماله که ی خویشیدا بیت»، گپره وه ی فه رموده که ده لیت: رۆژنیکیان ئین عومه ره سه یری که عه یه کرد و وونی: «چه ندیك مه زنی و چه ندیك و ریزلنگیراویت به لام ئیماندار ریزی له تو گه وره تره له لای خودا»، [أخرجه الترمذی: (2032)، وابن حبان: (5763)].

و پیغه مبهری خودا - صلی الله علیه وسلم - ده فهرموبت: (مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوَدُّ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقِمْ حَيْرًا أَوْ لَيْضُمْتُ) واته:

37- يه كېك له ئامانجه كاني شهريعتي ئىسلام بريتته له پاراستنى ئەقل وحه رامکردن وقدهغه كردنى ههرشتيک ببيتته هوى تىكچوون ونه مانى ئەقل وهوش وه كو مهى خواردنه وه (خواردنه وهى سه رخوشكه ره كان)، ئىسلام ئاينى وه كو رۆشنگه ره وهى رېبازى ئەقل ناساندووه؛ بۇ ئە وهى مروّف خودا بپه رستتت به چاورپوشنى وزانسته وه، وشهريعتي ئىسلام باسى ئەقل وهوشى به مه زن داناوه وهه بوونى ئەقل وهوشى به مه رج داناوه بۇ واجب بوونى ئەر كه شهريعتي كان (ته كليفه شهريعتي كان)، ونه قلى نازاد كرد له كۆت وزنجيرى خورافيات وبت په رستى، له ئاينى ئىسلامدا هيچ نه پىنى وحوكميک نيه كه تايبهت بيت به چينيكي دياريكراو جيا له چينه كاني تر، وهه موو حوكم وشهريعت وياسا كاني ئاينى ئىسلام ئەقلى سه لامهت وته ندروست قبولى ده كات ودانى پيدا ده نبيت، چونكه ئەم حوكمانه ئەوپه رى دادپه روه رى وحيكمه تي تىدايه.

ئاينى ئىسلام هاتووه بۇ پاراستنى ئەقل وپرسى ئەقل وييركردنه وه وتيگه يشتنى به رز وبلند كرده وه، خواى گه وه ده فه رمويت:

﴿... إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾ [الإسراء: 36]

واته: {به راستى گوى وچاو ودل هه موو ئەوانه (خاوه نه كانيان) به رپرسيان ئينان} [الإسراء: 36]

بويه واجبه له سه ر مروّف كه ئەقلى بباريژيت بويه ئاينى ئىسلام سه رخوشكه ره كانى حه رامكردووه كه (مهى ومادده هوشبه ره كان وهه رشتيک ده گرتته وه كه ببيتته هوى له ده ستداني بير وهوش)، وحه رامكردنى سه رخوشكه ره كان له برگه ي ژماره (34) دا باسكرا وزور له ئايه ته كاني قورئانى پيروز به م رستانه كۆتايى هاتووه:

﴿... لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: 242]

واته: {به لكو ژيريتان بخه نه كار وييريكه نه وه} [البقرة: 242]

وخواى گه وه ده فه رمويت:

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَلَلْدَارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [الأنعام: 32]

واته: {وه ژياني دونيا هيچ نيه بتيگه گالته و سه رقالي نه بيت وه بيتگومان مالى دوا رۆژ چاكتره بۇ ئەوانه خويان ده پاريزن و له خوا ده ترسن دهى ئايا بۇ ژير نابن} [الأنعام: 32]

وخواى گه وه ده فه رمويت:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ [يوسف: 2]

واته: {بهراستی ئیمه ناردومانته خواره قورئانیک به -زمانی- عهره بی بو ئه وهی ژیرین ولیی تیگهن} [یوسف: 2].

وخوای گهوره روونی کردووه ته وه که هیدایهت و حیکمهت ته نها ئه وانه ی ناقل و ژیرین سوودی لیده بینن و ته نها ئه وانن زیره ک وهوشمه نده کان، خوای گهوره ده فهرمویت:

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [البقرة: 269]

واته: {دهیه خشیت ژیری ودانای به ههرکه سیک که بهویت و ههرکه سیک ژیری ودانای پیدرابیت ئه وا بهراستی خیر و چاکه یه کی زوری پیدراوه، زورینه بهند وه رناگرن ته نها خاوهن ژیری وهوشمه نده کان نه بیت} [البقرة: 269].

بویه ئاینی ئیسلام بوونی ئه قلی به مه رج داناوه بو واجب بوونی ئه رکه شه رعیه کان -ته کلیفه شه رعیه کان-، پیغهمبه ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده فهرمویت: «رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ» واته: «پینووسی تاوان نو سین له سه ر سی کۆمه ل هه لگیراوه : که سی خه وتوو هه تا به خه بهر ده بیته وه، ومندال هه تا بالغ ده بیت، وکه سی شیت هه تا چاک ده بیته وه (ناقل ده بیته وه)». [أخرجه البخاري: (5269)، وأبو داود: (4402)، والترمذي: (1423)، والنسائي في السنن الكبرى: (7346)، وأحمد: (956)، وابن ماجه: (2042)]. ونازادی کرد له کۆت و زنجیری خورافیات ویت به رستی، و سه بارت به حالی ئومه تانی پیشوو که ده ستیانگرت به خورافیات وره تده وهی ئه وه هه قه ی لایه ن خودا وه هاتبوو، خوای گهوره ده فهرمویت:

﴿وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ﴾ [الزخرف: 23]

واته: {ههروه ها پیش تو هه یج پیغهمبه ریکمان نه ناردوو له هه یج شاریکدا مه گه ر خو شگوزه رانه کان (ده لومه نده کان) ووتویانه بهراستی ئیمه باوو باپیرانی خو مان له سه ر ئاینیک بینوو وه بهراستی ئیمه له سه ر ئاینی ئه وان ده رۆین} [الزخرف: 23].

خوای گهوره سه بارت به گه تگووی ئیبراهیم -علیه السلام- له گه ل قه ومه که ی له قورئانی پیرۆزدا ده فهرمویت: که ئیبراهیم -علیه السلام- فهرموویه تی:

﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٣﴾﴾ [الأنبياء: 53-52]

{نا ئه م په یکه ر و بتانه چین؟ که ئیوه ده یان په رستن (به لایانه وه ماونه ته وه)؟ (52) -قه ومه که ی- ووتیان: باو باپیرانمان بینوو ئه مانه یان په رستوو (53)} [الأنبياء: 52-53].

وئاینی ئیسلام هات و فهرمانی به خه لکی کرد که واز به بت په رستی به یئین وده ست هه لگرن له و شته خورافیاتانه ی که له باو باپیرانه وه ماونه وه، و فهرمانی به وه کرد که ده بیت مرو ف شو ئتی رتیبازی پیغهمبه ران بکه ویت -علیهم الصلاة والسلام-.

وله ثاني ئيسلامدا هيچ نهپنى وحوكمىك نبيه كه تايبهت بىت به چينىك له خه لىك جيا له چينه كانى ترعلى كورى ئهپى تائىب -رهزاي خواى لىبىت- كه كورى ماي پىغه مبهره -صلى الله عليه وسلم- ومپردى فاتيمه كچىتى پرسيارى لىكرا: ئايا پىغه مبهره -صلى الله عليه وسلم- شتىكى تايبهتى به ئتوه وتوو (پيشانداوه) كه به خه لىك نه وتبىت (پيشان نه دابىت)؟ ئه وىش (عەلى) ووتى: «هيچ شتىكى به تايبهت بو ئيمه نه وتوو (پيشان نه داوه) كه به خه لىك ترى نه ووتبىت مه گهر ئه وه نه بىت كه له كىلانى شمشيره كه مدايه»، گىزه روه كه ده لىت: «په ربه كى دهره نىنا كه تىيدا نووسرابوو: «نه فرهتى خودا له و كه سهى ئازهل سهرده برىت (قورىانى ده كات) له پىناو كه س وشتىك جگه له خودا، ونه فرهتى خودا له و كه سهى نيشانه كانى زهوى ده گورىت (بو ئه وهى خاكى كه سىكى تر بو خوى ببات)، ونه فرهتى خودا له و كه سهى نه فرهت له دايك وباوكى ده كات، ونه فرهتى خودا له و كه سهى كه پشتىوانى بىدعه چىبه ك -يان تاوانبارىك- ده دات» [صحيح مسلم: 1978]. وهه موو حوكم وياسا وشه ريعه ته كانى ثابى ئىسلام ته قلى دروست وسه لامهت پىي رازيه وبه لايه وه په سه نده، وئهم حوكمانه له ئه وه پرى دانايى وحى كه مهت و دادا په روه ريدان.

38- ئه گهر شوينكه وتووانى ئاينه پوچه له كان درك نه كه نه به و دژيه كى وشتانهى كه له ئاينه پوچه له كه دا هه يه كه ئه قلى سه لامهت رهتى ده كاته وه ئه وا پياوانى ئاينه كه شوينكه وتووان به وه هه لده خه له تىن كه ئاين له سه ره وهى ئه قله وئه قل بوى نبيه له ئاين تىبگات ودركى پىبكات، به لام ئىسلام ئاينى وه كو رىگابه كى روشنا بو ئه قل داناوه كه به هؤيه وه ئه قل رىگا ومه به سى خوى ده زاننىت له م ژيانه دا، وئاينه پوچه له كان ده يانه وىت مروف واز له ئه قل به ينىت وشوئىيان بكه وىت، وئاينى ئىسلام ده يه وىت مروف هؤشى بىته وه وئه قلى به كاربه ينىت بو ئه وهى هه قىقه ت وراستيه كانى بو دهرىكه وىت به و شىوه يه كى هه يه.

ئه گهر شوينكه وتووانى ئاينه پوچه له كان درك نه كه نه به و دژيه كى وشتانهى كه له ئاينه پوچه له كه دا هه يه كه ئه قلى سه لامهت رهتى ده كاته وه ئه وا پياوانى ئاينه كه شوينكه وتووان به وه هه لده خه له تىن كه ئاين له سه ره وهى ئه قله وئه قل بوى نبيه له ئاين تىبگات ودركى پىبكات، به لام ئىسلام ئاينى وه كو رىگابه كى روشنا بو ئه قل داناوه كه به هؤيه وه ئه قل رىگا ومه به سى خوى ده زاننىت له م ژيانه دا، وئاينه پوچه له كان ده يانه وىت مروف واز له ئه قل به ينىت وشوئىيان بكه وىت، وئاينى ئىسلام ده يه وىت مروف هؤشى بىته وه وئه قلى به كاربه ينىت بو ئه وهى هه قىقه ت وراستيه كانى بو دهرىكه وىت به و شىوه يه كى هه يه، خواى گه وره ده فهره موىت:

﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرَىٰ مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ۗ وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ [الشورى: 52]

واته: {هه ر به و شىوه يه كى وه ووتمان قورئانمان بو تو نارد به فه رمانى خو مان كه تو نه تده زانى كتىب وئيمان چىبه به لام ئيمه ئه وه مان كرده رووناكيه ك رىنمونى هه ر كه سىكى پى ده كه ين كه بمانه وىت له به نده كانمان وه به راستى تو (خه لك) رىنمونى ده كه يت بو رىگاي راست} [الشورى: 52].

وہی خودا بہ لنگہ ونیشانہی زوری تیدایہ کہ رینموتی ئہ قہلہ سہلامتہ کان دہکات بو ہہندیک ہہقیقتہ وپراستی کہ ئہقل حہز دہکات بیژانیت و باوہری پی بہینیت، خوی گہورہ دہفہرموت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا﴾ [النساء: 174]

واتہ: {ئہی خہلکینہ بہراستی بوتان ہات بہلنگہی ناشکرا لہ پەرودہ دگارتانہوہ، و ناردمانہ خواروہ بوتان نور و پرووناکیہ کی ناشکرا (کہ قورناتہ)} [النساء: 174]

خوی گہورہ - سبجانہ و تعالیٰ - دہیہوت مروف لہ نور و روشنایی ہیدایہت و زانست و ہہقیقتہ تدا بڑیت، بہلام شہیتانہ کان و تاغوتہ کان دہیانہوت مروف لہ تاریکایی کوفر و نہفامی و گو مپایی بڑیت، خوی گہورہ دہفہرموت:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ...﴾ [البقرة: 257]

{ واتہ: {خو دؤست و پشٹیوانی ئہوانہیہ کہ پروادارن دہریان دہینیت لہ تاریکستانی بیباوہری و کوفر و بہرہو باوہر (ئیمان) و رینموتی و ئہوانہی کہ بیباوہرین (کافرن) شہیتان دؤستیانہ دہریان دہینیت لہ پروناکی بیروباوہر (ئیمان) بہرہو تاریکستانی کوفر و گو مپایی} [البقرة: 257].

39- ئایی ئیسلام زانستی راست و دروست بہ مہزن دادہنیت و ہانی گہرانی زانستی دہدات کہ دوور بیت لہ ہہوا و ئارہزوو، و بانگہشہ دہکات بو تپروانین و بیرکردنہوہ لہ دہروون و لاشہی مروف و گہردوون و بوونہوہرہ کان و ئہو شتانہی لہ دہور و پشتمان، و دہرہنجامہ راست و دروستہ کانی زانست تووشی ہیچ پیکدادانیک نابن لہ گہل ئایی ئیسلامدا.

ئایی ئیسلام زانست و عیلمی راست و دروست بہ مہزن دادہنیت، خوی گہورہ دہفہرموت:

﴿...يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [المجادلة: 11]

واتہ: {خودا پلہ و پایہی ئہو کہسانہ بہرز دہکاتہوہ لہ ئیوہ کہ بروایان ہیناوہ وہ ئہوانہی کہ زانستیان پی بہخسراوہ بہ چہند پلہیک (پلہیان بہرز دہکاتہوہ) وہ خوا شارہزایہ بہوہی دہیکہن} [المجادلة: 11]

[. و خوی گہورہ شاہیدی دانی زانایانی لہ گہل شاہیدی دانی خوئی و فریشتہ کان باسکردوہ سہبارت بہ شاہیدی دان لہ سہر مہزنتین بابہت، خوی گہورہ دہفہرموت:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالنَّالِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران:

18]

واتہ: {خودا شاہیدی دہدات (واتہ رایدہ گہیہنیت و بہ بہلنگہ دہیچہ سپینیت) کہ بہراستی ہیچ پەرستراوئیکی بہ ہق و راست نبیہ کہ شایہی پەرستن بیت جگہ لہ ئہو زاتہ مہزنہ نہ بیت و فریشتہ کانیش شاہیدی دہدن (واتہ: دانپیدا دہنن) و خاوہن زانستہ کان (زانایان) یش شاہیدی دہدن (واتہ: باوہری چہسپاویان ہہیہ)، خودا

همیشه دادپوردهری راگرتوه؛ هیچ پرستراویکی ههق وراست نییه که شایه‌نی پرستن بیت جگه له‌ئو و خودا
شکودار ودانابه{آل عمران:18}

وئهمیش پیگه‌ی زانایان روونده‌کاته‌وه له‌ئایی ئیسلامدا و خودا فه‌رمانی به پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم-
که داوای زیادکردنی زانستی بکات له‌ئوای گه‌وره، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿... وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ [طه: 114]

واته: {وه بلی ئه‌ی په‌روه‌دگارم زانست و زاناییم زیاد بکه} [طه: 114]

و پیغه‌مبه‌ری خودا -صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رمویت: «مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ
طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَصْغُرُ لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَعْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ حَتَّى الْجِبَّتَانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرِثَةُ
الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ» واته: «هه‌رکه‌سیک
رینگیه‌ک بگریته به‌ر بۆ فیروون و گه‌ران به‌ دوا‌ی زانستی شه‌رعیدا ئه‌وا خوای گه‌وره رینگای چوونه
به‌هه‌شتی بۆ ئاسان ده‌کات، و فریشته‌کان بالیان راده‌خه‌ن بۆ فیرخواری زانستی شه‌رعی، و فیرخواری
زانستی شه‌رعی هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا داوای لیخوشبوونی بۆ ده‌که‌ن ته‌نانه‌ت
ماسیه‌کانی نیو ده‌ریاش، و فه‌زلی زانا به‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی زور پرستن ئه‌نجامده‌دات (به‌ باشی شاره‌زای
زانستی شه‌رعی نییه: عابیده) وه‌کو فه‌زلی مانگه‌ به‌سه‌ر هه‌موو ئه‌سته‌یره‌کانه‌وه، و زانایان میراتگری
پیغه‌مبه‌ران، و پیغه‌مبه‌ران دینار و دره‌مه‌یان له‌ دوا‌ی خو‌یان به‌ جینه‌ه‌یشتووه به‌ئکو زانستیان
به‌جینه‌ه‌یشتووه، بۆیه هه‌رکه‌سیک هه‌ولێ به‌ده‌سته‌ینانی بدات ئه‌وا به‌شیکێ باشی به‌ده‌سته‌یناوه (بۆ
له‌به‌رکردن و کرده‌وه‌ پیکردن و فیرخردن)» [أخرج أبو داود: (3641)، والترمذي: (2682)، وابن ماجه: (223)
واللفظ له، وأحمد: (21715)].

و ئایی ئیسلام هانی گه‌رانی زانستی ده‌دات که دوور بیت له‌ هه‌وا و ئاره‌زوو، و بانگه‌شه‌ ده‌کات بۆ تیروانین
و بیرکردنه‌وه له‌ ده‌روون و لاشه‌ی مروّف و گه‌ردوون و بوونه‌وه‌ره‌کان و ئه‌و شاننه‌ی له‌ ده‌روو پشتمان، خوای گه‌وره
ده‌فه‌رمویت:

﴿سَرُّهُمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ﴾ [فصلت: 53]

واته: {له‌مه‌ودوا به‌ئگه‌ کانی خو‌مانیان نیشان ده‌ده‌ین له‌ ئاسوی دنیا (له‌ بوونه‌وه‌ردا) وله‌ خودی خو‌یندا هه‌تا
بۆیان روون بیته‌وه‌ بئگومان ئه‌م (قورئانه) راسته‌ ئایا په‌روه‌دگارت به‌س نییه‌ که به‌راستی ئاگاداره به‌ سه‌ر هه‌موو
شتیکدا} [فصلت: 53]

و خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ
فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف: 185]

واته: {ثایا ئەوانه ناروانن؟ له موئکه گهوره و فراوانی له ئاسمانه کان و زهویدا ههیه وله و شتانهی خوی گهوره دروستی کردوون ولهوانهیه نزیک بوو بپتتهوه کوژاتی (ژیان) یان ئینجا به چی قسهیه ک له پاش قورئان برۆ دههینن}{الأعراف: 185}

وخوای گهوره دهفهرمویت:

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۗ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ [الروم: 9]

واته: {ثایا ئەوان بهسه زهویدا نه گهراون بو ئەوهی ببینن سه رهنجامی ئەو (گهلانهی بیباوهر بوون) له پیش ئەمان چۆن بووه که زۆر بههیزتر بوون له ئەمان (له خهئکی مهککه) و زهویان کێلا (بو کشتوکال) و ئاوه دانیان کردهوه زیاتر لهمان و پیغه مبه رانیان بو هات به موعجزه روونه کانهوه بۆیه خواسته می لی نه کردوون (که له ناوی بردوون) بهلام خوێان سته میان له خوێان کرد}{[الروم: 9].

وئه نجامه زانسته راسته کان تووشی پیکدادان نابیت له گهل ئابنی ئیسلامدا ولێردها باسی یه ک نمونه ده که بین که له قورئانی پیرۆزدا ورده کاریه بچووکه کانیشی باسکراوه پیش زیاتر له ههزار و جوار سه د سال که چی زانست له م سه دانیهی دوا بیدا درکی پیکردوه و زانیوو یه تی و ورده کاریه کانی ئەم بابتهیه دۆزیه وه؛ بۆیه ئەنجامه کانی زانست وه کو ئەوهیه که له قورئانی پیرۆزدا باسکراوه و ئەم بابتهش بریتیه له چۆنیه تی دروستبوونی کۆریه له له سکی دایکیدا، خوی گهوره دهفهرمویت:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٥﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْلًا فَكَسَوْنَا الْعِظْلَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٧﴾﴾ [المؤمنون: 12-14]

{سوێند به خوا به پاسی مروفمان دروستکرد له خو لاسه و پالفتهیه له قور (12) له پاشان ئەومان کرد به نوتفه یه ک -دئۆپه مه نیه ک- له ئارامگایه کی پتهو (مندالدانی دایک) دا (13) دواتر نوتفه که مان -دئۆپه مه نیه ک-مان- کرد به خوینی مه یو ئەمجا خوینه مه یوه که شمان کرد به پارچه گوشتیک و ئەمجا پارچه گوشته که مان کرد به ئیسقان ئەمجا به گوشت (پهیکه ره) ئیسکه که مان دا بۆشی پاشان ئەومان کرد به دروستکراویکی تر جا گهوره و پیرۆزه ئەو خوایهی که چاکترینی به دیهینه رانه (14)}{[المؤمنون: 12-14].

40- وخوای گه‌وره ته‌ن‌ها کرده‌وه کان (په‌رستنه کان) له‌ئو که‌سانه قبول ده‌کات که باوه‌ریان به‌خودا هیناوه ومله‌چی فه‌رمانه‌کانی بوون وباوه‌ریان به‌پیغه‌مبه‌ران هیناوه -علیهم‌السلام- وخوای گه‌وره ته‌ن‌ها ئه‌و کرده‌وانه (په‌رستانه (قبول ده‌کات که له‌شهریعتدا فه‌رمانی له‌سه‌ر داوه، بویه‌چون مرؤف کوفر وپیباوه‌ر ده‌بیت به‌خوای گه‌وره وهیوای ئه‌وه‌یه که پاداشتی بدانه‌وه؟ وخوای گه‌وره ئیمان وباوه‌ری هیچ که‌سیک قبول ناکات ئه‌گه‌ر باوه‌ری به‌هموو پیغه‌مبه‌ران نه‌بیت -علیهم‌السلام- وده‌بیت باوه‌ری به‌کو‌تا پیغه‌مبه‌ریش بیت که موحه‌مه‌ده -صلی‌الله‌علیه‌وسلم-.

وخوای گه‌وره ته‌ن‌ها کرده‌وه کان (په‌رستنه‌کان) له‌ئو که‌سانه قبول ده‌کات که باوه‌ریان به‌خودا هیناوه ومله‌چی فه‌رمانه‌کانی بوون وباوه‌ریان به‌پیغه‌مبه‌ران هیناوه -علیهم‌السلام-، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصَلُّهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا﴾ (18) [الإسراء: 18-19]

{هه‌رکه‌سیک ته‌ن‌ها ئیانی دنیای بویت (له‌م دونیایه‌دا) زوو پتی ده‌ده‌ین ئه‌وه‌ی بمانه‌ویت بۆ هه‌رکه‌سیک له‌پاشان دۆزه‌خمان بۆ سازداوه ده‌چیتته‌ ناوی به‌لۆمه‌کراوی وده‌رکراوی له‌میهره‌بانی خودا (18) هه‌رکه‌سیکیش مه‌به‌ستی رۆژی دواپی بووبیت وه‌هه‌ولتی بۆ بدات به‌و جوهری شایسته‌یه و باوه‌رداریش بیت ئا ئه‌وانه‌ کرده‌وه و تیکۆشانه‌که‌یان وه‌رگیروه (لای په‌روه‌ر‌دگاریان) (19)} [الإسراء: 18-19].

وخوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعِيهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ﴾ (94) [الأنبياء: 94]

واته: {ئینجا هه‌ر که‌س (هه‌رچه‌ند) له‌کرده‌وه چاکه‌کان بکات (به‌و مه‌رجه‌ی) باوه‌رداریش بیت ئه‌وا (پاداشتی) کۆشسه‌که‌ی وون نابیت و به‌فیرو ناره‌وات به‌راستی ئیمه‌ بۆ (کرده‌وه‌کانی) ئه‌و نووسه‌رین} [الأنبياء: 94].

وخوای گه‌وره ته‌ن‌ها ئه‌و په‌رستانه‌ قبول ده‌کات که له‌شهریعته‌که‌یدا بریاری له‌سه‌ر داوه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿...فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ (110) [الک‌هف: 110]

واته: {ئینجا هه‌رکه‌سیک به‌ته‌مایه‌ بگه‌ریتته‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگاری (له‌قیامه‌تدا) ئه‌وا باکرده‌وه‌ی چاک بکات وکه‌س نه‌کاته‌هاوبه‌ش وشه‌ریکی په‌روه‌ردگار له‌په‌رستنیدا} [الک‌هف: 110]

خوای گه‌وره روونی کردووه‌ته‌وه که کرده‌وه به‌چاک دانانریت ئه‌گه‌ر له‌و کرده‌وانه نه‌بیت که به‌ئیمان وباوه‌ر به‌خودا وبه‌دلسۆزی بۆ خودا ئه‌نجامدراوه وله‌شهریعتی خودا بریاری له‌سه‌ر دراوه وکه‌سه‌که‌ باوه‌ری به‌هموو پیغه‌مبه‌ران هه‌بووه؛ به‌لام ئه‌گه‌ر کرده‌وه‌که‌یه‌کینک له‌م مه‌رجانه‌ی تیدا نه‌بیت ئه‌وا ره‌ت ده‌کریتته‌وه وقبول ناکریت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا﴾ (23) [الفرقان: 23]

واته: {هاتین هەر کردهوه به کبان کرد بوو هه موویمان وه کو توژی پرش و بلاو لیکرد} [الفرقان: 23]

وخوای گهوره دهفه رموئیت:

﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَشِيعَةٌ ﴿٢٤﴾ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ﴿٢٥﴾ تَصَلَّيْنَا نَارًا حَامِيَةً ﴿٢٦﴾﴾ [الغاشية: 2-4]

{زۆر ده موچاو - روو - لهو رۆژهدا ترسانک وریسوا وشه رمه زارن (2) هه وئده ریتی رهنجه رۆن (3) ده چنه نیو ناگریکی زۆر گه رمه وه (4)} [الغاشية: 2-4]

ئهم رووانه لهو رۆژهدا خه جالهت وشه رمه زارن وماندوون به هۆی زۆر کردهوه کردنه وه به لام کردهوه کانیان به پیتی په یامی خودا نه بووه؛ بۆیه سه رهنجام ده چنه دۆزه خه وه، چونکه کردهوه کانیان به پیتی ئه وه شه ربه ته نه بوو که خودا دایه زانده، به لکو خودایان په رست به هه نندیک کرده وهی هه له وشوئیکه وتووی سه رانی گومرایی بوون ئه وانیه که ئایی پوجه ئیان بۆیان داده نا، ئه وه کرده وه چاکه ی که له لای خوای گه وره قبول ده کرئیت ئه وه یه که ده بیئت به دئسوژی بو خودا بیئت وه گوتیه ی سونه تی پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم - بیئت، ئیتر چۆن مروف کافر و بیباوه ر ده بیئت به خودا وهیوای ئه وه یه که خودا پاداشتی بداته وه؟

وخوای گه وره ئیمان و باوه ره ئینیان هیچ که سیک قبول ناکات مه گه ر پاش ئه وه نه بیئت که باوه ر ده هیئیت به هه مو پیغه مبه ران - علیهم الصلاة والسلام - وئیمان ده هیئیت به په یامی موحه مه د - صلی الله علیه وسلم -، وئیشتر باسی هه نندیک به لکه مان کرد سه باره ت به ئهم باه ته له بره گی ژماره (20)، خوای گه وره ده فه رموئیت:

﴿أَمَرَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٥﴾﴾ [البقرة: 285]

واته: {پیغه مبه ر - صلی الله علیه وسلم - بروای هینا به وه په یامه ی که بۆی نێردراوه له په روه رده گاریه وه له گه ل برواداراندا هه مو بروایان هینا وه به خوا وه فریشه کانی وه کتیبه کانی (په یامه کانی) وه پیغه مبه رانی جیاواری ناکه ین له نیوان هیچ یه کیک له په یامبه ران (برواداران) ووتیان: (پیغه مبه ر ئایی خوای پیگه یان دین ئیمه ش) بیستمان فه رمانه برادریمان کرد داوای لیخو شبوونت لیده که ین ئه ی په روه رده گارمان وهه ر بۆ لای تویه که رانه وه مان} [البقرة: 285].

وخوای گه وره ده فه رموئیت:

﴿أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٣٦﴾﴾ [النساء: 136]

واته: {ئهی که سانی که باوه رتان هینا وه به رده وام بن له سه ر باوه ر به خوا و پیغه مبه ره که ی و به و قورئانه ی ناردوویه تیه خواره وه بۆ پیغه مبه ره که ی و به و کتیبانه ش که پیشر ناردوویه تیه خواره وه، و هه ر که سیک بی باوه ر بیئت به خوا و به فریشه کانی و به کتیبه کانی و به پیغه مبه ره کانی و به رۆژی دواپی ئه وا به راستی گومرایی بووه به گومراییه کی زۆر دوور (له راستی)} [النساء: 136].

وخوای گه وره ده فه رموئیت:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَضْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَضْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ [آل عمران: 81]

واته: {بهيڻهه ياديان} ڪا ٽيڪ ڪه خوا پهيماني وهگرٿ له پيغهمبهران ڪه هه رچيم پيدان له پهيام و حڪمهت و (شهريعت) له پشان پيغهمبهريڪتان بؤ هات به برواهينهر بهو پهيامه ڪه له لاتانه دهبيت برواي پؤ بهين وه يارمه تي بدن، خوا فهرمووي: نايادانتان نابه پهيمانه دا؟ وه لهسهر نهوه پهيماني منتان وهگرٿ پيغهمبهران ووتيان: بهئ دانمان پيدانا و پهيمانمان بهست خوا فهرمووي: كهواته ئيوه بهشاهيد بن وه منيش لهگه ل ئيوه په ڪيڪم له شاهيدان}{آل عمران: 81}.

41- ٿامانجي هه موو پهيامه ڪاني خودا بريتيه لهوهي: ڪه ٿايني هه قى خودا مروف بهرز وبلند وبالا بڪات ڪه مروف تنها بهندهيه ڪي دلسوزي پهروهردگاري هه موو بوونهوهره ڪان بيت وٽهم ٿاينه مروف رزگار دهڪات له ڪويلايه تي وبه ندياه تي ڪردن بؤ مروفه ڪان وبؤ مادده وبؤ خورافهت، ٿايني ئيسلام -ههروه ڪو دهبيبنين- بانگه شهي نهوه ناکات: مروفه ڪان بيگهردن، ودوورن له ڪه موڪورتي، وله نهوه پري ڪامليدان، ومروفه ڪان بهرز ناکاتهوه بؤ سهروهوي پلهوپايه ڪو ٿان ڪه بيانڪات به په رستراو وپهروهردگار وخودا.

ٿامانجي هه موو پهيامه ڪاني خودا بريتيه لهوهي: ڪه ٿايني هه قى خودا مروف بهرز وبلند وبالا بڪات ڪه مروف تنها بهندهيه ڪي دلسوزي پهروهردگاري هه موو بوونهوهره ڪان بيت وٽهم ٿاينه مروف رزگار دهڪات له ڪويلايه تي وبه ندياه تي ڪردن بؤ مروفه ڪان وبؤ مادده وبؤ خورافهت، پيغهمبهري خودا -صلى الله عليه وسلم- دهفهرموت: «تَعَسَ عَبْدُ الدِّينَارِ وَالدُّرْهَمِ وَالْقَطِيفَةِ وَالْخَمِيصَةِ إِنَّ أُعْطِيَ رِضِي وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يُضْ» واته: «سه رشوؤر بيت بهندهي دينار، سه رشوؤر بيت بهندهي درههه، سه رشوؤر بيت بهندهي جلوه رگ، نه گهر يتي بهه خشريت رازي دهبيت؛ نه گهر يتي نه بهه خشريت توره دهبيت». [صحيح البخاري: 6435].

مروفي زير تنها ملڪه جي فهريمانه ڪاني خودا دهبيت، بؤيه سامان ومال و پلهوپايه وعه شيرت نايڪه نه ڪؤيله وٽهوهي لهه باسه دا هاتوهه بؤ خويته رروني دهڪاتهوه ڪه حالي خه لڪي چؤن بوو پيش هاتي پهيام ئيسلام وله پاش هاتي ٽهم پهيامه پيروزه چؤن حاليان گؤرا !!؟

ڪا ٽيڪ ههنديڪ له مسولمانان ڪؤچيان ڪرد بهروهه بهه شه وپادشايه بهه شه لهو ڪاته دا -نه جاشي- پرسپاري ليڪردن، وپياني ووت: ٽهم ٿاينه چيهه ڪه بههويه ناڪوڪيتان دروستڪرد بهرامبهر قهومه ڪه تان، ونه هاتنه نيو ٿاينه ڪه من ونه هاتنه نيو ٿايني هيچ په ڪيڪ له ٽومه ته ڪان؟ جهه عفهري ڪوري ٽهبي تالب -رهزاي خواي لبييت- يتي ووت: ٽهئي پادشا، ٽيمه قهوميڪ بووين له جاهيليه تدا -له پيش ئيسلامدا- بتمان ده په رست وگوشتي مردوومان ده خوارد وتاواني قيزه وهنمان ده ڪرد وپهيوهندي خزمايه تيمان ده چرانده وخرابه ڪار بووين بهرامبهر دراوسئ وڪه سي بههيز زال بوو بهسه ڪه سي لاوازا، بهو شيويه بووين هه تاوه ڪو خواي گهوره پيغهمبهريڪي له خؤمان بؤ ناردين ڪه زانياريمان ههيه سه بارهت به رهچه له ڪ وراستگؤوي

وئەمانەت وداوئین پاكى، وبانگى كردىن بۆ تەنھا بە تاكدانانى (تەوھىدى) خودا و پەرستىنى، بۆ وازھېنانا لە پەرستىنى ئەو شتانەى كە خۆمان و باوبايرانمان دەمانپەرست لە بەرد وبتەكان، وفەرمانى پىكردىن بە راستگۆيى وپاراستىنى ئەمانەت وگەياندىنى پەيوەندى خزماتىتى وچاكببون بەرامبەر دراوسى، وئەنجام نەدانى حەرەمكاراوەكان، وئەنجام نەدان و دوور كەوتنەووە لەم تاوانانەش: كوشتن و خوئىن رشتن (بە ناهەق)، وشاھىدى دانى درۆ، و خواردنى مالى ھەتتو -بەناھەق-، و بوھتان ھەتتوئاسىن بۆ ئيماندارى داوئىن پاك، وفەرمانى پىكردىن بە تەنھا پەرستىنى خودا بە پى ئەوھى ھىچ ھاوبەش وشەرىكىكى بۆ بىر يار بەدىن لە پەرستىندا، وفەرمانى پىكردىن بە ئەنجامدانى نوێژ و زەكاندان و رۆژوو گرتن، و دەئىت: زۆر شتى تىرى ئىسلامى باسكرد، بۆيە ئىمە بەراستمان دانا و باوەرمان پى ھىنا وشوئىنى كەوتىن بەو شىوھىيەى ئەو پەيامەكەى ھىناوہ بۆيە ئىمە تەنھا خودا دەپەرستىن وھىچ ھاوبەشىكى بۆ بىر يار نادەين، وھەموو ئەوانەى حەرەمكارا لەسەرمان ئىمە بە حەرەمان دانا (ئەنجامى نادەين)، وھەموو ئەوانەى حەرەمكارا بۆمان ئىمەش بە حەرەمان دانا (دروستە ئەنجامى بەدەين)...[رواھ أحمد: 1740، و رواھ أبو نعيم فى حلية الأولياء: 115/1]. ئايىنى ئىسلام مەرفەھەكان بەرز ناکاتەوہ بۆ سەرەوھى پلەوپاھىيەى خويان و بەرزىان ناکاتەوہ بۆ پلەى بەرەوہردگارىتى و خودايەتى. خواى گەورە دەفەرەمۆيت:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: 64]

واتە: {بىيان بلى: ئەى خاوەن پەيامەكان وەرن بۆ لاى وتەيەكى راست و(يەكسان) لە نىوان ئىمە وئىوہدا كە جگە لە خوا ھىچ نەپەرستىن وھىچ شتىكى نەكەين بە ھاوبەشى (لە پەرستىندا) وھەندىكمان ھەندىكمان بە پەرەوہردگار دانەنئىن ئەمجا ئەگەر پشتيان ھەكرد ئىوہش بلىن: ئىوہ شاھىد بن كە ئىمە فەرمانبەردار وگۆنرايەل وملكەچى خوداين}{آل عمران: 64}.

وخواى گەورە دەفەرەمۆيت:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران:

80]

واتە: { وخودا فەرمانتان پىنادات كە فرىشتهكان وپىغەمبەران بكەن بە پەرستراوى خۇتان چۆن (خودا) فەرمانتان پىدەدات بىباوہر بن (كافر بن) دواى ئەوھى كە ئىوہ بروادار بوون؟! } [آل عمران: 80].

ويغەمبەرى خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرەمۆيت: «لَا تُظْرُونِي كَمَا أَظْرَثَ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ» واتە: «زىادەرەوى مەكەن لە وەسفكردنى من ھەرەو كە چۆن نەسرانىەكان زىادەرەويان كەرد لە وەسفكردنى كورى مەريەم (عيسا)، من تەنھا بەندەم، بۆيە بلىن: بەندەى خودا (عبد الله) وپىغەمبەرى خودا» [صحيح البخاري: 3445].

42- خوی گهوره له شهريعه ته كهيدا ريگه‌ی داوه به تهوبه كردن: كه نه‌ميش بریتيه له گه‌رانه‌وه‌ی مروّف بۆ لای په‌روه‌ردگار و وازه‌یتان له تاوان و گونا‌هه‌كان، و مسوّلمان بوون و په‌په‌وه كردنی ئایینی ئیسلام هۆكاره بۆ لیخو‌شبوون له هه‌موو تاوان و گونا‌هه‌كاني پيشوو، وه‌روه‌ها تهوبه كردن هۆكاره بۆ لیخو‌شبوون له هه‌موو تاوان و گونا‌هه‌كاني پيشوو، بۆیه پيويست ناکات تاوان و گونا‌هه‌كاني لای هيج يه‌کينک له مروّفه‌كان باس بکات ودانی پيدا بنیت له لای نه‌وان.

و‌خوای گه‌وره تهوبه‌کردنی له ئایینی ئیسلامدا داناوه وریگه‌ی پيداوه، و تهوبه‌کردن بریتيه له: گه‌رانه‌وه‌ی مروّف بۆ لای په‌روه‌ردگاری نه‌ميش به تهوبه‌کردن و وازه‌یتان له تاوان و گونا‌هه‌كان، خوی گه‌وره ده‌فه‌رمويت:

﴿...وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: 31]

واته: {هه‌مووتان تهوبه‌بکهن و بگه‌رینه‌وه بۆ لای خوا نه‌ی ئیمانداره‌كان تا رزگار و سه‌رکه‌وتوو بن} [النور: 31]

و‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمويت:

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ [التوبة: 104]

واته: {ئایا نه‌یان زانیوه كه بئینگومان هه‌ر خوا تهوبه و په‌شیمانی له به‌نده‌كاني وه‌رده‌گرت و هه‌ر نه‌و خیر و به‌خشینه‌كان وه‌رده‌گرت و به‌پراستی هه‌ر خواجه وه‌رگري تهوبه‌یه و میه‌ره‌بانه (له‌گه‌ل به‌نده‌کانیدا)} [التوبة: 104].

و‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمويت:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [الشورى: 25]

واته: {وه‌و خودایه‌ی زاتیکه تهوبه له به‌نده‌كاني وه‌رده‌گرت وله‌کرده‌وه خراپه‌كان خو‌ش ده‌بیت و هه‌ر‌کرده‌وه‌یه‌ک كه ئیوه نه‌نجامی ده‌ده‌ن پێی ده‌زانیت} [الشورى: 25]

و‌بیغه‌مبه‌ری خودا-صلی الله علیه وسلم- ده‌فه‌رمويت: «لَلَّهِ أَشَدُّ فَرْحًا بِتُوبَةِ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ مِنْ رَجُلٍ فِي أَرْضٍ دَوِّيَّةٍ مَهْلِكَةٍ مَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ فَطَلَبَهَا حَتَّى أَدْرَكَهُ الْعَطَشُ ثُمَّ قَالَ: أَرْجِعْ إِلَى مَكَانِي الَّذِي كُنْتُ فِيهِ فَأَنَامُ حَتَّى أَمُوتَ فَوْضَعَ رَأْسَهُ عَلَى سَاعِدِهِ لِيَمُوتَ فَاسْتَيْقَظَ وَعِنْدَهُ رَاحِلَتُهُ وَعَلَيْهَا زَادُهُ وَطَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَالَّهُ أَشَدُّ فَرْحًا بِتُوبَةِ الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ مِنْ هَذَا بِرَاحِلَتِهِ وَرَادِهِ» واته: «خوای گه‌وره ئاسووده‌تره به تهوبه‌ی به‌نده‌یه‌کی ئیماندار زیاتر له پیاویک كه ئاژه‌له‌که‌ی و خواردن و خواری‌ده‌وه‌ی سه‌رپشتی (ئاژه‌له‌که‌ی) له‌گه‌ل‌دایه له بیابانیکی چۆل‌دا، پیاوه‌که‌ خه‌وت و کاتیک هه‌ستا ئاژه‌له‌که‌ی رۆیشت (دیار نه‌ما) بۆیه به‌ دوایدا گه‌را هه‌تاوه‌کو تووشی تینویتی بوو، و پاشان ووتی: بۆ شوینه‌که‌ی خو‌م ده‌گه‌رتیمه‌وه و ده‌خه‌وم هه‌تاوه‌کو ده‌رمم، و کاتیک سه‌ری له‌سه‌ر باسکی ده‌ستی دانا بۆ نه‌وه‌ی بمریت، و خه‌به‌ری بوویه‌وه و بیینی ئاژه‌له‌که‌ی و خواردن و خواری‌ده‌وه‌كاني سه‌رپشتی له‌لای وه‌ستاوه، خوای گه‌وره ئاسووده‌تره به تهوبه‌ی به‌نده‌ی ئیماندار زیاتر له ئاسووده‌ی ئه‌م پیاوه به ئاژه‌له‌که‌ی و رۆزیه‌كاني سه‌رپشتی» [صحیح مسلم: 2744].

ومسولمان بوون وپه‌یره وکردنی ثابیی ئیسلام هۆکاره بۆ لیخۆشبوون له هه‌موو تاوان وگونا‌هه‌کانی پێشوو، هه‌روه‌ها ته‌وبه‌کردن هۆکاره‌ بۆ لیخۆشبوون له هه‌موو تاوان وگونا‌هه‌کانی پێشوو، خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ﴾ [الأنفال: 38]

واته: {پێیان بۆ: به‌ ئه‌وانه‌ی که پێ‌باوه‌ر بوون ته‌گه‌ر ک‌وتای پ‌ه‌یتن (به‌ پێ‌باوه‌ر بوونیان -به‌ کافر بوونیان-) به‌راستی خ‌ودا له هه‌موو گونا‌هه‌کانیان خ‌ۆش ده‌بێت له هه‌موو ته‌و تاوانانه‌ی له پێش‌ووتردا کرد‌ووینه‌ به‌لام ته‌گه‌ر بگه‌رێته‌وه (سه‌ر کرده‌وی پێش‌وویان) ته‌وه به‌راستی باو ویا‌سا بۆ پێشینه‌ خ‌راپه‌کان چی بوو (بۆ ته‌مانیش دووباره‌ ده‌بێته‌وه)} [الأنفال: 38]

خ‌وای گه‌وره‌ بانگی گا‌وره‌کان (نه‌سه‌رانه‌کان) ده‌کات بۆ ته‌وبه‌کردن، هه‌روه‌کو -سه‌ب‌حانه‌ و‌تعالی- ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [المائدة: 74]

واته: {ده‌ی ئایا بۆ ت‌وبه‌ناکه‌ن و ناگه‌رێته‌وه‌ بۆ لای خ‌وا؟ و دا‌وای لێ‌بو‌ردنی لێ‌ناکه‌ن؟ له‌کاتێکدا خ‌وا لێ‌بو‌رده‌ی مێه‌ره‌بانه‌} [المائدة: 74].

خ‌وای گه‌وره‌ بانگه‌پێشی هه‌موو گونا‌هه‌کار و تاوان‌کاره‌کان ده‌کات بۆ ته‌وبه‌کردن، خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الزمر: 53]

واته: {پێیان بۆ: ئه‌ی به‌نده‌کانم ئه‌ی ته‌وانه‌ی که خ‌ۆتان ز‌ور گونا‌ه‌بار کرد‌وو نه‌ ئاومێد مه‌بن له مێه‌ره‌بانی و به‌زه‌بی خ‌وا چونکه‌ بێگومان خ‌وا له هه‌موو گونا‌هه‌کان خ‌ۆشه‌بێت به‌راستی هه‌ر ته‌وه لێ‌بو‌رده‌ی مێه‌ره‌بانه‌} [الزمر: 53].

کاتیکه‌ عه‌م‌روی ک‌وری عاص -ره‌زای خ‌وای لێ‌بیت- سو‌ور وپێداگه‌ر بوو له‌سه‌ر ته‌وه‌ی که مس‌ولمان بێت؛ له‌وه‌ تر‌سا که خ‌ودا له‌و تاوانانه‌ی خ‌ۆش نه‌بێت که له‌ پێش مس‌ولمان بوون کرد‌وو په‌یتی، عه‌م‌رو ته‌م باسه‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌ وده‌لێت: «لَمَّا آتَىٰ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي قَلْبِي الْإِسْلَامَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُبَايِعَنِي فَبَسَطَ يَدَهُ إِلَيَّ فَقُلْتُ: لَا أَبَايِعُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَتَّىٰ تَغْفِرَ لِي مَا تَقَدَّمَ مِنِّي دُنَيَّ قَالَ: فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَمْرُو أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْهِجْرَةَ تَجِبُ مَا قَبَلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ يَا عَمْرُو أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَجِبُ مَا كَانَ قَبْلَهُ مِنَ الذُّنُوبِ» واته: «کاتیکه‌ خ‌وای گه‌وره‌ ئیسلامی خ‌سته‌ دلمه‌وه‌، (عه‌م‌رو) ده‌لێت: هاتم بۆ لای پێغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم بۆ ته‌وه‌ی به‌یعه‌تی پێ‌ده‌م بۆیه‌ ده‌ستی درێژ کرد، منیش ووتم: به‌یعه‌ت پێ‌نا‌ده‌م هه‌تاوه‌کو (خ‌وای گه‌وره‌) له هه‌موو گونا‌هه‌کانی پێش‌ووم خ‌ۆش بێت، ته‌وه‌یش -صلی الله علیه وسلم- فه‌رمو‌وی: «ته‌ی عه‌م‌رو، ئایا نازانی ک‌ۆچ‌کردن -ه‌یج‌ره‌ت- هه‌رچی له‌ پێش خ‌ۆیدا هه‌بو‌وه‌ (له‌ گونا‌هه‌کان) هه‌لێده‌وه‌شه‌ینێته‌وه‌ وئیس‌لام هه‌رچی له‌پێش خ‌ۆیدا هه‌بو‌وه‌ (له‌ گونا‌هه‌کان) هه‌لێده‌وه‌شه‌ینێته‌وه‌ -واتا: ه‌یج‌ره‌ت و مس‌ولمان بوون هۆکارن بۆ لیخ‌ۆش‌بوون له‌ گونا‌هه‌کان-» [رواه مس‌لم: 121، رواه أحمد: 17827].

43- له ئایینی ئیسلامدا په یوه ندى نیوان مروّف و خودا په یوه ندىیه کی راسته و خوږه، بویه مروّف پیویستی به هیچ ناو ندىک -واسته یه ک- نییه بؤ پارانه وه و داواکردن و په رستنی خودا، ئایینی ئیسلام قه دهغه ی ده کات که مروّف بکړتته خودا یان هاوبه ش و شه ریکې خودا له په روه ردگار یتي و په رستنیدا (ئولو هیه تدا : خودایه تیدا).

له ئایینی ئیسلامدا هیچ پیویست ناکات تاوانه کان له پتیش خه لکیدا باس بکه یت ودانی پتیدا بنییت، چونکه له ئیسلامدا په یوه ندى نیوان مروّف و خودا په یوه ندىیه کی راسته و خوږه و پیویستی به ناو ندى (واسته ی) هیچ بونوه و ریک نییه، هه روه کو له برکه ی (36) دا باسکرا که خودا بانگی هه موو خه لکی کردوه بؤ ته و به کردن وگه رانه وه بؤ لای ئه و زاته مزنه و هه روه ها خودا نه ی کردوه له خه لکی که پیغه مبه ران و فریشته کان بکه ن به نیوه ند (واسته) له نیوان خو یمان و خودا بؤ ئه وه ی به هو یمانوه له خودا بپار یتنه وه و بیپه رستن، به لکو ده بیت مروّف راسته و خو داوا له خودا بکات ولې بپار یتنه وه، خوای گه و ره ده فهرموتیت:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران:

[80]

واته: { و خودا فه رمانتان پینادات که فریشته کان و پیغه مبه ران بکه ن به په رستراوی خو یمان چؤن (خودا) فه رمانتان پنده دات بپاوه ر بن (کافر بن) دوا ی ئه وه ی که ئیوه بروادار بوون؟! } [آل عمران: 80].

ئایینی ئیسلام هه روه کو ده بیبین قه دهغه ی ده کات که مروّف بکړتته خودا یان هاوبه ش و شه ریکې خودا له په روه ردگار یتي و په رستنیدا (ئولو هیه تدا : خودایه تیدا)، خوای گه و ره سه باره ت به نه سرانیه کان -گا وره کان- ده فهرموتیت:

﴿اتَّخِذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا ۗ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [التوبة: 31]

واته: { زانا و راهیبه کانبان (دینداره کانبان) کردوه به په روه ردگار له جیاتی خوا هه روه ها مه سیحی کورې مه ریه میس (یان کردوه به خوا) له کاتیکدا فه رمانیان پې نه دراوه بیجگه له وه ی که یه ک خوا بپه رستن که هیچ په رستراویک راست نیه بیجگه له ئه و زاته، پاک و بیگه ردی بؤ ئه و (خودا) یه ی له وه ی ده یکه نه هاوبه شی} [التوبة: 31].

وخوا ی گه و ره ئینکار ونه ی کرد له سه ر کافره کان ئه ویش به هو ی ئه وه ی له نیوان خو یمان و خودا ناو ندى کیان -واسته یه کیان- داده نا بؤ پارانه وه، خوای گه و ره ده فهرموتیت:

﴿إِلَّا لِلَّهِ الدِّينَ الخَالِصَ ۗ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ [الزمر: 3]

واته: { بیداربه ئایینی (گه ردنکه چی) پاک و خاوتین هه ر بؤ خوا یه وه که سانیک جگه له (خوا) چه ند په رستراویکیان بؤ خو یمان داناوه (ده لئین) تنه ها له بهر ئه وه ده یان په رستین نزیکمان بکه نه وه له خوا بېگومان خوا

بپار ددهات له ئیوانینادا لهو شتانهدا که ئەوان تیایدا جیاواز بوون به‌راستی خوا رینمونی که سێک ناکات که درۆزنی زۆر بێباوه‌یه‌] [الزمر: 3]

خوای گه‌وره‌ روونی ده‌کاته‌وه‌ که بت په‌رسته‌کان -ئه‌هلی جاهیلیه‌ت- له ئیوان خۆیان و خودا ناوهندیکیان -واسته‌که‌یان- داده‌نا و ده‌یانووت: ئەمانه‌ له خودا نزیکمان ده‌که‌نه‌وه‌.

وئه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌ نه‌هی کردبێت له خه‌لکی به‌وه‌ی که پێغه‌مبه‌ران و فریشته‌کان بکه‌ن به‌ نێوه‌ند له ئیوان خودا و به‌نده‌کاندا؛ ئەوا جگه‌ له ئەوان نه‌هی لیکردنه‌ زیاتر ده‌یانگریته‌وه‌، و پێغه‌مبه‌ران -عليهم السلام- به‌په‌له‌ بوون له ئەنجامدانی کرده‌وه‌ چاکه‌کان و نزیکبوونه‌وه‌ له خودا، خوای گه‌وره‌ سه‌باره‌ت به‌ حالی پێغه‌مبه‌ران -عليهم السلام- ده‌فه‌رمووت:

﴿...إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ يُدْعُونَ نَارَ عَذَابٍ وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خٰشِعِينَ﴾ [الأنبياء: 90]

واته: {ئه‌وانه‌ی (باسکران له پێغه‌مبه‌ران) پێشبرکێیان ده‌کرد له ئەنجامدانی هه‌موو خێر و چاکه‌یه‌ کدا و هاواریان له ئیمه‌ ده‌کرد به‌ ئومیدی (به‌هه‌شت) و له ترسی (دۆزه‌خ) و ئەوان بو‌ ئیمه‌ ملکه‌چ بوون (وده‌ترسن لێمان)} [الأنبياء: 90]

وخوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووت:

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۗ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا...﴾ [الإسراء: 57]

واته: {ئه‌وانه‌ی که ئەو (نه‌فامانه‌) هاواریان لێ ده‌که‌ن ئەوانه‌ به‌دوای هۆکارێکدا ده‌گه‌ڕێن که نزیکیان بکاته‌وه‌ له په‌روه‌دگاریان کامیان نزیکتره‌ (له‌ خواوه‌ و پله‌و پایه‌ی به‌رزتره‌) وه‌ به‌ هیوا و ئومید و په‌حمی ئەون و له‌ سزایشی ده‌ترسن به‌راستی سزای په‌روه‌دگارت هه‌میشه‌ مه‌ترسی لیکراوه‌ و خۆ لێ پارێزراوه‌} [الإسراء: 57].

واتا ئەوانه‌ی که داوایان لێده‌که‌ن و لێیان ده‌پارێنه‌وه‌ جگه‌ له خوای گه‌وره‌ -له‌ پیاوچاکان و پێغه‌مبه‌ران- ئەوان هیوا و ره‌جاییان ئەوه‌یه‌ که خودا په‌حمیان بپێکات و له‌ سزای خودا ده‌ترسن؛ ئیتر چۆن داوا له ئەوان ده‌که‌ن و لێیان ده‌پارێنه‌وه‌ !! به‌لکو بپوێسته‌ مرۆف‌ ته‌نها داوا له خودا بکات و ته‌نها له ئەو زاته‌ مه‌زنه‌ بپارێته‌وه‌.

44- له کۆتایى ئەم پەيامەدا ئەوه بە بیری خەلکی دەهینینهوه که خەلکی سەرەرای جیاوازی سەردەم وگەل وشوێتی نیشتهجێبوونیان بەلکو هەموو کۆمەلگەى مرۆفایەتی جیاوازه له بۆچوون ومەبەستهکانی وجیاوازه له ژینگه وکردهوهکانی بۆیه پێویسته که هیدایهتێک هەبێت ئاراستهى بکات وپێکخستهیهک هەبێت کۆیان بکاتهوه ودهسهلاتدارێک هەبێت بیانپارێزیت، بۆیه پێغه مبه‌ران -عليهم الصلاة والسلام- ئەمەیان جێبه‌جێ ده‌کرد به وه‌حی خودا -سبحانه وتعالی- وخەلکیان هیدایهت دهدات بۆ رێگای خێر وپێنموینی وخەلکیان کۆ ده‌کردهوه له‌سەر جێبه‌جێکردنی شه‌ریعه‌تی خودا وله‌ نێوانیاندا به هه‌ق حوکم وفه‌رمانه‌روایان ده‌کرد ئەمەش هۆکاری ئەوه بوو حال وگوزهرانیان باش بێت به پێی وه‌لامدانه‌وه‌یان بۆ بانگه‌وازی پێغه‌مبه‌ران ونزیکیان له سەردەمی ناردنی پەيامه‌کانی خودا، وخوای گه‌وره پەيامه‌کانی کۆتایى پێهێنا به کۆتا پەيامی پێغه‌مبه‌ر موحه‌مه‌د -صلی الله علیه وسلم- ومانه‌وه‌ی بۆ نووسی وکرديه به هۆکاری هیدایه‌تدان وپه‌رحمه‌ت ونور وپروشنایى وپێنموینی کردن بۆ سەر ئەو رێبازه‌ی که مرۆف نزیك ده‌کاتهوه له خودا.

له کۆتایى ئەم پەيامەدا ئەوه بە بیری خەلکی دەهینینهوه که خەلکی سەرەرای جیاوازی سەردەم وگەل وشوێتی نیشتهجێبوونیان بەلکو هەموو کۆمەلگەى مرۆفایەتی جیاوازه له بۆچوون ومەبەستهکانی وجیاوازه له ژینگه وکردهوهکانی بۆیه پێویسته که هیدایهتێک هەبێت ئاراستهى بکات وپێکخستهیهک هەبێت کۆیان بکاتهوه ودهسهلاتدارێک هەبێت بیانپارێزیت، بۆیه پێغه‌مبه‌ران -عليهم الصلاة والسلام- ئەمەیان جێبه‌جێ ده‌کرد به وه‌حی خودا -سبحانه وتعالی- وخەلکیان هیدایهت دهدات بۆ رێگای خێر وپێنموینی وخەلکیان کۆ ده‌کردهوه له‌سەر جێبه‌جێکردنی شه‌ریعه‌تی خودا وله‌ نێوانیاندا به هه‌ق حوکم وفه‌رمانه‌روایان ده‌کرد ئەمەش هۆکاری ئەوه بوو حال وگوزهرانیان باش بێت به پێی وه‌لامدانه‌وه‌یان بۆ بانگه‌وازی پێغه‌مبه‌ران ونزیکیان له سەردەمی ناردنی پەيامه‌کانی خودا، وکاتێک گومراپی زۆر بوو ونه‌زانين -جه‌هاله‌ت- بلاو بووه‌وه وبته‌کان په‌رستران؛ خوای گه‌وره پێغه‌مبه‌ر موحه‌مه‌دی نارد -صلی الله علیه وسلم- به هیدایه‌ت وئاینى هه‌ق وراستی بۆ ئەوه‌ی خەلکی ده‌ریکات له تاریکایی کوفر ونه‌زانين -جاهیلیه‌ت- وبت په‌رستی بۆ نور وپروشنایى ئیمان وهیدایه‌ت.

45- بویه ئەی مروّف بانگت دەکەم بۆ ئەوەی خۆی یە کلای بکەیتەوه له پیناو خوای گەوره به راستگۆییەوه و خۆت به دوور بگریت له لاسایی کردنەوه و خوو ونەریت، و بزانییت له پاش مردنت بۆ لای پەروەردگارت دەگەریتەوه، و سهیری نهفس و لاشه‌ی خۆت بکەیت و سهیری گه‌ردوون بکەیت، ئەگەر مسوڵمان بیت ژیانت خۆش دەبیت پێش خۆشی نەبراوه‌ی روژی دوا‌ی، و ئەگەر ویستت ببیت به مسوڵمان ئەوا تەن‌ها له دله‌وه و به زمانیش ئەم شاهیدیە بدەیت: **أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله (واته):** شاهیدی دەدەم و دانیبیدا دەنیم که هیچ پەرس‌تراویک هەق و راست نییه که شایه‌نی پەرستن بیت جگه له الله، و شاهیدی دەدەم و دانیبیدا دەنیم که موحه‌مد نێردراو و پیغه‌مبەری خودایه، و دەبیت بب‌اوه‌ر بیت به پەرستنی هەرش‌تیکیان که سێک جگه له خوای گەوره، و باوه‌رت به‌وه هەبیت که خوای گەوره له پاش مردنمان هەمووی زیندوو دەکاتەوه له نێو گۆره‌کانه‌وه و لیپرسینه‌وه و پاداشت و سزا هەق و راستیه، ئەگەر ئەم شاهیدیە بدەیت ئەوا تۆ مسوڵمانیت، و له پاش ئەمه دەبیت خودا بپەرستیت به‌و شیوه‌یه‌ی له شەریعه‌تی ئیسلامدا هاتوو له گرن‌گرتن پەرستنه‌کانیش که پایه‌ی ئیسلامن: نوێژ کردن، روژوو گرتن، زه‌کاتدان، و حه‌ج‌کردن بۆ مای خودا ئەگەر له توانادا هەبوو.

بویه ئەی مروّف بانگت دەکەم بۆ ئەوەی هەستیت به راستگۆییە و خۆت به دوور بگریت له لاسایی کردنەوه و خوو ونەریتی هەله، هەروه‌کو خوای گەوره ده‌فه‌رمویت:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُ بِوَجْهِكَ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفَرَدَيْ ثُمَّ تَنفَكُّوْا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِّنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ (سبأ: 46)

واته: {بلی من تەن‌ها به یه‌ک شت ئامۆزگاریتان ده‌کەم که دوو دوو، یه‌ک یه‌ک، له‌به‌ر خوا هەستن (وگوترا‌یه‌لی فه‌رمانه‌کانی بن) پاشان بیر بکەنه‌وه ه‌او‌ریکه‌تان (پیغه‌مبەر -صلی الله علیه وسلم-) شیت نییه ئەو (پیغه‌مبەر -صلی الله علیه وسلم-) تەن‌ها ترسینه‌ره بۆ ئیوه له پێش هاتی سزای سه‌ختی (قیامه‌ت)} [سبأ: 46].

و بزانییت که له پاش مردنت ده‌گه‌ریتەوه بۆ لای پەروەردگارت، خوای گەوره ده‌فه‌رمویت:

﴿وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى ﴿٤٢﴾﴾ [النجم: 39-42]

{وه بیگومان ناده‌ی جگه له کۆششی خۆی خاوه‌نی هیچی تر نییه -له‌ دوا‌روژدا- (39) و بیگومان هەول کۆششه‌که‌ی له داهاتوو (له قیامه‌ت) دا ده‌بیریتەوه (40) پاشان پاداشت ده‌دریتەوه به‌تیر و ته‌واوی (41) وه به‌راستی هەموو کاریک سه‌ره‌نجامه‌که‌ی هەر بۆ لای پەروەردگارت ده‌گه‌ریتەوه (42)} [النجم: 39-42].

وسهیری لاشه‌ی خوٚت وسهیری گهرردوون وئاسمان بکه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویٚت:

﴿وَأَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۗ﴾
فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ [الأعراف: 185]

واته: {قایا ئەوانه ناروانن؟ ئەو مۆلکە گه‌وره و فرأوانه‌ی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا هه‌یه ولهو شتانه‌ی خوای گه‌وره دروستی کردوون وله‌وانه‌یه نزیک بوو بئته‌وه کوٚتای (ژیان) یان ئینجا به چی فسه‌یه‌ک له پاش قورئان برأو ده‌هه‌ین: [الأعراف: 185].

ببه به مسولمان بوٚ ئەوه‌ی له دونیا و دواروٚرت ئاسووده و دلخوٚش بێٚت، و ئە گهر ده‌ته‌وێٚت ببیته مسولمان و به‌یروه‌ی ئایینی ئیسلام بکه‌یت؛ ئەوا ته‌نا پنیوسته که شاهیدی بده‌یت به (لا إله إلا الله و محمد رسول الله) واته: (هیچ په‌رستراویک هه‌ق و راست نییه جگه له الله، و موحمده‌د -صلی الله علیه وسلم- پیغه‌مبه‌ر و نیردراوی خودایه) و کاتیک پیغه‌مبه‌ر -صلی الله علیه وسلم- موغازی نارد بوٚ به‌مه‌ن بوٚ ئەوه‌ی بانگه‌وازی بکات بوٚ ئایینی ئیسلام پی فرهمو: «إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُواكَ لَئِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ أَطَاعُواكَ لَئِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُوْحَدُ مِنْ أَعْنِبَائِهِمْ وَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُواكَ لَئِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حِجَابٌ» واته: «تو ده‌چیت بوٚ لای که سانیک له ئەهلی کتیب (جوله‌که و نه‌سرانیه‌کان) با‌یه کهم شت که بانگه‌وازی بوٚ ده‌که‌یت بریتی بێٚت له شاهیدی دان به (لا إله إلا الله)* و شاهیدی دان به‌وه‌ی من پیغه‌مبه‌ری خودام، ئە گهر له‌وه‌دا گوٚترایه‌ل بوون پێیان رابگه‌یه‌نه که خودا پێنج نوٚیژی له‌سه‌ریان فه‌رز کردووه له هه‌موو روٚر و شه‌ویکدا، ئە گهر له‌وه‌دا گوٚترایه‌ل بوون پێیان رابگه‌یه‌نه که خوای گه‌وره خیرکردن (زه‌کات) ی له‌سه‌ریان فه‌رز کردووه له‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کانیان و هه‌رده‌گه‌ر پێٚت و ده‌در پێٚت به هه‌ژاره‌کان، ئە گهر له‌وه‌دا گوٚترایه‌ل بوون ناگدار به له‌باشترین و چاکترینی پاره و ماله‌کانیان نه‌به‌یت، و ناگداری نزی سته‌ملیکراو به چونکه له‌نیوان ئەو و خوادا هیچ په‌رده‌یه‌ک نییه». * (واته: هیچ په‌رستراویک هه‌ق و راست نییه که شابه‌نی په‌رستن بێٚت جگه له الله) [صحيح مسلم: 19].

دووور بیت و به‌رائه‌تی خوٚت رابگه‌یه‌نیت و بێباوه‌ر بیت: به‌بت په‌رستن و به‌په‌رستی ئەوانه‌ی له‌گه‌ل خودا ده‌په‌رستین، و ئەمیش حه‌نیفیه‌ته* که ئایینی ئیبراهیمه‌ -علیه السلام-، (حه‌نیفیه‌ت: و اتا په‌رستی خودا (الله) به‌ته‌نها به‌ دئسوٚزیه‌وه به‌ پێٚ بریاردانی هیچ شه‌ریک و هاو‌به‌شیک له‌ په‌رستنیدا، و خوٚ دوورکردنه‌وه و به‌ریب‌بوون و بێباوه‌ر بوون: به‌ په‌رستی بته‌کان و به‌ په‌رستی په‌رستراوه‌ ناهه‌قه‌کانی تر له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا، خوای گه‌وره ده‌فهرمویٚت:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ...﴾ [الممتحنة: 4]

واته: {به‌راستی بوٚ ئیوه هه‌یه سه‌رمه‌شقیکی جوان و چاک له ئیبراهیم و ئەوانه‌ی له‌گه‌ل ئیدا بوون که به‌گه‌له‌که‌ی خوٚنیان ووت به‌راستی ئیمه‌ بێزار و به‌رین له‌ ئیوه و له‌و شتانه‌ش که ده‌یان په‌رستن له‌جیاتی خوا، ئیمه‌ باوه‌رمان

نیبه به (ثانی) ئیوه و په‌یادابوو له نټوان ټیمه وئیه‌ده‌دا دوژمنایه‌تی وکینه بۆ هه‌میشه‌یی تاکاتیگ که باوهر به‌ خ‌وای تاک وته‌نیا ده‌هینن}}[الممتحنة: 4].

وباوهر وئیمانته‌ به‌وه‌ هه‌بیت که‌ خودا هه‌موو ئه‌وانه‌ی له‌ نیو‌گۆره‌کاندان (مردوو‌ه‌کان) زیندوو ده‌کاته‌وه‌، خ‌وای‌گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٧﴾﴾ [الحج: 6-7]

{ئه‌وه‌ی (باسکرا) له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ دټنابن که‌ خ‌وا هه‌ق و راسته‌ وه‌ بیگومان مردوو‌ه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه‌ و بیگومان ئه‌و (خ‌وایه‌) توانای به‌ سه‌ر هه‌موو شتیکدا هه‌یه‌ (6) وه‌به‌راستی قیامه‌ت دیت (وبه‌رپا ده‌بیت) گومانی تیدا نیبه‌ و دټنایش بن خ‌وا زیندوو‌ی ده‌کاته‌وه‌ هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی له‌ناو‌گۆره‌کاندا -مردوون- (7)}[الحج: 6-7].

ولټی‌رسینه‌وه‌ وپاداشته‌دانه‌وه‌ هه‌قه‌ ورووده‌دات، خ‌وای‌گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿وَحَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾﴾ [الجاثية: 22]

واته‌: {و‌خ‌وا ئاسمانه‌کان و‌زه‌وی به‌هه‌ق و‌راستی دروستکردوو‌ه‌ بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو که‌ستیک پاداشت بد‌ریته‌وه‌ به‌ گۆپه‌ی ئه‌و کار و‌کرده‌وانه‌ی که‌ کردوو‌یه‌تی و‌ئه‌وان هه‌چ سته‌میان لټناک‌ریت}}[الجاثية: 22].

ئه‌گه‌ر ئه‌م شاه‌یدیته‌ دا ئه‌وا تۆ مسو‌لمانیت وله‌ پاش ئه‌مه‌ پټو‌سته‌ خودا به‌رستیت به‌و شټوه‌یه‌ی له‌ شه‌ریعه‌تدا هاتوو‌ه‌ له‌ نو‌ت‌رکردن و‌رۆزوو‌گرتن و‌زه‌کاتدان و‌حه‌ج‌کردن ئه‌گه‌ر له‌ توانادا هه‌بوو، و‌جگه‌ له‌ ئه‌م په‌رستانه‌.

میژوو‌ی چاپ: 1441-11-19

نوسینی: مام‌وستا دکتۆر/ محمد عبدالله السحيم

مام‌وستای عه‌قیده (په‌روباوهر) له‌ به‌شی خ‌ویندنه‌وه‌ ئیسلامیه‌کان (له‌ پټشوودا)

کۆلټزی په‌روه‌رده، زانکۆی (الملك سعود)

ریاز، شانشین عه‌ره‌بستانی سعودیه